

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 8

София, понеделник, 20 ноемврий

1933 г.

10. заседание

Петък, 17 ноемврий 1933 година

(Открито от председателя А. Малинов в 16 ч. 30 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

	Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	153
Проектоотговоръ на тронното слово (Първо четене — продължение разискванията)	153
Дневен редъ за следващото заседание	179

Председателът: (Звъни) Има нужното число народни представители. Обявявам заседанието за открито.

(От заседанието отсъствуват следните г. г. народни представители: Аврамъ Аврамовъ, Алексиевъ Никола, Ангеловъ Боянъ, Ачковъ Димитъръ, Бойчиновъ Михаилъ, Бончевъ Тодоръ, Бошнаковъ Тодоръ, Бояджиевъ Стефанъ, Димчевъ Василь, Дуковъ Иванъ, Ивановъ Борисъ Недковъ, Кирчевъ Стефанъ, Косевъ Костадинъ, Кръстевъ Гето, Лоловъ Сава, Лунговъ Николай, Мирски Христо, Орозовъ Александъръ, Петровъ Дойчинъ, Петровъ Никола, Рафаиловъ Филипъ, Родевъ Христо, Савовъ Велико, Свиначковъ Добри, Славовъ Кирилъ, Стамболиевъ Никола, Статевъ Христо, Христовъ Александъръ, п. Христовъ Георги и Цановъ д-ръ Асенъ)

Съобщавам на Събранието, че Бюрото е разрешило отпусък на следните народни представители:

На г. Христо Родевъ — 1 день;
На г. Иванъ Дуковъ — 1 день;
На г. Цоню Бръшляновъ — 1 день;
На г. Кирилъ Славовъ — 1 день;
На г. Христо Чолаковъ — 2 дни;
На г. Сава Лоловъ — 2 дни;
На г. Георги Петровъ — 2 дни;
На г. Георги Казанаклиевъ — 3 дни;
На г. Тодоръ Бончевъ — 4 дни и
На г. Стефанъ Бояджиевъ — 4 дни.

Пристапваме към първа точка от дневния редъ — продължение разискванията по отговора на тронното слово.

Има думата народният представител г. Кръстю Пастуховъ.

К. Пастуховъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Тронното слово, както и неговият отговоръ дават случай на народното представителство да се изкаже какъ схваща положението и какви трѣбва да бъдатъ предстоящите мѣроприятия, наложени отъ тежкия моментъ. Въ Англия пристапватъ тутакси следъ прочитането на тронното слово къмъ неговия отговоръ и, по-неже сѣ малко партиитѣ, иматъ възможность сѣ къси дебати да подхвърлятъ на критика правителствената деятельность. За съжаление, поради многобройността на партиитѣ, тази традиция не може да даде очакванитѣ резултати у насъ. Ние често пѣти се увеличаваме, говоримъ за

всичко, което значи — и за нищо. Освенъ това не може да не се обърне внимание, че е малък интересътъ къмъ дебатитѣ по тронното слово, ако и народътъ да храни още уважение къмъ Парламента и да чака отъ него както да кажемъ думата си, така сѣщо и да пристапимъ къмъ дѣла. Не знамъ коя е причината на това явление, че както министеркитѣ столове, тъй и депутатскитѣ банки сѣ празни. Дали ораторитѣ сѣ безинтересни, дали въ гърдитѣ ни не тупти огънь, дали не сме се примирили съ отчаянието, че въ този моментъ нѣма какво да се предприеме, освенъ да чакаме съ скръстени ръце предъ надвисналата опасность, уповавайки се на providението, дано то ни спаси! Азъ мисля, г. г. народни представители, че ние имаме дългъ къмъ народа и, бихъ казалъ, въ неговата голѣма часть, който е обърканъ, отчаянъ и съ резигнация очаква думата на народното представителство.

Ако азъ бихъ взелъ предъ васъ, въ 1933 г., да обяснявамъ, че има свѣтовна криза, индустриална, земеделска, банкова, която руши всичко и въ чисто капиталистичнитѣ страни, и въ земеделскитѣ страни, това ще бѣде единъ безполезенъ трудъ. Международниятъ капитализъмъ въ неговата най-висша степенъ — голѣмиятъ монополистиченъ и банковъ капитаъ — е причината на свѣтовната катастрофа. Той е фалиралъ, той е отрекълъ себе си, защото, его вече 3 години отъ какъ бушува кризата, той не може да намѣри едно разрешение и да даде надежда и упование на народитѣ, че действително има нѣкакъвъ спасителенъ изходъ. Нѣкои сѣ наклонни, особено поклонницитѣ на диктатурата, да свързватъ социализма съ капитализма и, като обявяватъ фалита на капитализма, да предсказватъ сѣщо тъй и фиаско на международния социализъмъ. Азъ не отричамъ, че въ много страни, особено въ тия на диктатурата, социализмътъ се намира въ една отбрана. Защото, докато естествено би било правителствата и конференциитѣ да взематъ мѣрки, изхождайки отъ общитѣ народни и международни интереси, извършва се една реакция въ редица държави — единъ политически ударъ назадъ, който още повече отегчава положението и, споредъ моя преценка, хвърля масло въ пламтящия огънь. Тѣй че последицитѣ на капитализма, чрезъ една неразумна и реакционна политика на икономически и политически национализъмъ, тѣ сѣ, които влошаватъ положението. Но мисля, вѣрвамъ, убеденъ съмъ, че социализмътъ, като изразъ на едно освободително, социално и демократично движение, въ недалечно време, следъ като

премине градоносният облак, ще има възможност да мине във настъпление, за да посочи единъ изходъ отъ положението. Обаче, г. г. народни представители, ние не сме мечтатели, които боравятъ само задъ хоризонта, съ бѣдещето. Ние сме също тъй хора на реалната политика и за насъ нуждитъ на днешния моментъ сѫ толкова важни, колкото и перспективитъ за утрешния день. Поради това, ние, които ратуваме за трансформация на капиталистическия режимъ въ една нова обществена организация, която ще задоволи народнитъ маси, ние не сме глухи къмъ зова на народитъ за тѣхнитъ настоящи нужди и за реформитъ, които днешниятъ день трѣбва да даде на трудящитъ се маси.

Г. г. народни представители! Въ какъвъ стадий се намира днесъ свѣтовната криза? Има ли белези, че тя е стигнала най-дълбоката точка и че се откриватъ нѣкои слѣдчеви лъчи въ тъмната нощъ? Отъ нѣкои бюлетини, какъвто е тоя на Международното бюро на труда, може да се извадятъ симптоми, каточе за известенъ периодъ има успокоение и даже едно начало къмъ стабилизиране на положението. Но понеже въ течение на кризисния периодъ на нѣколко пѣти настѣпваха такива кратковременни успокоителни паузи, никой не смѣ сега да каже, че действително има вече начало на стабилизиране и възстановяване на стопанското и финансово положение.

Какво бихме могли да кажемъ ние за насъ си? Ако сравнимъ нашето положение днесъ съ онова презъ миналата година, мисля, че е ясно за всѣкого, че то е влошено и стопански, и финансово; че обедняването и пролетаризирането вървятъ кресчено и все повече слоеве отъ народа загизватъ. Следователно, задачата на правителството и на Парламента е несравнено по-тежка отъ оная презъ миналата и по-миналата година. Днесъ то не може да застане на платформата отъ 1931 г., която, впрочемъ, не е и оществена.

Отъ много страни се говори — и съ основание — че основата на нашето народно стопанство, значи, на нашия икономически животъ, е селското стопанство. Не може да има възстановяване и стабилизиране на положението, размърдване общо на икономическия животъ — на занаяти, на търговия и на индустрия въ градоветъ — ако не се направи нѣщо въ село. Днесъ нашето село страда отъ ония ножици, отъ които страда въ Съветска Русия болшевикското село, а именно отъ крещящото увеличение ценитъ на индустриалнитъ произведения, и то толкова по-нагоре, колкото повече се влошава положението на народнитъ маси. Благодарение фискалната политика на правителството, за да може да скърпи бюджета, върпѣки върлуването на кризата и понижениетъ доходи на населението, ценитъ на индустриалнитъ произведения се увеличаватъ въ сравнение съ ценитъ на земеделскитъ произведения, или научно казано, както се изрази единъ отъ ораторитъ на тая трибуна, докато ценитъ на индустриалнитъ произведения сѫ спаднали съ около 25%, земеделскитъ произведения сѫ паднали съ около 65%, т. е. подъ костюмата цена. — Ето защо тази фискална политика на правителството съ право е осъждана въ съзнанието на народа, и критикитъ, които се отправятъ срещу нея, сѫ основателни въ тоя смисълъ, че трѣбва да престане вече увеличението на митата като главенъ източникъ на нашия бюджетъ, за да не се влошава още повече положението. Докато преди кризата съ кило и половина или съ две кило царевича можехте да купите едно кило газъ, сега съ кофа и половина или съ две кофи царевича ще купите едно кило газъ. Ето съ единъ примѣръ илюстрирано положението на земеделѣца по отношение индустриалѣца.

Г. П. Геновъ (р): Съ една кофа!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): 9 л. струва килограмъ газъ.

К. Пастуховъ (с. д): Г. г. народни представители! Мнозина отъ тая трибуна говорятъ за рационализиране на земеделското стопанство, за да може то, поради разпокъсаността му, да се стабилизира и да възнагради труда на селския стопанинъ. Това е вѣрно. Но днесъ задачата е друга: примордиалната задача днесъ на единъ икономистъ, на единъ политикъ, който иска да даде новъ, социаленъ обликъ на държавното управление, е да повдигне консомативната способност на селянина, да закрепни селското стопанство, да премахне пауперизма, фактическата безработица въ селата, защото, ако не може да се плати трудътъ на края на годината, то е все едно, че селянинътъ е билъ въ безработица. Преди това главна задача на правителство и на народно представителство е, да има единъ замахъ въ тази нова социална политика, а не да лѣземъ горчиви съззи за селското население, не да доказваме *urbi et orbi*, че то не покрива разноснитъ си,

не да възхваляваме стоицизма на селянина, че той понася лишенията съ търпение, безъ да прибѣгва до крайни революционни срѣдства и до бунтъ срещу държавната власт. Ако ние действително искаме една разумна творческа политика, за да не хвърлимъ това население въ отчаяние, трѣбва наистина единъ новъ курсъ — на дѣло, а не на думи — за повдигане на консомативната способност на селото, което най-ефикасно ще се изрази въ установяването на едни твърди цени на земеделскитъ произведения.

Г. г. народни представители! Ние имаме Дирекция за храноизносъ. Где е този институтъ? Той е парализиранъ, той е фалиралъ въ единъ моментъ, когато селянинътъ отъ него очаква да му вземе хранитъ. Оправдаватъ се, че въ Аржентина и другадѣ има доброкачествени реколти и, следователно, тенденцията е къмъ понижаване ценитъ, а не къмъ стабилизиране или къмъ повишение — както, мисля, презъ м. юний нѣкои очакваха тукъ, че ще се увеличи цената на земеделскитъ произведения. Държавата не може да намѣри 200 милиона лева, за да развърже рѣцетъ на Дирекцията за храноизносъ. Ние имаме и Земеделска банка, имаме Кооперативна банка, Народна банка, имаме и други кредитни учреждения, имаме и капитали въ България, но правителството на България не може, не пожела да изпълни своята задача — да намѣри тия 200—300 или 500 милиона лева, за да се притече на помощъ на земеделѣца и да го спаси отъ окончателно разорение. Какъ мога азъ и като мене други народни представители да стоимъ хладнокрѣвни предъ тази пасивностъ на правителството? Какъ мога азъ да го извиня, че този процесъ на търсене срѣдства, на сключаване заеми за храноизноса продължи толкова време, възбуди толкова надежди, обаче започна късно, когато вече реколтата бѣ налице, тогава когато въ Франция още презъ м. юний съ законъ въ Камарата установиха цената на житото. Не е ли това лекомислие, не ли е това безгрижие, не е ли това бѣлажъ за най-големата група въ Народния блокъ — земеделската — която има време да се занимава съ фракционни събѣди, да посочва на общественото внимание достойни хора за президентура, за министри и за други важни постове, но която нѣма куража, нѣма волята, нѣма, ако искате, съзнанието да наложи една социална политика на правителството за спасение на селото, което е основата на нашия икономически животъ?

А. Циганчевъ (з): Бѣдещиятъ желѣзенъ блокъ ще го направи!

К. Пастуховъ (с. д): Ето, г. г. народни представители, где е бѣмътъ на правителството, где е дефетизмътъ на мнозинството, което иска да живѣе отъ днесъ за утре и да избѣга отъ голѣмитъ проблеми, скрито задъ финансовитъ мъжнотии и липсата на пари.

Г. г. народни представители! Какъ можемъ да раздвижимъ занаятчийството, което се пролетаризира какъ можемъ да раздвижимъ търговията, ако нѣма живогъ въ селото? И тукъ азъ осъждамъ политиката на правителството — че то не създава мѣроприятия, за да защитава занаятчийския трудъ и занаятчийския дюкянъ, както трѣбва да защитава и селското стопанство. Бѣше време, когато нѣкои и отъ насъ мислѣха, че поради развитието на капитализма ще има затваряне на кепенцитъ и пропадане на занаятчийството. На това погрѣшно мнение никой вече не бива да плаща данѣжъ. Ние сме длъжни да се погрижимъ за защита на тѣй нареченитъ срѣдни съсловия на дребнитъ съществуваия, които също иматъ право на съществуване, а не да се обричатъ на смъртъ. Ако ние не искаме да ги пращаме да отиватъ по ходжи да имъ връзватъ муски, по бабички да имъ баятъ, по врачки да имъ даватъ илачи за спасение, а искаме да ги приобщимъ съ медицината, съ здравата солидна наука, правителството и Народното събрание трѣбва да изпълнятъ своя дългъ къмъ тия срѣдни съсловия. На насъ всички трѣбва да бѣде известно, че тѣзи многобройни елементи отъ нашето общество нѣма да погинатъ и да се обрекатъ на самоубийство — тѣ ще се борятъ. И ако нѣма разумни хора, които да имъ помогнатъ, тѣ ще отидатъ при авантюристи, както отиватъ въ Германия, и ще се ловятъ за главата на змията, дано намѣрятъ изходъ и облекчение на своето тежко положение.

Г. г. народни представители! Не само азъ, като представителъ на Социалистическа партия, но, мисля, всички вне вече имате съзнание, че и въ малката индустриална България има рабстническа класа, има растяща безработица, има семейства по градове, които въ предстоящата зима сѫ обречени на гладъ и на мизерия. Много пѣти отъ тая трибуна ние сме напомняли дълга на правителството, ние сме го призовавали както да спазва социалнитъ закони, тъй също да даде значителни помощи на

безработните, а не да ги храни съ думи, толкова повече, че един фондът от около 300 милиона лева, който е такъв на различните социални осигуровки, без въ какво право правителството го е ограбило, турило е ръка на него, изразходвало го е. То има дължността да го възстанови и да даде от тия работнически пари на работниците, да ги подпомогне въ по-големи размери, съобразно нуждите на днешното време, за да могат и тѣ да съществуват. Никѣде другаде работническата класа не е въ такова мизерно положение и никѣде социалното законодателство не е тъй книжно, както въ България. Ето защо моите обвинения къмъ правителството, и специално къмъ министъра на търговията, сѣ основателни. Но г. г. министрите отсъствуватъ сега и не ги чуватъ, следователно, не сѣ дължни да даватъ отговоръ; па и ако дадатъ отговоръ, разчитатъ на болшинство, което ще одобри тѣхните обяснения.

Г. г. народни представители! Единъ важенъ въпросъ на времето е този за стабилизиране полжението на чиновниците, на държавните служители. Не е преувеличено, ако кажа, че при никой другъ режимъ не е имало такова масово уволнение на добросъвестни и дългогодишни служещи, както при днешния режимъ. При никое друго управление не сѣ били тъй понижени и погавани цензветѣ, както въ днешно време. Защо ми сѣ тия приказки тукъ отъ трибуната отъ нѣкои правителствени оратори, че било време да се стабилизира положението на чиновниците и на държавните служители? Защо г. Костурковъ, напр., не се чувствува засегнатъ, когато му сочатъ съ данни, че е уволнилъ около 6 хиляди души по неговото ведомство, а той възражава, че били само около 4 хиляди души? Че малка ли е тая цифра, 4 хиляди? Може ли да се посочи въ другъ режимъ такова масово уволнение?

Г. Мариновъ (з): Снощи Юртовъ казваше, че били 10 хиляди.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ повече се вслушвамъ за това въ протеститѣ на професионалните организации на жельничари, на телеграфисти, на учители и имъ давамъ право да се борятъ за защита на служебния стабилитетъ, за гаранции на чиновничеството и на държавните служещи, както и на свободата на убеждение на държавния чиновникъ. Не е ли срамътъ Народниятъ блокъ, който дойде въ името на свободата, да уволнява чиновници и служещи заради това, че сѣ противници на режима или че изповѣдватъ други политически убеждения, и да настанява само „наши хора“? Не е ли скандално и това разнебитване на нашето самоуправление, на което ние сме свидетели? Камъкъ на камъкъ не е останалъ, единъ кметъ не може да изкара мандата си, единъ общински съветъ не може да изкара отреденото му отъ закона време. Както и да обясняватъ министрите това печално положение, то си остава изразъ на дълбока партизанщина и на партийна поквара, която трѣбва да бѣде осъдена отъ насъ, като изразители на общественото мнение.

Г. г. народни представители! Ако стопанството въ нашата страна е разнебитено, то трѣбва да разчита на здрави държавни финанси, които, чрезъ едно разумно намѣсване и използване отъ страна на правителството, да му се притекатъ въ помощъ и да го спасятъ. Не да го санирашъ въ смѣсла, както говори г. министъръ-председателътъ, което значи „Свети Боже, свети крепки“, а на български езикъ — изпращане на гробищата, затваряне на дюкяна, екзекутиране на дължника, а да помогнешъ наистина стопанството и разклатениятъ стопани съ срѣдствата на държавата.

Азъ искамъ да засегна предъ васъ тукъ два въпроса. Първиятъ въпросъ е тоя за задълженията, който ще бѣде дебатиранъ тукъ, когато се внесе съответниятъ законопроектъ, но все пакъ и при дебатитѣ по отговора на тронното слово заслужава да кажа нѣколко думи.

Г. г. народни представители! Проблемътъ за дължниците е единъ много сериозенъ проблемъ. Не съмъ азъ, който искамъ да бѣде разрешенъ той въ ущърбъ на държавното и на обществения кредитъ, но не съмъ и за другата крайностъ: да се оставятъ нѣщата да текатъ тъй, както сѣ текли досега и да търсимъ въ хаоса и въ отлагането, което значи въ забъркване положението още повече, спасение за дължниците и саниране на нашето стопанство. Азъ не намирамъ нищо неюридическо, съ огледъ на днешния моментъ, нищо еретическо, ако изкажа предъ васъ мисълта, че облекченията трѣбва да отидатъ не само до разсрочване дълговетѣ, не само до намаление въ най-големи размери на лихвитѣ, но и до засѣгане на капитала, на главницата. И здравиятъ кредиторъ днесъ е на моето мнение. Той би предпочелъ дължникътъ да му се наплати съ намаление на главницата, стига да има

ефективно плащане. Неговото правно съзнание не е разклатено съ това. Той чувствува тежестта на положението и той знае, защото живѣе въ реалния животъ, че не може, и най-добросъвестенъ да е дължникътъ, да плати напълно, онова, което дължи, когато ценитѣ на земеделските произведения и на другитѣ артикули сѣ катастрофално спаднали.

А. Циганчевъ (з): Какъвъ процентъ да бѣде намалението?

К. Пастуховъ (с. д): Следователно, ако е въпросъ за принципа — което е моята задача — азъ съмъ длъженъ предъ васъ да го изложа и да го защитавамъ най-добросъвестно, безъ да смѣтамъ, че съ това се накърнява правниятъ принципъ, че се внася пертурбация въ правния и икономическия животъ на нашата страна. Но всички подробности ще бѣдатъ изнесени, когато наистина законопроектътъ се представи на разглеждане въ Народното събрание. Днесъ моята задача е да ви посоча само главнитѣ линии, на които застава нашата партия спрямо този важенъ акутенъ въпросъ за голѣма частъ отъ българското общество.

А. Циганчевъ (з): По-конкретно, г. Пастуховъ.

К. Пастуховъ (с. д): Г. г. народни представители! За финанситѣ на държавата и за нейния бюджетъ не единъ път е ставало дума тукъ. Вие сами го знаете, че откогато Народниятъ блокъ е на властъ, ние не сме свършили съ дефицититѣ, че въ днешния моментъ дефицититѣ растатъ, следъ като сѣ изчерпани всички фондове и странични доходи, които финансовиятъ министъръ, като мишка въ хамбаръ, ги е опоскалъ, за да посрещне нуждитѣ на бюджета. И следъ като се даде опрощение отъ кредиторитѣ на суми, които иначе влизаха въ рубриката на държавнитѣ дългове и увеличиха разходния бюджетъ на държавата, днесъ имаме, споредъ предвиденията и постъпленията, намаление на приходитѣ, и ако така върви и по-нататъкъ, днешниятъ бюджетъ нѣма да свърши съ дефицитъ по-малкъ отъ половинъ милиардъ лева. Днесъ се оперира съ единъ летящъ дългъ около 2 милиарда лева. Очакванията на финансовия министъръ за увеличение на приходитѣ чрезъ повишаване даннитѣ и на митата не се сблъдчаха, което показва, че вече неимовѣрни сѣ размѣритѣ на обложенията и твърде много е изтънѣла икономическата снага на населението, за да не понаса никакви нови тежести. Следователно, задачата на финансовия министъръ е мъчна, но не и неразрешима, за да намери начинъ и да ни даде единъ наистина уравновесенъ бюджетъ. Азъ не мога да се утѣшявамъ съ това, че и другаде, въ благоустроени и по-малко атакувани стопански отъ кризата държави, каквато е Франция, има също така големи дефицити. Ние трѣбва да се грижимъ за насъ си. Азъ се обезкоя за тежкото финансово положение на нашата страна. Понеже много пъти сме казвали, че сме предъ катастрофа, сега, когато наистина положението е още по-тежко, може би за нѣкои да се вижда, че сме въ положението на лъжливото овчарче, че правимъ предсказания и заплащания, които нѣма да се сблъднатъ. Никой не би желалъ тѣ да се сблъднатъ. Но въ всѣки случай трѣбва да констатирамъ, че както стопанското положение върви къмъ разорение, къмъ крахъ, тъй също и финанситѣ, бюджетътъ на държавата отъ изтощение вървятъ къмъ катастрофата и остава или фалитъ, или намиране външни парични срѣдства за съживяване финансовия животъ, както и за нови струи на нашето стопанство — една задача, която не вървамъ да е лека за правителството.

Ето защо, г. г. народни представители, съ огледъ на тежкото стопанско и финансово положение на страната, което нѣма изгледи да се подобрява, а което се влошава, за държавната политика се налага единъ новъ замахъ, една силна воля за спасение и облекчение на положението. Азъ нѣма да кажа, че правителството не е направило нищо, че е стояло съ скръстени ръце предъ нависналата опасностъ. Но мѣрките, които досега сѣ дадени, повечето плодъ на хрумвания съ големи интервали и закъснения, сѣ мѣроприятия, които подхождатъ на нормална ситуация, а не на извънредна, каквато е днешната. Днешната — тя иска друго нѣщо. Тя иска реформи смѣли, които да засѣгатъ структурата на режима, за да облекчатъ и да разведрятъ стопанската и политическата атмосфера въ нашата страна. Отъ това становище като излизамъ, азъ намирамъ, че правителствената политика е била недостатъчна, парализирана и че правителството е представлявало по отношение на голѣмитѣ въпроси на деня единъ мъртавъ трупъ, безволно съществуване.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Структурата на кой режим?

К. Пастуховъ (с. д): Може би на една част отъ правителството мантилитетътъ е другъ, то схваща друго-яче своята задача. И нашата опозиция по отношение на такава политика е умѣтна и ние можемъ да се боримъ. Тя е една идейна борба. Може би правителството върви съ закѣснение. Единъ съществень факторъ за това е между-фракционната борба, която разяжда непрестанно, отъ идването на власт и досега, Народния блокъ и правителството. Вие нѣмате единение. Думата не е за национално единение и за единъ кабинетъ отъ всички партии. Азъ зная, че коалиция, каквато и да бѣде тя, все е коалиция, колата все ще скърца, ако и да я мажете съ катранъ. Но въ едни такива изключителни моменти трѣбва ръководство, трѣбва воля, трѣбва умъ, трѣбва планъ, представенъ предъ обществеността и предъ Народното събрание, по който да се изкажатъ всички, който да намѣри своето приложение въ конкретни мѣроприятия отъ страна на правителството. Това става и въ Швейцария, където правителството излѣзе преди не повече отъ месецъ съ единъ планъ за финансовото стабилизиране. Това става и въ Франция, дето правителствата излизаша съ единъ планъ за заздравяване на финансите. Тамъ министритѣ нѣматъ този мантилитетъ, какъвто има у насъ, да посочватъ само преимуществата на стоеенето на власт, а иматъ съзнанието за своя дългъ да излѣзатъ и предъ Парламента, и предъ общественостъ да настояятъ за своитѣ мѣроприятия, съ рискъ да бѣдатъ катурнати, както и действително три кабинета въ Франция бѣха повалени, поради туй, че Парламентътъ по нѣкои параграфи само не е съгласенъ съ тѣхната финансова програма.

Защо вие, като Народен блокъ, изразходвате вашата енергия въ дребнави схватки и кавги? Защо тия обвинения, че азъ съмъ ортакъ на воденицата само съ толкова драма или съ 70 разлика съмъ представенъ въ Народното събрание? Ако имаме трактори, работата ще върви на добре? Азъ мисля, че ако имате трактори и не умѣете да си служите съ тѣхъ, тѣ могатъ, както въ Русия, да стоятъ на полето, безъ да минатъ въ употребление, или както многотумитѣ култиватори на Българската земеделска банка, доставени преди нѣколко години, се прашатъ въ двороветъ на Земеделската банка. Азъ съмъ правъ, когато мога да заявя и предъ васъ, не че има мазолъ въ нѣкои фракции, но че тѣ страдатъ отъ туморъ, чети въ скобки неизлечимъ ракъ, и отъ стихия се превръщатъ въ пихтия. Г. г. народни представители! Въ този съдобносенъ за нашата страна моментъ, не е идеята за властване, която трѣбва да доминира надъ всичко. Не вѣщниятъ страхъ на почти всички български правителства — че безъ насъ нѣма кой да управлява България, или че следъ насъ нѣма да бѣде управлявана по-добре отколкото при насъ — трѣбва да ръководи правителствената политика, а нѣщо друго — политиката, която се налага отъ момента. Азъ съ особена радостъ следя проекта на Рузвелтъ. Въ него азъ виждамъ единствения голѣмъ замахъ, предприетъ не чрезъ диктатура, не чрезъ погазване на права и свободи, както става въ Германия, а при съдействието на Парламентъ и на общественото мнение, при създаване на силни синдикати, да се направи пробивъ въ кризата, като се увеличи покупателната способностъ на земеделското население, като се намали безработицата чрезъ вмъкване на работническата класа въ фабрицитѣ, чрезъ установяване на 40-часова седмица, безъ да се намаляватъ заплатитѣ, чрезъ силно разрастване на синдикалното движение. Ако ние не можемъ да направимъ, по много причини, такъвъ единъ размахъ, какъвто прави Рузвелтъ, който размахъ се следи съ внимание отъ цѣль свѣтъ и за който мненията могатъ да бѣдатъ раздвоени, на българското правителство, или на една власт, както щете я наречете, нова, или сегашна, задачата и пѣтятъ трѣбва да бѣде въ подобна насока. Всичко друго е изъ денъ въ денъ минаване въ катадневна политика и отдаване на дребни партийни, лични домогвания съ целъ обективнитѣ условия и времето да подпомогнатъ за разрешаването на кризата.

Г. г. народни представители! Азъ и другъ пѣтъ съмъ го казвалъ; вие нѣма какво да искате отъ насъ да ви представимъ една конкретна, подробна платформа за управление и за разрешаване на тежитѣ въпроси на деня, както и за намиране срѣдства за изходъ отъ положението. Това е задача на правителството. Азъ си спомнямъ, преди две години, г. Мушановъ, който искаше да подражи на своя старъ учителъ, Петко Каравеловъ, въ отговоръ на въпроса на г. Бурова: „Каква да бѣде политиката, като не одобрявате тая на Сговора“, отивистото отговори: „Махнете се вие, и като дойдемъ ние на властъ, ще ви кажемъ каква да бѣде политиката на България“.

Ето защо, г. г. народни представители, ако отъ насъ се изисква да конкретизираме въ подробности единъ планъ на дейностъ, твърде много се иска. Това е задача преди всичко на правителството, което трѣбва да изпълни своя дългъ, да се подложи на критика, като внесе своитѣ проекти въ Народното събрание. Но нито неговитѣ проекти, нито неговия планъ сме видѣли, а мисля, че и нѣма тѣй лесно да ги видимъ, по причини известни или неизвестни на всички насъ.

Б. Ецовъ (д): Запазването на собствеността е единъ планъ. Това нищо ли е? При такива голѣми задължения не е отчуждено никому нищо. Това е една голѣма заслуга на днешното правителство.

К. Лулчевъ (с. д): Питане ли прави Ецовъ?

Б. Ецовъ (д): Това е една голѣма истина.

К. Пастуховъ (с. д): Г. г. народни представители! Азъ искамъ да вървя въ хармония съ нуждитѣ на времето, съ общественитѣ настроения, безъ да имъ ставамъ робъ. Всѣки отъ насъ е въ контактъ съ маситѣ, всѣки иде отъ провинцията, срѣща хора, вижда ги, чува ги, разбира ги. Само повърхностни чужденци могатъ да говорятъ, че въ България кризата е въ най-лека форма, защото тѣ обикновено иматъ пари и купуватъ, разбира се, евтино. Но ние, които живѣемъ тукъ, разбираме добре, че тази именно евтиния може да бѣде катастрофална за народното стопанство, да отегчи, вмѣсто да облекчи положението на производителя, на стопанина, както и цѣлия икономически животъ.

Азъ направихъ въ най-лека форма критика на правителството, защото зная колко чувствително е както то, така и болшинството, къмъ нѣкои по-остри изрази. По дребни въпроси тукъ най-голѣми обиди се размѣнятъ и минаватъ, но по голѣмитѣ въпроси нашитѣ управници сѣ твърде много чувствителни. Азъ зная, че въ една отъ най-парламентарнитѣ страни, единъ политикъ, като Лойдъ Джорджъ, по нѣкога си служи, когато иска да упрѣкне правителството, съ такива изрази: „Британската империя, казва той, е навикнала да гледа на тия мѣста (Сочи министерскитѣ мѣста) лѣвоове, а не осли“. У насъ, който би си позволилъ една по-смѣла дума, ще възбуди апострофи и пресичания и, следователно, рискува да се отклони отъ речта си и отъ същността на въпроса.

Г. г. народни представители! Нѣкоя отъ ораторитѣ засегнаха и въпроса за външната политика. Безъ съмнение, тя е важна. Азъ мисля, че когато дойде да се разглежда въпросътъ на своя редъ, ние ще имаме време да се изкажемъ по-подробно. За сега въ това отношение, колкого съмъ недоволенъ отъ вътрешната политика на правителството, азъ мога да заявя предъ васъ, което съмъ казвалъ и публично по-рано, че съ симпатия следя развоя на нашата външна политика отъ известно време насамъ и пожелавамъ, безъ да има издрѣпване и гафове отъ наша страна, тая политика да продължи лоялно, сериозно и понататѣкъ, като не се боимъ, че съ това опростяваме скѣпнитъ за всички ни национални интереси на българитѣ, както на тѣзи въ царството, също тѣй и на онѣзи вънъ отъ него. Азъ желая само, штоо занаяпредъ ключоветѣ на нашата външна политика да бѣдатъ всецѣло въ рѣцетѣ на отговорното предъ Парламентъ и общественото мнение правителство, което и да било то, каквато и политика да води то. Азъ смѣтамъ, че досегашнитѣ позиции по външната политика, застъпени особено отъ нѣкои представители на общественото мнение, клонящи повече да продължатъ изолационността на България, да изчакватъ събитията, сѣ погрѣшни. Ние трѣбва да се простимъ съ тѣхъ и да престанемъ да спекулираме, за цели на вътрешната политика, съ националнитѣ идеали или съ външната политика на България. Азъ имамъ куража да заявя предъ васъ, че за себе си съмъ убеденъ, какво България ще се приближи къмъ едно умиротворение, разведвяване на атмосферата чрезъ едно споразумение, разбирателство съ своитѣ бивши неприятели по-скоро, отколкото съ едно паралелно или съюзническо вървене съ ревизионистичнитѣ държави или течения въ свѣта. Нашата партия винаги е била на мнение, че чрезъ мирни споразумения, въ рамкитѣ на пакта на Обществото на народитѣ и специално на чл. 19 отъ неговия уставъ, керванътъ на българската външна политика може свободно да се движи. Ние не сме дефетисти, както могатъ да мислятъ нѣкои, които мислятъ, че съ сабедръкане, съ агресивна политика, съ провокации, съ отживѣли времето си акции, може българската външна политика и националната проблема да направятъ крачка напредъ. И отъ това мѣсто както по-рано, така и сега сме отстоявали интереситѣ на българщината и никога не сме се колебали да заявимъ, че България, че българскиятъ народъ има

право да се обедини съ своите сънародници, да ги прибере или да им се даде свобода въ рамките на договори. За нас, които препоръчваме и сега новъ курсъ въ външната политика, е ясно — и съ нищо нѣма да намалимъ и да отслабимъ критиката на режима въ Македония, който е адъ, това трѣбва да бѣде известно и на приятели, и на неприятели, и на политиката на държави, въ рѣшетъ на които се намира този ключъ на раздвижване на балканскитѣ държавници, и на короновани глави — че Македония е ябълката на раздора, че тамъ нѣма защита на малцинства, че тамъ нѣма български езикъ, че тамъ нѣма българско училище и българска църква, че тамъ не е позволено да се казва: българинъ, а има българи, мнозинството е несръбно, и че само единъ режимъ на тероръ и на диктатура, на денационализиране може да поддържа това положение. Ние имаме право да искаме не крайното, а да се почне отъ най-малкото, но този курсъ на еволюция трѣбва да бѣде единъ краткъ курсъ, защото времето не търпи повече отлагане.

Това, на което азъ мога да обърна вниманието и на правителството — позволявамъ си тая нескромност — то е да се почерпи поука отъ миналото. Азъ зная, че на пѣтя на сближението ще има поставени много подводници, но да се пазимъ да не бѣде грѣшката наша и да не бѣдемъ ние виновната страна въ очитѣ на европейската общественост, на свѣтовното обществено мнение, което не е безъ значение за насъ, което е факторъ въ политиката.

Г. г. народни представители! Както отъ тая трибуна така и въ тронното слово се засегна въпросътъ за парламентаризма и диктатурата. Този му е конкретниятъ образъ. Инсинуираме ли ние тукъ партиитѣ една противъ друга, когато подхвърляме, че въ нашата срѣда и вънъ въ обществото има течения антиконституционни, антипарламентарни, поклонници на диктатурата? Правимъ ли ние една дребна партийна политика срещу лица и партии чрезъ тия обвинения или изнасяме истината, за да отворимъ очитѣ на обществеността да не върви слѣпешката? Ако въ тронното слово се говори, че правителството държи на Парламента, азъ мисля, че това не е току-тъй казано. Все има причини за това, речено въ тронното слово. И въ това отношение, г. г. народни представители, азъ вѣрвамъ на първия министъръ. Той е отъ старата школа. По много въпроси ние не сме съгласни, но по въпроса за конституцията и Парламента ние се разбираме. За себе си азъ съмъ убеденъ, че каквото и да се случи, той нѣма да изневърни на миналото си и ще си остане до гробъ привърженикъ на конституцията и Парламента. Ако тукъ се говори за партизанство, за корупция, бихъ казалъ, за парламентаренъ кретенизъмъ, ако тукъ могатъ да се хвърлятъ обвинения, че конституцията е едно парче хартия, мацкана отъ освобождението на България досега не веднѣжъ отъ силни рѣже, ако може съ основание да се каже, че имаме не толкова истинска демокрация, колкото книжна демокрация, азъ питамъ: нима отъ всичко това заключението е да отречемъ конституцията, парламентарния режимъ, демокрацията? Демокрация — това ще рече: свобода на слово, на печатъ, на събрания, на съвѣсть, на мнение, свобода на сдружаване и свобода на политически партии, народенъ суверенитетъ и една Камара, която да изразява народната воля; това ще рече по-нататкъ — и тукъ може да има разногласие между насъ и привърженицитѣ на конституцията и на демокрацията отъ буржоазнитѣ партии — че ние искаме не само да закрепимъ политическата демокрация, но ние искаме и да ѝ дадемъ единъ новъ социаленъ елементъ, съобразно нуждитѣ на времето. Въ това отношение, г. г. народни представители, азъ давамъ палтото и панталонитѣ си да имъ ударятъ рѣбъ. Но мисля, че г. Александъръ Цанковъ, когато ни говорѣше, че има парламентаризъмъ и парламентаризъмъ, ако и да не е усвоилъ идеологията на нацизма напълно, той, който се представлява за новъ човѣкъ, иска да си даде палтото по нацистски фасонъ. Безъ да е новъ, той иска да се представи за новъ. И тамъ е погрѣшниятъ пѣтъ както на него, така и на движението, което се нарича национално-социално, не зная защо не го кръстятъ национал-социалистическо. Азъ бихъ се радвалъ искрено да бѣда въ заблуждение и да видя, че има тукъ наистина парламентаристи, които искатъ да направятъ само нѣкои корекции, съобразно духа на новото време, на парламентарния режимъ, за да има компетентни, за да има способни. Кой е противъ компетентността? Кой не е противъ корупцията, кой не е противъ дребнавата партизанщина? Тя ни разяда, тя ни отравя, тя ни изпива, тя налива вода въ воденицата на всички тѣзи, които отиватъ на другия фронтъ, на фронта на диктатурата.

Но, г. г. народни представители, да нѣма подхлъзване и отъ правителствения лагеръ. (Влиза министъръ Д. Гичевъ) Разгледа, че иде г. Гичевъ. Той прави едно под-

хлъзване, като говори за диктатура на мнозинството. Азъ си го обяснявамъ: понеже на човѣка му е малко по-широко, казалъ е нѣкоя зеде дума. Дано ѝ смекчи и да казва: „Никаква диктатура — ни на мнозинството, ни на малцинството“. Всѣка диктатура е тирания, всѣка диктатура почва отъ мнозинство, за да се обърне въ малцинство. Всѣка диктатура е зачената въ грѣхъ, живѣе въ престѣпление, за да намѣри позоренъ гробъ. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои отъ демократитѣ)

Г. г. народни представители! Погледнете днесъ какво става въ Германия. Корупция, партизанство и кретенизъмъ — тѣ бледнятъ предъ прелеститѣ на Хитлеровия режимъ, който не е една стѣпка напредъ въ полето на цивилизацията, но е нѣколко шага назадъ къмъ срѣдновѣковието, къмъ вандалщината. Диктатурата, както Хитлеръ я изразява или Гьобелсъ, па и Мусолини, изключва друго мнение, освенъ онова на диктатора, на вождъ, който билъ дошелъ по повелята на провидението! Азъ бихъ искалъ да зная кой е този българинъ, който ще се сношава съ духа Светаго, . . .

Нѣкой отъ мнозинството: Цанковъ!

К. Пастуховъ (с. д): . . . за да го изпрати тукъ да кацне на министерската маса като Хитлеръ! (Смѣхъ всрѣдъ мнозинството) Трѣбва да има единъ въ Двореца или нѣкоя незначайна сила, която да му помогне да заграби властта, и тогава да каже като Хитлеръ: една партия, една нация, единъ вождъ, една бюлетина — да или не! 40 милиона гласа! Една нечувана гавра съ режима на свободенъ изборъ съ плебисцитѣ или допитването и за избора за новия Райхстагъ, каквѣто стана въ Германия. Защо е парламентъ на диктатурата? Тя си взема пълномощие отъ Райхстага, когато дойде, че ще управлява 4 години сама, безъ да се допитва до никого, но почувствувала се изоллирана — на това ви обръщамъ вниманието — на 17 май свикаха парламента, за да държи канцлерътъ слово, че той е за мира! Мачка своитѣ, но война не проповѣдва! А днесъ, следъ излизането отъ Обществото на народитѣ и отъ конференцията за разоръжението, когато почувствува, че свѣтовното обществено мнение е недоволно и подозира, че се готви компликация въ международната политика, че се готви авантюра днесъ или превъръжване и война по-нататкъ, Хитлеръ, всесилниятъ, триумфиращъ Хитлеръ, Гьорингъ и Гьобелсъ се принуждаватъ да правятъ тази комедия — да разтурятъ несѣществуващия Райхстагъ.

Председателътъ: (Звъни) Г. Пастуховъ! Азъ мисля, че се обсъжда политиката на българското правителство, а не политиката на германското правителство.

К. Пастуховъ (с. д): Г. председателю! Вие си изпълнихте дѣла, но и азъ си изпълнихъ задачата. (Смѣхъ) Искяхъ да дамъ единъ примѣръ и съ това да свърша.

Ще свърша, г-да, и съ единъ апелъ къмъ нашата младежъ. Ней я насочватъ въ кривъ пѣтъ, защото я тикатъ не къмъ хуманностъ, не къмъ култивиране чувства на справедливостъ, а я тласкатъ чрезъ легиони къмъ кървави инстинкти, къмъ събуждане чувства на ненавистъ, осветени отъ миналата епоха, къмъ отегчаване положението на България. И тѣзи политики, които вършатъ това дѣло съ младежта, поематъ тежка отговорност. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои земледѣлци)

Азъ зная, че ние, старитѣ генерации, си отиваме. Ако старостта можеше, а младостта знаеше, много работи не биха били така, както сѣ сега. Азъ разбирамъ добре, че ние сме въ края си и че почва началото на новата генерация. Азъ си обяснявамъ много добре, че младата генерация се чувствува като една класа недоволна, протестираща, защото младитѣ не сѣ вкусили отъ живота. Навършили 20 години, едни интелигентни, други работници, не могатъ да приложатъ нито умствения си трудъ, нито физическиятъ си дарби. Тоя режимъ ги пропѣжда и тѣ иматъ право да протестиратъ. Но да ги предпазваме отъ авантюри, които сѣ свойствени на младежта, и да ги потикваме въ пѣтя на разума, а не на крайности, не къмъ едни фракционни борби, не къмъ отравяне на атмосферата. Не тѣ ще повдигнатъ по такъвъ начинъ националния духъ. Ние го имаме, млади и стари. Ние нѣма да се откажемъ отъ българщината и да работимъ за България по нашитѣ разбирания, както и да отстаиваме интереситѣ на нашия народъ. Ние, социалиститѣ, не сме такива безотечественици, за да ни афоресватъ, както въ Германия афоресватъ марксиститѣ. Ние не сме невѣрни синове на България, втори рангъ граждани, за да ни пращате легионери, майкитѣ на които, може би, нощно време ставатъ да ги покриватъ (Смѣхъ и ржкоплѣскания отъ мнозинството), за да се опитватъ да ни развалятъ събранията. Това е по-квара. И затова азъ пожелавамъ на младежта повече ра-

зъмъ, съединенъ съ силна воля, защото воля безъ разумъ — тя не струва нищо.

А за насъ, които боравимъ съ диктатура и съ Парламентъ, азъ мога да завърша предъ васъ съ думитъ на Албертъ Саро, казани преди нѣколко дена въ француската камара: „Азъ предпочитамъ за нашето отечество авторитета на Парламента, предъ авторитета на която и да било личностъ“. (Ръжкоплѣскания отъ мнозинството, социалдемократитъ и нѣкои отъ сговориститъ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Боянъ Смиловъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Тронното слово не е нищо друго, освенъ едно очертаване на фактитъ отъ политиката на правителството въ миналото и за въ бъдеще. Когато се обсъжда проектоотговорътъ на царската речъ, азъ считамъ, че това не е нищо друго, освенъ обсъждане на самата царска речъ, тъй като отговорътъ самъ по себе си е едно перефразирание на самата царска речъ. Впрочемъ, царската речъ или проектоотговорътъ на царската речъ даватъ възможностъ на народното представителство още въ началото на своята законодателна работа да се произнесе по общата политика на правителството. И вие виждате, г. г. народни представители, че, може би, за пръвъ пътъ намъ се даде една царска речъ и следователно отговоръ на нея толкова обширна, щото сѣ помѣстени всичкитъ актове или по-скоро сѣ произнесли върху всичкитъ области на политиката — вътрешна, външна, стопанска, бюджетна и т. н.

И, г. г. народни представители, щомъ това отражава действителността или, по-скоро, общата политика на правителството, върху която народното представителство ще трѣбва да се произнесе, азъ почвамъ отъ първия пасажъ на отговора на тронното слово, въ който се засѣга и се очертава специално вътрешната политика на правителството. И онова нѣщо, което ми направи едно необикновено впечатление, което направи впечатление, може би, на цѣлия Парламентъ — не бихъ се излъгалъ, ако кажа това — то е, че за пръвъ пътъ държавниятъ глава съгласно конституцията, когато открива Народното събрание, съ първата дума въ своята царска речъ дава декларацията царска, че се явява привърженикъ на парламентарния режимъ. И, като ехо на тази декларация за привързаностъ къмъ парламентарния режимъ, се намира и първиятъ пасажъ отъ отговора на тронното слово, където народното представителство, поднасяйки своя отговоръ, твърди въ унисонъ съ държавния глава, че и то е привърженикъ на парламентарно-конституционния режимъ.

Г. г. народни представители! Първото нѣщо, което ми се хвърли въ очи и ми направи едно необикновено впечатление, е: защо бѣ необходимо държавниятъ глава, при откриването на сесията, да почне именно съ декларацията, че се явява привърженикъ на конституционно-парламентарния режимъ? Защо е необходимо Парламентътъ, въ своя отговоръ, да подчертае също, че ние се явяваме привърженици на единъ режимъ, който действително съществува, на единъ режимъ, който също е задължителенъ както за насъ, тъй и за всички фактори еднакъ режимъ, който се упражнява, единъ режимъ, който не се оспорва, който не се атакува отъ никоя политическа партия въ страната, единъ режимъ, който съществува и който жиѣе?

Г. г. народни представители! Така сложенъ въпросътъ, азъ мисля, че не може, току-тъй, въ царската речъ и въ отговора ѝ да се подчертава защитата на единъ режимъ, който е осигуренъ, който е предвиденъ, който се упражнява и който е всеобщо признатъ не само отъ политическитъ партии, на които почива демократическата форма на управление, но който още е въ всички случаи признатъ и съблюдаватъ отъ цѣлия български народъ.

Азъ считамъ, г. г. народни представители, че, за да се направи тази декларация, изглежда, че правителството е усѣтило или, най-малко, е констатирало, че има единъ обратъ не, но въ общественото мнение има вече и подобни гласове, които се явяватъ противъ парламентарния животъ, противъ парламентарния режимъ и на който даже сѣ обявили смъртъ. Щомъ е така, ако действително нашето обществено мнение се занимава съ представители, може би, на отдѣлни групи и съ отдѣлни лица, или ако правителството е констатирало, че парламентарниятъ режимъ почва да отстъпва въ духа на българския народъ, явява се въпросътъ: кой стана причината, за да може парламентарниятъ режимъ въ България да бѣде подложенъ не на критика, но да бѣде режимъ, въ който да се вижда опасностъ за бъдещето устройство и уредба на българската държава? И изъ не бихъ билъ далечъ отъ истината, ако призная факта, парадокса, че парламентарниятъ режимъ ще се убие у насъ отъ самия Парламентъ.

Г. г. народни представители! Никой не се чуди вече на гледището, че е негоденъ парламентарниятъ режимъ като форма на управление, чрезъ която ще трѣбва да се разрешаватъ толкова сложни, голѣми проблеми, които животътъ слага всѣки денъ. Ние трѣбва да разгледаме действителността на Парламента, действителността на настоящата Камара, за да можемъ да намѣримъ оправданието, че парламентарниятъ режимъ е такъвъ, какъвто е билъ, и че е такъвъ, какъвто трѣбва да бѣде. Ако направимъ единъ паралелъ между днешната идея за демокрация и парламентаренъ режимъ и тая преди 1914 г., ще видимъ, че тогава всички всегласно, безъ разлика на политически партии, на политически убеждения, сочеха смѣло, категорично на Парламента и се очертаваше едно саѣтно бъдеще на демократичната форма на управление. Въ 1914 г. идеята за демокрация и парламентаризмъ се окриляше отъ ентусиазмъ, отъ чувство на дълбока привързаностъ, отъ единъ възторгъ, който днесъ не можете да констатира, не можете да намѣрите. И азъ се питамъ: ако тогава имаше представители на парламентарната форма на управление, принадлежащи на разнитъ политически партии, които бѣха готови даже съ цената на своя животъ да я защитятъ, могатъ ли днесъ да се намѣрятъ подобни борби, подобни защитници на този режимъ, които съ готовностъ биха сложили своя животъ, за да го защитятъ? Нѣма да ги намѣрите. Нѣма да намѣрите и оня ентусиазмъ, който окриляше тогава защитниците на парламентарния режимъ; нѣма да намѣрите оня възторгъ, онова чувство на привързаностъ. И забележете, г. г. народни представители, като чели ние, народното представителство, настоящата Камара, направихме всичко, за да подобнемъ престижа на парламентарния режимъ и да накараме българския народъ да гледа съ подозрение на Парламента, на тази политическа институция, която е необходима и на която отъ всички страни се възлагатъ надежди за обезпечаване бъдещето на народа и за гарантиране политическата сигурностъ въ страната.

П. Попивановъ (з): Това е лъжа. Заинтересованата преса прави това, а не Парламентътъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Заинтересованата преса не прави това, а го прави самата Камара.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Г. Смиловъ само констатира фактитъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Парламентарната форма на управление, която всѣка форма на управление може да си има своитъ недостатѣци, но въ сравнение съ всички други форми на управление, тя е най-вече за предпочитане, защото никоя друга форма на управление не крие въ себе си това високо качество, което се казва контролъ върху изпълнителната властъ. Нито диктатурата, нито абсолютизмътъ, нито коя да е форма на управление измислена и приложена отъ човѣчеството, г. г. народни представители, не крие въ себе си туй удобство, тази голѣма стойностъ, както парламентарниятъ режимъ — да обезпечава най-сѣществената функция: контрола върху изпълнителната властъ. Въ тази контролна функция никоя друга форма на управление не може да замѣсти парламентаризма.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): При условие, че Парламентътъ е въ състояние да се самоконтролира.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Не! Парламентътъ нѣма да се самоконтролира; Парламентътъ контролира.

Н. Пждаревъ (д. сг. Ц): Трѣбва и да се самоконтролира.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. г. народни представители! Общественото мнение днесъ счита слабостта на Парламента въ туй, че той нѣма способността, нѣма кадриността да реформира самъ себе си. Отъ тази гледна точка азъ считамъ, че настоящиятъ Парламентъ, както и бъдещитъ, иматъ голѣмъ дългъ както къмъ бъдещето парламентарно управление, така и къмъ бъдещето на нацията и държавата.

Г. г. народни представители! Казахъ, че парламентарниятъ режимъ почва да се убива въ съзнанието на българския народъ отъ самия Парламентъ. Взетъ самъ по себе си, парламентарниятъ режимъ не може да убие парламентаризма въ съзнанието на гражданитъ, а го убиватъ онѣзи, които го упражняватъ и ръководятъ. И ако упражнителитъ на парламентаризма, на парламентарната форма на управление, бждатъ съ недостатѣци, съ дефекти, то сѣщитъ недостатѣци, сѣщитъ дефекти ще

иматъ съответнитѣ камари, съответнитѣ народни събрания. И ето защо азъ мога смѣло да кажа, че убиването на авторитета и престижа на парламентарната форма на управление, на парламентарнитѣ институции у насъ се дължи изключително, г. г. народни представители, на Камарата, на народното представителство. Азъ ви питамъ: ако ние сме ярки защитници на парламентаризма, ако виждаме всичката опасностъ отъ неговото проваляне, ако сме действително защитници на парламентарната форма на управление, какво направихме, за да може парламентаризмътъ да оправдае себе си въ съзнанието на българския народъ?

Ще ви посоча единъ примѣръ отъ областта на така нареченитѣ чисто политически мѣроприятия на правителството — после ще дойдемъ до стопанскитѣ и финансовитѣ. Вие знаете, че недавна въ София станаха избори за общински съветници. Работническата партия се признаваше като легална, даваше ѝ се правото да живѣе съобразно конституцията, кждето се казва, че сѣ позволени политическитѣ сдружавания, стига само тѣхнитѣ цели и срѣдства да не сѣ насочени срещу порядкитѣ на държавата и обществото. Затова до завѣрката на листитѣ на тази партия никой не мислѣше, че може да се квалифицира тя като вредна за държавнитѣ порядки. Станаха изборитѣ. Азъ съмъ убеденъ, че ако въ тѣзи избори бѣха избрани, да кажемъ, 5 работнически съветници, изборитѣ щѣха да бѣдатъ утвърдени и избраницитѣ на тази Работническа партия щѣха да бѣдатъ допустнати въ съвета, тѣ щѣха да обсъждатъ общинскитѣ работи на София, и досега общинскитѣ съветъ, може би щѣше да си заседава като законенъ съветъ на столицата на България. Но какво стана? Когато съветницитѣ на Работническата партия не излѣзоха 5, а 20 души, когато тѣ сѣ мнозинство въ Софийския общински съветъ, тогазъ се счита, че е знало едно страшно зло за порядкитѣ на държавата, счита се, че тукъ има една антидържавна сила, която трѣбва да бѣже махната. И по единъ невѣроятенъ начинъ, по единъ противопарламентаренъ начинъ дойдохме дотамъ, щото най-големитѣ парламентаристи, най-големитѣ демократи — като, напр., г. министъръ-председателъ, цѣлата политическа дейностъ на когото е сложена въ защита на демокрацията и парламентаризма — трѣбваше да търпятъ, щото срещу 60.000 избиратели, чрезъ една кражба да се даде цѣлата Софийска община да се управлява отъ правителственото не мнозинство, а малцинство, избрано съ 10.000 гласа. Какъвъ е този парламентаризъмъ?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тамъ сѣдѣтъ решава. Какво общо има туй съ Парламента?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ ще Ви кажа, г. министъръ-председателю, . . .

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тукъ ние решаваме, а тамъ не решаваме. Какво общо има Парламентътъ съ сѣдилищата?

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Парламентътъ изгони комунистическитѣ депутати и изключи тѣхнитѣ подгласници, безъ да имъ знае имената.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това, за което той (Сочи Б. Смилова) говори, то е сѣдебна работа. Каква връзка има то съ Парламента?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ ще Ви кажа, каква връзка има. Сега ще Ви дамъ примѣръ, каква връзка има. Вие, г. министъръ-председателю, изгонихте — отъ тукъ се изгониха 30 души депутати.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: То е другъ въпросъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ слагамъ въпроса: можете ли Вие, като защитникъ на парламентаризма, да твърдите, че настоящата Камара ви дава мнозинство, че тя изразява точно волята на българския народъ, следъ като извадихте отъ нея 30 народни представители? Кжде сѣ тѣ?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тѣ сѣ тамъ, кждето сѣ искали да бѣдатъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Българската конституция, която искате да се съблюдава, основниятъ ѝ законъ изпраща тукъ 274 народни представители. Това е волята на българския народъ. Кжде сѣ тѣ? Ако действително българскитѣ Парламентъ е ликвидиралъ съ 30 души народни пред-

ставители отъ съображения държавнически, азъ съмъ първиятъ, който ще ви подкрепя и ще ви изржкоплѣскамъ на това мѣроприятие, съ което вие искате да защитите държавата. Но, г. министъръ-председателю, съгласете се, че Вие знаете какво правите — не че Вие щадите престижа и авторитета на парламентарното управление и на демокрацията. Защото, ако действително при решението на този въпросъ изхождахте отъ държавнически съображения, вие не можехте да оставите партията, отъ която произхожда тази парламентарна група, да живѣе, да продължава да манифестира своето политическо съществуване; вие нѣмаше да оставите да живѣе тя съ всичкитѣ свои програми и политически искания, и да ликвидирате само съ 30 души народни представители. Ще кажете, че сте направили това по държавническа смѣтка. Не! Азъ ви казвамъ, че ако по този въпросъ имаше държавнически съображения, махването на групата трѣбваше да повлѣче следъ себе си и разтурянето на цѣлата Работническа партия, която е въ основата на съществуването на тази група и на всичко онова, за което приказваме. Вие сте били много практични, защото навѣрно вие сте знаели и сте допушали какво ще стане въ този Парламентъ. Защото, ако действително тѣзи 30 народни представители бѣха сега тукъ, нѣмаше да има болшинство, което да крепи настоящето правителство. Това е истината.

Народътъ гледа всички тѣзи нѣща, народътъ вижда начина, по който се процедира за запазване парламентаризма, и се пита: е ли това парламентаризъмъ, е ли това действително запазване авторитета на българската демокрация?

Това е, както ви казахъ, изъ областта на чиститѣ политически мѣроприятия на правителството.

Вторъ примѣръ, за да свърша съ този въпросъ. Г. г. народни представители! Миналата година, когато Парламентътъ заседаваше въ едни отъ най-труднитѣ, критически минути за българския народъ и за българската държава, когато се очакваха съ такава надежда и съ такова благоговѣне мѣроприятията на българския Парламентъ, за да може да се излѣзе насреща на страшната криза, вие си спомняте много добре, че българскитѣ парламентаризъмъ отиде да се занимава тогава съ промѣни на министри по лични съображения, отиде да се занимава съ сваляне на министри, съ предизвикване на министерска криза по съображения на политика. А когато, въпрѣки формата на управление, наречена демократическа или парламентарна, въ най-критическитѣ минути на съществуването на единъ народъ ставатъ министерски кризи по лични съображения, по котериний смѣтки, по партийни смѣтки, това вече не може да бѣде парламентаризъмъ. Тоя парламентаризъмъ се изражда въ съзнанието на народа и почва дълбоко полека-лека да отстъпва, като една отъ най-скѣпитѣ форми на управление, чрезъ която действително ще може да се изгради благоденствие и да се прескочатъ всички трудности — дължащи се на причини наши или външни — предъ които е изправена българската държава.

Я си спомнете на какво бѣхме свидетели миналата година, г. г. народни представители! Министърътъ на благоустройството г. Георги Йордановъ тича; следъ него върви г. Вергилъ Димовъ; следъ него бѣга г. Мушановъ; г. Малиновъ — въ Трѣвна; отъ Трѣвна отива въ новитѣ земи; следъ него бѣга министъръ-председателътъ г. Мушановъ. Предизвика се криза. Цѣлиятъ м. декемврий народното представителство се занимаваше съ никому ненужния законъ за печата; проигра се най-ценното време, за да дойде 5 януарий да се отвори втора криза, по мотивъ, че нѣмало човѣкъ отъ този блокъ, който да поеме управлението на Министерството на просвѣтата. Гичевъ казва: „Нѣмаме компетентни педагози“; Костурковъ казва: „Не си давамъ Министерството на желѣзницитѣ“; национал-либералитѣ казватъ: „Ние не си даваме Министерството на търговията“. Цѣли 15 дни българскитѣ народъ бѣше изправенъ предъ една картина, да не може да се намѣри човѣкъ отъ блока за министъръ на просвѣтата въ тия тежки дни.

А. Циганчевъ (з): Ти вѣрвашъ ли го това?

П. Попивановъ (з): (Къмъ Б. Смиловъ) Много сте наивенъ!

А. Циганчевъ (з): (Къмъ Б. Смиловъ) Вие много добре си го знаете, но така Ви изнася да приказвате.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Минали работи сѣ това, г. Смиловъ. Тѣ бѣха за миналото тронно слово.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Тѣ сѣ факти, които сѣ станали следъ миналото тронно слово, г. министъръ-председателю. За пръвѣ пътъ, г. министъръ-председателю, отъ 8 години, откато азъ съмъ вѣлѣлъ въ този Парламентъ, чухъ държавния глава да идва тукъ и да прави декларация предъ българския народъ — щомъ той я прави предъ Парламента, тя е предъ народа — че се явява преди всичко привърженикъ на парламентарния режимъ. Защо?

Г. Мариновъ (з): Колко пъти го осуквате това на прѣста си!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Нима тази декларация не е резултатъ на толкова работи, които станали отъ 2½ години у насъ, за да дойдѣтъ предупрежденията, че ако има екзалтирани групи, ако има екзалтирани лица, които могатъ да си играятъ съ смѣната на формата на управлението, азъ — държавенъ глава, азъ — правителство, и вие — болшинство, ще бждемъ едни отъ най-ярки защитници на съществуващата форма на управление? Та всички сме за нея.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Какво искате? Държавниятъ глава да каже, че е прѣтив конституционно-парламентарния режимъ ли?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ считамъ, че като го казва държавниятъ глава, казвате го вие, защото държавниятъ глава за държавните работи не е отговоренъ — вие сте отговорни.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Защо мѣсите държавния глава, ако сте парламентаристъ?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Моята мисль е следната. Когато имаме една форма на управление, изградена отъ преди 50 години, предписана отъ основния законъ, която се признава отъ политическите партии, когато органитъ на този режимъ сѣ всички еднакво войници въ защита на този Парламентъ, питамъ ви азъ: кое накара правителството да отбелязва въ тронното слово, че трѣбва да се запази парламентарната форма на управление?

А. Циганчевъ (з): Защото има нѣколко обѣркани глави, като твоята, на Цанковъ и други. Разбрахте ли?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: (Къмъ Б. Смиловъ) За да ви предизвикаме всички да се изкажете и да видимъ има ли хора, които сѣ за диктатурата. И съмъ доволенъ отъ това, че нѣма нито единъ, който да е за диктатурата. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството).

П. Попивановъ (з): Недейте бива доволенъ, г. министъръ-председателю, само отъ думитъ имъ. Видете дѣлата имъ! Защото у г. Цанковъ има устави за ядра. Недейте си затваря очитъ, защото не се знае, какво ще стане утре! Азъ съмъ длъженъ въ този моментъ да Ви го заявя: не си затваряйте очитъ!

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Много мѣродавенъ стана, като кандидатъ за подпредседателъ на Камарата! Като че не е достатъчно, когато го каже г. министъръ-председателъ!

П. Попивановъ (з): Кой е кандидатъ? Ние виждаме какво става. Думи и дѣла — това сѣ две различни работи.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Има една диктатура, която е най-опасната — диктатурата на невежеството! Тя е най-опасната!

П. Попивановъ (з): Диктатурата на мухлясалитъ професори не е опасна!

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Най-страшна е диктатурата на невежеството.

П. Попивановъ (з): 8-годишната диктатура следъ 9 юний на интеллигентнитъ я видѣхме. Простиятъ човѣкъ поне вѣрва въ Господъ и не иска да прави престѣпления, а вие отъ никого не се боите.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Невежеството нито въ Господа, нито въ науката, нито въ нищо не вѣрва.

А. Циганчевъ (з): Все за невежитъ плачете.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. г. народни представители! Г. министъръ-председателъ повдига единъ интересенъ въпросъ, когато на моя въпросъ ми отговаря, че искалъ да предизвика всички политически партии да се произнесатъ отъ трибуната на Народното събрание, за коя форма на управление сѣ — дали за съществуващата парламентарна форма, или за туй, което се носи въ обществото — диктатурата. Недейте забравя, г. г. народни представители, че всички политически партии могатъ да бждатъ защитници на дадена форма на управление, но отъ това не следва, че вие сте обезпечили съществуването на тая форма на управление. Да ми противопоставите аргументи, то значи да откажете цѣлата история на държавитъ, въ които знаете какъ сѣ ставали промѣнитъ на тѣхнитъ форми на управление. Ние можемъ да бждемъ най-ербабъ парламентаристи, но когато въ духа на народа почва да се унищожава чувството на привързаностъ къмъ парламентарната форма на управление; когато този народъ почва да вижда, че тази офрма на управление не служи на неговитъ собствени интереси; когато държавни и общи интереси сѣ подчинени на партийни, на котерийни и на всички други интереси; когато не се насочва цѣлата правителствена политика и дейностъ къмъ постижения за общи интереси на даденъ народъ — азъ не зная, при съществуването на политически партии, привърженици на парламентарната форма на управление, дали ще можете да удържите тази форма на управление. Азъ се съмнявамъ, защото мога да ви кажа, че при състоянието и духа на българския народъ — повтарямъ тая моя мисль — азъ не виждамъ въ политическия животъ на страната 10 души български граждани най-отявлени привърженици на парламентарния режимъ, които въ критически моменти да сѣ готови да сложатъ главата си за защитата на този режимъ. Туй можеше да се каже преди 1914 г. Днесъ не можете да го кажете. Презъ 1914 г. се казваше, че съществува единъ невидимъ караулъ, който блѣ върху сигурността на Парламента. Но днесъ това не можете да го кажете, защото, ако го кажете, бждете увѣрени, че близкитъ бждещи поколения ще има да се смѣятъ.

Г. г. народни представители! Разглеждайки този въпросъ, азъ искамъ да констатирамъ, че общественото мнение днесъ — забележете — се интересува като-че-ли повече не отъ това, какво се прави, но отъ това, по какъвъ начинъ се прави. И, изхождайки отъ тази гледна точка, азъ считамъ, че Парламентътъ има много голѣмо задължение къмъ себе си — да се реформира. И ако българскиятъ Парламентъ сега не се реформира, не измѣни своитъ методи и продължава да върви, както е вървѣлъ досега, нито политическите партии, нито старитъ парламентаристи, нито нашитъ речи отъ тази трибуна ще могатъ да спратъ единъ процесъ, който се основава на други факти и други съображения, залегнали дълбоко въ душата на българския народъ.

Първата грижа, прочее, на българския Парламентъ сега е да се реформира. Това убеждение, което бѣше разлѣто, че ние сме неспособни да реформираме себе си, трѣбва да бжде опровергано. Ние трѣбва да покажемъ надѣло, че сме способни да се реформираме, за да можемъ да осигуримъ бждещото на парламентарната форма на управление и на заздравяване политически нашата страна.

Г. г. народни представители! Азъ съмъ принуденъ да мина къмъ другитъ въпроси, изложени въ отговора на тронното слово. Ще оставя финансовата и стопанската политика за най-накрая и ще премина къмъ външната политика, защото много събития станали въ последнитъ нѣколко месеца въ областта на тази политика и съставляватъ не само грижи на българския народъ, но еднакво грижи и за правителството, което въ настоящия моментъ ръководи външната политика на страната.

Г. г. народни представители! Въ какво може да се упрѣкне правителството? Ако си спомняте, първата крачка на правителството на Народния блокъ, за да подчертае, че е скѣсало блока, който се бѣше образувалъ неформално около насъ, бѣ постѣпката на правителството къмъ турската република. Вие си спомняте, какъ министри на външнитъ работи, при визитата въ Анкара, подчертаха едно неизмѣнно приятелство между България и Турция, и по този начинъ се доказало, че и тукъ, на Балканитъ, България може да има приятели. Но, за голѣма изненада, въпрѣки тържественитъ декларации за едно неотмѣнно приятелство, въпрѣки даже толкова силнитъ декларации на министра на външнитъ работи на турската република, че той еднакво се чувства и българинъ и турчинъ, за голѣма наша изненада, казвамъ, когато последния пътъ премина презъ България, телеграфътъ донесе съобщението, че той сѣ най-голѣма горещина и ентузиазъмъ е

подписалъ източния пакт, е санкциониралъ, следователно, оная дефиниция, коя държава ще се счита нападател.

Г. г. народни представители! Азъ отъ тукъ почвамъ критиката на външната политика, за да мога да изясня другитъ голѣми въпроси, които се сложиха изеднажъ предъ насъ за разрешение. И докато ние вървахме, че най-сетне сме въ добри и приятелски отношения съ Турция, следъ като стана и посещението преди два месеца на турския министър-председател, за насъ бѣ голѣма изненадата, когато това приятелско посещение бѣ съпроводено съ поканата къмъ българската държава да участвува въ единъ пакт: турско-гръцки. Колкото и г. министър-председателътъ да намѣри, може би, аргументи, да изясни този въпросъ, представителътъ на турската република не захснѣ да отбележи, че този пактъ е резултатъ не само на взаимнитъ интереси на Гърция и Турция, но той побърза да посочи, че българското правителство систематически и редовно е било уведомявано за подготовката на сключването и подписването на турско-гръцкия пакт. Какво значи това? Това значи, че, ако ние бѣхме европейска държава — има даже прецеденти и въ балканскитъ държави, случая съ Сърбия — ако действително единъ министъръ на външнитъ работи бѣде изненаданъ отъ единъ подобенъ пакт, на следния день той се оттегля и се отзоваватъ всички представители отъ столицитъ, където тѣ сѣ могли да узнаятъ и да действуватъ за разкриване намѣренията на дадени държави. У насъ това не стана. И не само че не стана, но вие виждате, че веднага въ убеждението на българския народъ, че най-сегне се създадоха едни приятелски отношения съ Турция, при посещението на нейнитъ представители настѣпи единъ обратъ, защото за никого не е тайна, че турско-гръцкия пактъ е пакт, насоченъ изключително противъ България.

Г. г. народни представители! Азъ искамъ да зная, какво е това приятелство, което се пледира отъ нашата сѣска, когато тя идва тукъ съ единъ пакт, сключенъ между нея и Гърция, и счита, че е извършила актъ на приятелство, като е оставила едно мѣсто за подписването му и отъ България — единъ пакт, чрезъ който България, за прѣвъ пътъ отъ подписването на договора за миръ, не принудено, самоволно да признае завинаги онѣзи граници, които сѣ установени отъ договоритъ за миръ? Това бѣше целта. И азъ мога да похваля г. министър-председателя за това, че не подписа пакта. Друга разумна българска политика, освенъ тая политика, която той очерта, аслѣ не можеше да се води. Само една бележка мога да направя въ това отношение: да не се увеличае втори пътъ въ такова приятелство съ сѣседнитъ намъ държави, че да докарваме работитъ дотамъ, да разбиратъ свършено иначе приятелството, крето трѣбва да съществува между насъ и тѣхъ.

Г. г. народни представители! И отношенията ни съ Гърция съставляватъ сѣщо особени грижи на нашата външна политика. По този въпросъ въ българската общественостъ има две течения: споредъ едното, България ще трѣбва на всѣка цена да възобнови своитъ търговски и икономически връзки съ Гърция, споредъ другото — България не може на всѣка цена да се стреми да възобнови търговскитъ си и икономически връзки съ Гърция, безъ да сѣ уредени спорнитъ политически въпроси между дветѣ държави. Вие сте чували тукъ отъ тази трибуна да се казватъ съ цифри голѣмитъ търговски и икономически изгоди, които България би извлѣкла, ако премине веднага къмъ уреждане на стопанскитъ и икономически отношения съ Гърция. Но ние считаме, че една такава политика ще бѣде крайно пакостна за българската държава, защото днесъ ние не можемъ да извлѣчемъ каквито и да било стопански и икономически ползи отъ Гърция. Вие чухте цифритъ за вносъ и износъ ни въ Гърция. Докато нашиятъ вносъ въ Гърция преди години възлизаше на 900 милиона лева, днесъ той е сваленъ вече на 43 милиона лева. За какви икономически изгоди може да се говори тогава, та да се приеме единъ пакт, който ще уреди търговскитъ и стопански отношения на България, но съ цената на безспорното задължение, което тежи върху Гърция по конвенцията „Молловъ—Кафандарисъ“? Азъ съмъ чувалъ и другъ пътъ гледица по този въпросъ. Имаше и увлѣчения дори, казваше се: най-сетне ликвидирайте съ този трънливъ въпросъ, който спъва нормалнитъ отношения между дветѣ държави. Не! Азъ считамъ, че българското правителство ще направи грѣшка, ако поеме дълга по конвенцията Молловъ—Кафандарисъ срещу нѣкави неизвестни, неопредѣлени икономически и търговски изгоди.

Г. г. народни представители! Нашата политика къмъ сѣседката Гърция трѣбва да бѣде наясно, безъ хитрини и съ отворени карти. Нашиятъ отношения могатъ да се

уредятъ само тогава, когато ни се дадатъ правата, които ни дава договорътъ за миръ — когато ни се даде териториаленъ излазъ на Егея и когато нашитъ малцинства получатъ правата, които имъ сѣ обезпечени отъ самия договоръ за миръ.

Г. г. народни представители! Когато слагаме така въпроса, насъ ни питатъ: „Тогава кажете каква да бѣде политиката на държавата“. Отговарямъ: не бива да се дава никакъвъ поводъ, да се мисли дори, че искаме да водимъ агресивна политика. Но азъ още сега съмъ длъженъ да кажа, че винаги тукъ ние сме пледирали, че българскитъ правителства трѣбва да поведатъ съ всички сѣдства, които ни дава договорътъ за миръ, една активна политика. Въ всички европейски конференции — въ Женева, въ срещи общи и частни между дветѣ държави — българската външна политика трѣбва непрестанно да напомнява за правата, които сѣ обезпечени и дадени на България отъ договора за миръ. Ако нашиятъ отношения съ Гърция бѣдатъ ликвидирани така, че България да поеме дълга по конвенцията Молловъ—Кафандарисъ, ние ще извършимъ единъ актъ, който нѣма да подобри отношенията ни съ Гърция, а само ще метне на гърба на българското държавно съкровище единъ огроменъ дългъ, който още повече ще отегчи и безъ туй тежкото стопанско и финансово положение на българската държава.

Г. г. народни представители! Има и единъ другъ огроменъ фактъ, който, ако не бѣше вмѣстенъ въ царската речъ, ние бихме го счели като актъ личенъ на държавния глава, като актъ, който не може да бѣде обсъжданъ и оценяванъ въ Народното събрание. Но когато той е вмѣстенъ въ отговора на тронната речъ, той е вече политически актъ и като такъвъ подлежи на обсъждане и на преценка. Думата ми е за посещенията, които държавниятъ глава направи въ нѣкои отъ великитъ сили — за посещенията му въ Римъ, Парижъ и Лондонъ, които сами по себе си, макаръ той да не бѣше съпроводенъ отъ отговорния министъръ, не могатъ, освенъ да намѣрятъ нашето пълно одобрение и похвала, защото съ тѣхъ се принесе полза най-малкото за престижа на българската държава. Но, г. г. народни представители, ние смѣтаме, че, щомъ се предприе такова пътуване въ великитъ държави, за да бѣдѣше тази обиколка пълна, щѣше да бѣде още по-добре, ако тя бѣ завършила и съ отбиване на държавния глава въ Берлинъ. Малката България не може — както тукъ се проповѣдва — да дѣли великитъ сили на победени и победители, на удобни и неудобни. Това е една отъ най-здравитъ политики. Германия е велика сила, независимо отъ нейното политическо положение, което вече се стабилизира съ *Pacte à quatre*. Ние имаме всички интересъ този обиколка да бѣдѣше завършена тамъ, защото съ тая страна имаме голѣми икономически интереси. Вие знаете, че ние правимъ най-голѣмъ износъ на германскитъ пазари. Ние нѣмаме никакви основания да заобикаляме една велика сила, чието приятелство — не приятелство въоръжено, не приятелство за пактове за ненападение, но икономическо приятелство, приятелство, което може да ни осигури приятелски пазари — ни е нужно. Не биваше Германия да бѣде отдѣляна, още повече, г. г. народни представители, че следъ подписването на *Pacte à quatre* вие виждате, че Германия вече се нарежда въ числото на онѣзи голѣми европейски държави, които за смѣтка на Обществото на народитъ, изглежда, ще решаватъ всички спорни въпроси, засѣгащи Източна Европа, а може би и Балканитъ.

Сега да дойда до Ромъния. Вие знаете, г. г. народни представители, че България следъ войната е следвала една единствена политика: политика на миръ, политика на зачитане мирнитъ договори, политика, която се е старала да не даде ни най-малкото подозрение. България не само изпълняваше мирнитъ договори, тя изпълняваше дори онова, което не бѣше предвидено като задължение въ тия договори. Всичко, каквото се бѣ поискало отъ България да дава, тя даваше и го даваше съ пълно съзнание, че води една политика на миръ, политика, която никога нѣма да бѣде отъ естество да внесе каквито и да бѣде подозрения, било въ нашигъ сѣседи, било въ далечнитъ европейски държави. И изведнѣжъ, докато България държеше това положение на примирение, докато водѣше тази политика на миръ, на добросѣдски отношения съ близкитъ и по-далечни европейски държави, министърътъ на външнитъ работи на ромънската държава посещава България. Г. г. народни представители! Нѣкои считаха, може би и сега считатъ, че визитата на г. Титулеску е една дипломатическа импровизация, която не гони нищо друго, освенъ да се редятъ само посещения и пактове, която не преследва една опредѣлена политическа целъ, една строго опредѣлена задача, поставена чрезъ единъ много хитъръ дипломатически маневъръ. Азъ твърдя,

според моите разбирания, че посещението на г. Титулеску не е само негова лична инициатива, не е само дипломатическа импровизация, но това е единъ строго определенъ дипломатически маневъръ, съ строго определенъ задача, поставена въ Синая. Вие трѣбва да знаете — защото увѣренъ съмъ, че следите събитията въ Централна Европа и изобщо въ Европа — че отъ кога то се появи пактътъ à quatre, той най-много смути така нареченото Малко съглашение. Пактътъ à quatre предизвика веднага конференцията въ Синая на представителитѣ на Малкото съглашение, която конференция, като направи единъ прегледъ, една преценка на общото политическо положение въ Европа, потвърди общността на възгледитѣ по външната политика на държавитѣ, които образуваха това съглашение и установиха, че ако на Балканитѣ съществуватъ държави, може би съ противоречиви интереси, които не биха приели да влѣзатъ като членове въ Малката антана, но поне може подъ формата на така нареченото Балканско Локарно да се групиратъ балканскитѣ държави, и ако това групиране не би могло да ползува Малката антана по отношение на нѣкои сериозни въпроси, които криеше Централна Европа, то поне не ще прѣчи на политическитѣ задачи на Малкото съглашение въ Централна Европа. Ето защо мисията на г. Титулеску е мисия не случайна, не импровизирана, но една мисия съ строго определена задача, съ единъ много тѣнъкъ дипломатически маневъръ. Г. Титулеску се помъжи да групира България въ така проектирания блокъ на държавитѣ, които иматъ едни специални географски граници тукъ, на Балканитѣ, за да могатъ държавитѣ отъ Малкото съглашение да сърѣдоточатъ изключително вниманието си и цѣлата своя дейность върху голѣмитѣ парави въпроси, които крие Централна Европа, респективно въпросътъ за Австрия и въпросътъ за ревизионизма, който за пръвъ пѣтъ официално се сложи чрезъ пакта à quatre отъ Италия и Англия. Тѣзи два въпроса не можеха да не смутятъ Малкото съглашение и неочаквано, незабелязано отъ никого, не търсень отъ никого, подъ формата на приятелство, подъ формата, че трѣбва да се създадатъ едни приятелски отношения между насъ и тѣхъ, се яви единъ тѣхень представителъ най-напредъ въ София и направи онова официално предложение, което е вамъ известно. Като продължение на този опитъ за създаване на приятелски отношения между насъ и Ромъния се яви и царската среща на Дунава, за да може да се състои трета среща, и по този начинъ чрезъ тия последователни срещи, мисли се, че ще можемъ действително да създадемъ едни истински приятелски отношения между насъ и северната съседка.

Г. г. народни представители! България досега е водила политика на коректенъ съседъ, лоялна политика и никога сила, била тя съседна или далечна европейска, не може да подозре или да хвърли каквото и да е съмнение въ намеренията на България, че тя би искала чрезъ едно брутално насилие или по какъвто и да е другъ начинъ да измѣни създаденото положение отъ мирнитѣ договори. Тази политика е известна. И азъ сега си задавамъ въпроса: когато представителтъ на Малкото съглашение идва тукъ, устройва царскитѣ срещи, и тѣ ще продължаватъ, мислите ли Вие, г. министри на външнитѣ работи, че тѣзи начини на отношение ще трѣбва да свършатъ тамъ, където завършва и декларацията на г. министра на Ромъния въ официалнитѣ Ви срещи, че българското правителство и българскиятъ народъ не трѣбва да забравятъ, че приятелството имъ може да бѣде прието само когато българската държава марширува подъ тѣжнитѣ звуци на договоритѣ за миръ, които съ установили едно неизмѣнно положение? Вѣрвате ли, имате ли данни, считате ли, че това приятелство, за което така се говори, ще може да се наложи въ интереса на балканскитѣ държави, следъ като тази дипломация излиза отъ едно непромѣнено, отъ едно неизмѣнимо положение, положение на България tel quel, България такава, каквато е създадена отъ мирнитѣ договори — че тя трѣбва да приеме, тя трѣбва да влѣзе въ така нареченото Балканско Локарно, за да може да се осигурява напредъкътъ, мирътъ и т. н. — всички ония фрази, които вие сте чували и които чувате?

Г. г. народни представители! Понеже насъ ни канятъ, понеже насъ ни викатъ, ние трѣбва да знаемъ каква ще бѣде политиката на българската държава спрямо тѣзи протегания на приятелски рѣце. И ние казваме, че до-тогава, докогато Ромъния не се съгласи да признае правата на българскитѣ малцинства, да осигури тѣхнитѣ училища и тѣхнитѣ църкви, докогато не ликвидира съ този политически въпросъ, не може да се иска отъ българската държава приятелски отношения. Вие ще искате

добри съседски отношения, вие ще искате лоялни отношения, вие ще искате отъ нашата държава политика, която тя е решена да следва — по пѣтицата, начертани отъ договора за миръ — но никога не можете да искате тази държава да се обяви за приятелъ, безъ предгартелно вие да удовлетворите онѣзи нейни права, които сѣ осветени, запечатани, гарантирани и обезпечени въ договоритѣ за миръ. За наше голѣмо учудване, ние знаемъ какво е становището на тази наша съседка. И трѣбва да знаете, г. г. народни представители, че и при втората царска среща, която стана, при първия опитъ на нашия министъръ на външнитѣ работи да защити националнитѣ права, права, които и договорътъ за миръ е призналъ, представителтъ не само на Ромъния, представителтъ на Малката антана най-нервно, най-енергично е подчерталъ единъ-два пѣти, че той се явява врагъ на ревизията на мирнитѣ договори. Тукъ не става въпросъ за ревизия на договоритѣ; тукъ става въпросъ за признаване тѣкмо на тия права, които тия договоритѣ съдържатъ, които тѣ даватъ и които сѣ обезпечени на българската държава. И азъ питамъ: имате ли, г. министри на външнитѣ работи, нѣкакви данни, имате ли нѣкакви увѣрения, имате ли нѣщо, което Вие досега не сте казали на българския Парламентъ, на бъл арския народъ, отъ което да хранимъ голѣмата надежда, че действително ще се дойде до онѣзи желани и приятелски отношения, за които копнѣе цѣлитъ български народъ, особено заражданъ отъ царскитѣ срещи? Не! И Вие нѣма да ги имате, защото следъ обиколката на г. Титулеску и спирането му въ Бѣлградъ, той разкри картитѣ на своята политика — той, освенъ че за последенъ пѣтъ подчерта, какво основата на всѣкакви връзки съ България може да бѣде мирътъ, мирътъ на парижкитѣ договори, но той си позволи да направи нѣщо, което е вънъ отъ дипломатическитѣ куртоазии и отношения, да направи едно заплашване къмъ България, като каза: ако евентуално България не би поискала да бѣде членъ на Балканското Локарно, тогава нека да се знае, че ние имаме въ рѣката си всички мощни икономически срѣдства, за да принудимъ тая страна — като ѝ дадемъ малко време да помисли — да влѣзе като членъ въ това Балканско Локарно. Срѣдствата сѣ: мостъ на Дунава, намаляние трафика презъ Югославия и не териториаленъ, а търговски излазъ къмъ Солунъ.

Ето защо, г. г. народни представители, азъ поне за себе си считахъ, че, когато се промѣни курсътъ на тази политика, българскиятъ народъ съ особени чувства на вѣра и надежди погледна на царската среща, че тя ще увѣчае най-сетне този трудень пѣтъ за създаване на едни действителни отношения, къмъ които трѣбва да се стремимъ. Но азъ считамъ, че когато държавниятъ глава ще се ангажира въ срещи съ другитѣ държавни глави, за да може да се добиятъ приятелски отношения съ съседнитѣ държави, трѣбва дипломатически всичко да бѣде подготвено, че, когато стане рѣдълата, поне една малка частъ, една десета, една хилядна частъ, бихъ казалъ азъ, да се посочи като успѣхъ на подобна среща. Не се ли направи това, азъ се смѣтамъ въ правото си да отбележа обратния душевенъ процесъ, който настава въ българския народъ, за да се убеди, че следъ като следва една политика безупрѣчна, че следъ като дава всичко за създаване на приятелски връзки съ нашата северна съседка, въпрѣки това, коравината, неотстъпчивостта, жестокостта, ще кажа азъ, стои на пръвъ планъ — нищо не може да се измѣни отъ онова, което преди 15 години ни оставиха договоритѣ за миръ.

И най-сетне, г. г. народни представители, за отношенията ни съ Югославия. Азъ казахъ, че ако известни работи не бѣха помѣстени въ тронното слово, тѣ щѣха да бѣдатъ извадени отъ политическото обсъждане отъ тази трибуна, но щомъ тѣ се пинаатъ, тѣ подлежатъ на обсъждане. И така, въпросътъ е за отношенията ни съ Югославия. Но преди това азъ бихъ молилъ г. министъръ-председателя да ми отговори на единъ въпросъ. Има единъ фактъ — посещението на държавния глава на Югославия, визитата, която направи на нашия царъ въ Евзесиноградъ. Но преди това има другъ единъ фактъ — че колкото пѣти въ продължение на 15 години българскиятъ държавенъ глава е минавалъ презъ Бѣлградъ, никога, нито единъ пѣтъ не е билъ удостоаванъ съ едно присмание на гарата въ Бѣлградъ, тъй както той бѣ посрещнатъ следъ последната си обиколка и връщането си отъ голѣмитѣ европейски столица. Азъ искамъ да зная: кой организира, кой подготви, кой стана мостъ, така да се изрази, за този внезапенъ обратъ, който ще възхваля, ако действително може да обезпечи онова, което следъ малко ще изложа, онова, къмъ което се стреми цѣлитъ български народъ? Азъ задавамъ този въпросъ, г. г. народни представители,

защото българският народ ще трябва да бъде въ свѣтлина по онова, което става въ последните месеци. Ако се знае ржката, която е организидала тази първа среща, азъ смѣтамъ, че ще се хвърли свѣтлина върху цѣлата политическа насока, която се чертае съ тѣзи посещения и тѣзи срещи, които се устройватъ у насъ и вънъ и които ще продължатъ и въ бъдеще. Но да оставя това на добрата воля на г. министър-председателя.

Сега идвамъ на отношенията ни съ Югославия — какво иска тя отъ насъ, както и какво иска Ромъния отъ насъ. Какво очакватъ тѣ? Приятелство, Балканско Локарно? Срещу какво? Срещу нищо. Нека българският народъ знае, че досега усилията на тази дипломация да създаде Балканско Локарно съ усилия, които искатъ да създадатъ тази балканска комбинация срещу нищо. Напротивъ — срещу доброволното, неспирено, не на барабанъ подпичане за втори пътъ границитѣ, наложени отъ несправедливия и жестоко Ньойски договоръ. Това се иска. И ако би могло да се намѣри правителство, което би могло да подпише, което би могло да потвърди, което би могло да признае, че сегашнитѣ наши географски граници сѣм граници, които българският народъ признава за истински, за прави, които той признава на вѣчни времена, само таква едно правителство може да се улови на тѣзи предложения за пактове. Но азъ мога да констатирамъ въ туй направление, че респективниятъ представител на нашата външна политика следва политиката, която трябва да се следва за защита жизненитѣ интереси на българската държава.

Какво иска Югославия? Какво искате вие, западни съседни, отъ насъ? Вие искате да ви признаемъ, че на вѣчни времена македонската земя е ваша; вие искате да ви признаемъ, че въ Македония нѣма български малцинства; вие искате, освенъ онова, което вземахте, най-сетне нашиятъ народъ да подчертае, че той нѣма честъ, че той нѣма достоинство, че той не би трябвало да се грижи и смущава отъ въпроса за българскитѣ малцинства въ Македония? Не е нужно и е безполезно, г. г. народни представители, да се доказва, че Македония е провинция, населена изключително, въ голѣмото си мнозинство, само съ българи. Какво иска българският народъ? Българският народъ иска правата на тѣзи 700 хиляди до единъ милионъ българи, иска тѣ да бъдатъ уважавани, да бъдатъ зачитани като граждани, като хора на цивилизацията, да имъ допустнатъ да си отворятъ училища, да си отворятъ църкви, да имъ се разреши на свой роденъ езикъ да приказватъ, да се молятъ и четатъ. Нищо друго българският народъ не желае. Защо не го давате, защо го осуетявате, защо възпрепятствувате? Защо, когато се заговори по този въпросъ, се изнамира една формула, за да се каже, че всички държави ще трябва да напрегнатъ своитѣ усилия и да дадатъ данъ и помощъ за организиране на мира? Но на кой миръ — на мира на абстракциитѣ или на мира на реалноститѣ? Какво разбирате вие подъ миръ? Тукъ, г. г. народни представители, вие ще видите, че Европа е раздѣлена на две. Има едно становище, което ви казва: миръ, но миръ въ границитѣ и постановленията на несправедливитѣ договори. Има друго становище, което ви казва: миръ, но миръ съ правото на всѣки единъ народъ да получи и той животъ подъ общото слънце на земята, да има право и той да живѣе, да се развива и да бъде членъ въ общото семейство за сътрудничене и изграждане на общата цивилизация.

Г. г. народни представители! За голѣмо съжаление, у насъ има политически срѣди, има политически лица, които търсятъ своя успѣхъ и своя похвала въ чужбина. Тия срѣди по нашия националенъ въпросъ раздѣлятъ българския народъ на две. Нима вие не знаете, че сега, 15 години следъ сключването на мирнитѣ договори, се появила политически мжже, българи, които дѣлятъ българскитѣ малцинства на потрѣбни и непотрѣбни, на нуждни и не нуждни, териториитѣ на плодотворни и неплодотворни? Бѣхме свидетели тукъ, въ София, и въ печата, и навсѣкжде въ България, да се казва, че очитъ на българската външна политика ще трябва да бъдатъ обрънати къмъ Деде-Агачъ, защото Тракия — това е икономическата и стопанска мощъ на българското племе.

Е добре, до кога ще продължава това раздвояване? Вие мотивирате безгрижието си спрямо македонскитѣ малцинства съ това, че Македония била пуста, че тя не била плодородна. Но азъ ще мотивирамъ, че, ако действително икономическата и стопанска мощъ на България лежи къмъ Бѣло море, въ териториалния излазъ на Егея, недейте забравя, г. г. народни представители, че политическата независимостъ и държавната сигурностъ на България лежатъ въ правилното разрешение на македонския въпросъ. Македонскиятъ въпросъ не е заглъхналъ, той не е умрялъ. Този, който иска да каже, че македонскиятъ въпросъ е

снетъ, погребанъ вече веднѣжъ завинаги, той не гледа реално върху нѣщата. Македонскиятъ въпросъ сѣществува, и дотогава, докато той не се разреши, не можете вие да поискате отъ българския народъ да излѣзе отъ политиката на добросъседство, отъ политиката на лоялностъ, и да премине къмъ политиката на приятелство.

Българскиятъ народъ не може да остане равнодушенъ къмъ онова, което се върши тамъ. Има даже и такава теза, че за да може да се улесни правилното разрешение на въпроса за приятелскитѣ отношения съ Югославия, ще трябва българското правителство съ единъ замахъ да унищожи така нареченитѣ чети. Г. г. народни представители! Защо само натамъ да се насочва вниманието? Та кой създава тия чети? Кое българско правителство организира чети и смущава отношенията ни съ нашитѣ съседни? Защо не се погледне тамъ, където трябва да се погледне? Защо не се изхожда отъ истинското положение, отъ положението на българина въ Македония, отъ положението на този българинъ македонецъ, поставенъ въ най-нечуждени условия на тероръ, на гнетъ, за да се убие неговото национално самосъзнание, за да бъде лишень отъ национална култура, отъ съзнанието му, че принадлежи къмъ дадена националностъ? Но това не могатъ да го сторятъ, защото исторически фактъ е, че въ продължение на столѣтия този жилавъ македонски народъ се е борилъ, преминалъ е презъ потъмни режими и е могълъ да запази своята националностъ и своето самосъзнание за преданостъ къмъ своето племе, на което той принадлежи.

И сега, когато се казва: „Дайте приятелство, дайте да организираме мира“, ние задаваме въпроса: кой миръ? Кажете, г. г. народни представители, какъ е допустимо ръководителитѣ на европейската култура и цивилизация въ XX вѣкъ да проповѣдватъ и да доказватъ, де денационализирането на македонскитѣ българи е право позволено на победителя, въ духа на постановленията на мирния договоръ? Виждате, г. Бенешъ, ръководителъ и представителъ на Малката антанта, излѣзе въ френската преса, да развива, да доказва и обосновава необходимостта отъ денационализациата на българскитѣ малцинства, като необходимостъ за мира, за реда и спокойствието на Балканитѣ!

Привѣршвамъ по този въпросъ, г. г. народни представители! Азъ считамъ, г. министър-председателю и министре на външнитѣ работи, че вие трябва да ходите — ние искаме да отивате не само въ Синай и въ Бѣлградъ, а и навсѣкжде, където Васъ Ви канятъ. Но азъ съмъ убеденъ и, отъ друга страна, се радвамъ, че всички ония политически концепции, които досега се развиваха въ българската земя, ще паднатъ, ще рухнатъ, че ще изхвърлите и последнитѣ куршуми на тия концепции, за да дойдете тукъ и да се убедите българскиятъ народъ, че трябва вече да се запита, каква политика трябва да води.

Г. г. народни представители! Може би на мене ще ми се каже: съ Сърбия не върви, съ Ромъния не върви, съ Турция приятелството ни се малко проигра, съ Гърция нищо не е уредено, съ Ромъния тоже не е уредено; може ли българската държава да остане изолирана, да бъде поставена въ единъ обръчъ на вѣчни времена? Азъ казвамъ: не; тамъ не е страхътъ. Българската външна политика има като първа задача да създаде гаранциитѣ за единъ вътрешенъ партиенъ миръ, да консолидира, да заздрави стопански и финансово българската държава. Това ще бъде най-добрата външна политика, която правителството може да има.

Г. г. народни представители! Когато ние развивахме сѣщата тази теза въ продължение на 15 години, намъ ни се противопоставяше аргументътъ, вие изолирате България! Кое ги накара тѣ самитѣ да дойдатъ да търсятъ мирна, обезоружена, провалена и обезправена България? Балканскитѣ комплицирани интереси нѣма да се вредятъ и не могатъ да се вредятъ съ пактове, сключени непосрѣдствено отъ самитѣ балкански държави, безъ участието на голѣмитѣ европейски сили, които тукъ сѣм застъпени съ голѣми реални интереси.

Ето защо, когато става въпросъ къде трябва да бъде България, България ще трябва да води своята политика на миръ. България ще трябва да подчертава своето добросъседство и лоялностъ. Но България не трябва да престава да насочва всичкитѣ си сили къмъ едно вътрешно заздравяване, къмъ едно единение на българския народъ по външната политика.

Забележете какво става въ другитѣ държави. Може би ние сме единственитѣ, които сме тръгнали по различни пътища, съ различни разбирания и съ различни тези да пледираме успѣха на нашата външна политика. Нашата

външна политика трябва да бъде една. По нея не може да има никакви партийни различия. Целият български народ трябва да бъде обединен, независимо от политически различия, които го делят, участвайки в различните политически партии, за да може да има правителството сила и в решителни моменти, не по пътя на насилието и реванша, не по пътя на приятелски договори за въоръжено нападение, а чрез една активна политика — но не и агресивна — на всяко място, при всеки случай да пледира най-горещо защитата на правата на българските малцинства. Ще дойде ден, когато България ще бъде обезщетена, в смисъл зачетена в нейните права, не по пътя на насилието, но чрез доброволното съзнание в нашите съеди, че тя трябва да ревизира политиката си и да върнат правата, които се следват на българската държава. Тогава ще се турч началото на един мир на Балканите, на един стопански просперитет на балканските народи.

Сега, г. г. народни представители, остава да кажем по финансовите и стопански въпроси. Както виждате, в отговора на тронното слово са поставени вече детайлно тези въпроси. Казано е не само за бюджетната политика на правителството, но и за стопанската и за всички отделни стопански въпроси.

Азъ считам, г. г. народни представители, че българската държава се намира в едно страшно, окаяно финансово положение. Спомнете си констатациите, които днешният финансов министър неотдавна направил, като действително имаше доблестта да каже, че в финансово отношение българската държава е зле, че нашите финанси се намират в една анархия, в един батак. Какъ ще може да се оправи това положение какъ можем ние да излезем чрез уреждането на финансите до един подсилен стопански живот, ако ние веднъж загинали действително не уредим бюджета на българската държава? Вие разбирате какво значение има дефицитът бюджетът. В проектоотговора на тронното слово изрично се споменава, че народното представителство разбира, съзнава големата нужда, бързата грижа да даде на държавата един уравнил, реален бюджет. Така се приказваше и миналата година, така се приказваше и в предшестващи години, че правителството ще положи усилия да даде един реален бюджет. Г. министре на финансите! Кажете ни, след тия Ваши смели декларации, особено миналата година, постигнахте ли реален бюджет? Вие заявихте пред народното представителство, че най-сетне, с големи усилия, сте успели да дадете един реален бюджет на българската държава. Реален ли е той? Не. Не само че не е реален, но и този годишният бюджет, който свърши с един огромен дефицит. Ние ще се намърим при постоянното положение на обржани финанси, с всички последици при тази криза, при тези тежки икономически условия за нашия народ. Ние първи миналата година обржахме внимание, че този бюджет, който дават на държавата, не може да бъде реален, защото вие изважихте само 600—700 милиона нетрансферирани лева. Вашите икономии, към които вие се стремехте, не дадоха освен цифрата 100 милиона лева. По този най-изкуствен начин представихте един бюджет от 5 милиарда 200 милиона лева. И той е вече огромен, и той е вече нереализуем, защото този годишният бюджет, който свърши не, както се посочи тук, с минимум 500 милиона лева дефицит, а дефицитът ще достигне 1 милиард лева. И се питам тогава: какъ ще може правителството — то трябва да каже — да запълни тази дупка и действително да се излхува, да се уредят финансите на българската държава?

Г. г. народни представители! Ние винаги сме пледирали, че единственият начин да се ликвидира този въпрос е да се тргне по пътя на строгите и реални икономии. Без икономии, същевременно без една радикална реорганизация на българската държава, ние никога не ще можем да разрешим тази голяма задача, без която не може да се направи нито крачка напред в областта на финансите и в областта на нашето народно стопанство. Реален бюджет — да, но какъ ще го балансираме, какъ ще свържете двата края? Чрез икономии. Какви икономии направихте вие? Никакви! Икономии са нуждни и не само като се съкратят окръжните съвети. И до колко днешният Парламент, и вие, и ние, не сме податливи към реформите, личи от факта, че цели 6 години трябва да се пледира от тази трибуна, за да се премине към съществени реформи и реорганизация на държавата, като се почне от премахването на окръжните съвети. Едва след 6—7 години, и то пак при големи мъчности, това бй сторено. Най-големият защит-

ници на тези самоуправителни тела днес вече признават, че е направена една добра стъпка. Но само дотук ли ще спрете вие вашите икономии в разходите на държавата? Защото ние сме, може би, единствената държава, с оглед на нашите разходи, първата, може би, пропорционално на нашето население, в света с най-големи разходи, каквито другаде не се срещат, за държавното чиновничество. По този голем въпрос често се е пледирало.

Г. г. народни представители! 2½ милиарда лева се харчат за издръжката на това чиновничество. Ние сме първата страна в света с 20 чиновника на 1000 жители. Никъде го няма това. Какво стана? Въпросът си остана така, без да имате кураж да го разрешите, под мотивирката, че това е един голем социален проблем и иначе, може би, ще настъпят смущения. Това не е вярно, защото азъ зная, че управлението на блока общо смъни около 40 хиляди чиновници и, слава Богу, революции по улиците не стачаха. Вие промънихте почти целия чиновнически кадър. Не може българският бюджет да издържа тази грамадна армия от чиновници, и част по-скоро правителството ще трябва да се занимае с този действително мъчен, но належащ въпрос. Ние трябва да имаме едно чиновничество, което да отговаря на податните сили на народа, ние трябва да имаме едно стабилизирано, обезпечено чиновничество, за да не може да се подава на изкушения и на корупция — явления, които днес са дошли да отвратят цялата българска общественост и да ни карат да се замислим и да си задаваме въпроса: накъде върви българската държава?

Паралелно с този въпрос вие ще трябва действително да дойдете и до въпроса за организацията на общините. Не можем по-нататък да издържа 3 хиляди и повече градски и селски общини. Трябва да ги сведете до 1000, трябва да групирате тези единици, за да им дадете възможност да живеят, да просперират и да се уредят в всяко отношение. Трябва да се занимаете с ревизията на административното дѐление на страната. Трябва да изржжете много от ненужните, така наречени, окръзи. Трябва да отидете с педантизъм и до веществените разходи. Ще трябва да отидете до ония съкращения, които са необходими, за да отговорят разходите на приходите, които могат да постъпят в държавното съкровище. Когато ще се прави един бюджет, ще трябва да оставите вие старата практика — да определяте приходите съобразно съ разходите, а ще трябва да се тргне по един обратен път — от приходите на държавата ще определяте и нейните разходи.

Г. г. народни представители! Това е най-големият въпрос, и азъ съм увѐрен, че г. министърът на финансите ще признае, че тази година бюджетът му ще свърши с един огромен дефицит и ще затрудни още повече нашите финанси, а от тук — още повече и нашето стопанско положение.

Но, наред с въпроса за уреждането на финансите, за уравнивяването на бюджета, идва и големият и съществен въпрос — за данъчното бреме, за данъчната система. Не може по-нататък българският народ да понесе тези данъци, които са определени. Необходимо е ревизия на данъчната система, ревизия, обаче, на почвата на справедливото облагане. Защото онази данъчна система, която почива на несправедливо облагане, тя руши, руши и ще руши устоите на българската държава. Азъ мога да ви припомня думите на г. министра на финансите, казани миналата година пред Парламента, засѣгайки финансовата администрация. Той декларира, че в миналото около 1.150 фирми, дружества, най-богати, не са фигурирали в книгите като данкоплатци; друго едно огромно количество пък на фирми са обложени не според техните податни сили. Какво искате вие, г. г. народни представители, при тези факти страшни, поразителни? Когато се облага един еснафин и принудително се изхвърлят неговите домашни вещи, за да може държавата да обезпечи оскѐдното си вземане за данък в размѐр на 1.000—1.500 лв., има едно огромно число фирми, които не са обложени според онова, което могат да платят!

З. Димитров (д): Трябва и народните представители да дойдат с данъчните си книжки.

Б. Смилов (нац. л. о): Ще ми кажете вие, г. министре на финансите, след като констатирахте този страшен недѣж в българската държава, какво направихте вие, за да може действително веднъж завинаги да се тури

край на тия страшни злоупотребления и чудовишни факти? И сега вие се лутате! Бъдете сигурни, българският Парламент нѣма да пострада, парламентаризмът ще живѣе въ съзнанието на българския гражданинъ, той даже ще бѣде готовъ да го брани, но той нѣма да го брани при Камара, която търпи, щото най-богатитѣ фирми, на брой колосаленъ, да бѣдат необложени въ продължение на осемъ години. Това показва, че финансовата администрация е била грабната отъ корупцията, че чрезъ подкупи, чрезъ „намазване“ съ пари, чрезъ рушвети тя е могла да извърши тѣзи скандални работи.

Министъръ С. Стефановъ: Кажете за кого се отнася това — за днешния ли финансовъ министъръ или за ония, които 8 години управляваха?

Б. Смиловъ (нац. л. о.): Азъ казахъ, че се отнася за миналото.

Министъръ С. Стефановъ: Така кажете, за да се разберемъ ясно.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Нѣма вече минало за Васъ. Вие стоите на този постъ 2½ години, и ако не можете да свършите тая работа...

Министъръ С. Стефановъ: Моля, не прекъсвайте. Азъ не обичамъ да прекъсвамъ и не съмъ прекъсвалъ никога, защото съмъ теглилъ отъ тази болестъ. За ликвидацията на това, за което говорите, г. Смиловъ, тая Камара гласува единъ законъ и този законъ се прилага.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): За минало не разправяйте, защото и Вашето става минало. Две и половина години управлявате!

Министъръ С. Стефановъ: Срамно е да приказвате на тая тема! Азъ даже се стѣснявамъ да говоря на тая тема. Та вие поне недейте говори. Азъ само слушамъ и търпи.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Трѣбва да направимъ тая констатация.

Министъръ С. Стефановъ: Азъ искахъ само да зная, за кое време приказва г. Смиловъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о.): Ако повдигамъ този въпросъ, г. министре на финанситѣ, то е за да мотивирамъ престижа на българския парламентаризмъ. Защото се казва, че той може да гние въ политическия животъ, че населението може да бѣде отчаяно, че може да нѣма никакви грижи за него и ние все да лежимъ на тази хубава фраза, че нѣкаква невидима сила ще бди, като невидимъ караулъ, надъ съществуването на българския Парламентъ. Лъжете се, г-да! Защото този фактъ, който посочихъ, не е само единъ; такива факти има много, тѣ сѣ страшни. Политическиятъ партии днесъ сѣ поставили въ основата на държавното управление партизанството — най-злокачественото нѣщо, което може да бѣде поставено въ основата на единъ парламентаренъ режимъ. И работата стигна дотамъ, че дадени политически партии, като поематъ управлението, употребяватъ вече езика: „Ние сме болшинство, ние можемъ всичко да направимъ, ние можемъ да направимъ онова, което ни харесва“. Не, г-да, не за това сте изпратени вие тукъ отъ българския народъ. Действително, вие сте болшинство, но вие не можете, като негови суверенни представители, да мотивирате вашитѣ решения съ старата формула: „Ние желаемъ, защото сме болшинство“. Решенията на болшинствата ще трѣбва да почиватъ на разума, на правото и на справедливостта, ако искате този Парламентъ, тази политическа светиня, както обичаме да се изразяваме, да се закрепости въ съзнанието на българския народъ и да бѣде действително негова надежда.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя Н. Шоповъ)

Но дотукъ нѣма да се спре. Миналата година г. финансовиятъ министъръ — може би не по своя инициатива, а по инициатива на Финансовия комитетъ — предприе известни законодателни мѣрки, чрезъ които поиска да увеличи приходитѣ на държавата. Трѣбва да призная, че азъ, като българинъ, желая, и вѣрвамъ, че и всѣки отъ васъ желае, да не виждаме другъ пътъ министра на финанситѣ, или кой да е български министъръ, да ходи по 3—4 пъти въ годината на поклонение, на унижение предъ Финансовия комитетъ.

Министъръ С. Стефановъ: Да! И азъ го желая.

Д. Дрънски (д): Да извоюва нѣщо за България — само за това ходи.

Б. Смиловъ (нац. л. о.): Вие, г. Дрънски, не разбирате моята мисль, и за да ме разберете, азъ ще Ви повторя една мисль на нашия министъръ на финанситѣ г. Стефановъ. Недавна той каза, че България е държава съ стопанска структура, която коренно се различава отъ стопанската структура на всички други държави, че отъ войната тя излѣзла съ стопански и финансовъ активъ и, ако сме имали умно управление, щѣли сме да бѣдемъ единствената уредена държава и да се смѣемъ...

Министъръ С. Стефановъ: На цѣлия свѣтъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о.): ... на стопанското положение на останалитѣ държави, или, както каза г. министърътъ на финанситѣ, на цѣлия свѣтъ, съ едно благоденствие.

Министъръ С. Стефановъ: Така.

Б. Смиловъ (нац. л. о.): Ето защо ви казвамъ, азъ бихъ желалъ да видя България не да страда отъ безумията на своитѣ управници, които и да бѣдатъ тѣ, за да може министърътъ на финанситѣ да стои тукъ съ уредени финансии, а не съ наведена глава. Министърътъ на финанситѣ, който и да бѣде той, може да има най-добрата финансова политика, но при условията, при които е поставенъ да работи, ще трѣбва по три пъти на годината да ходи при Финансовия комитетъ въ Женева да се унижава. А униженията на българския финансовъ министъръ сѣ унижения на българската държава, на българската нация. Коя друга държава, като нашата, е изпаднала въ такава стопанска и финансовъ зависимостъ? Подъ формата на сътрудничество, подъ формата на съвети отъ Финансовия комитетъ, ние фактически сме подъ единъ чуждъ финансовъ контролъ, фактически вътрешниятъ финансовъ суверенитетъ на българската държава не съществува, той е подчиненъ на благоволенieto на Финансовия комитетъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: На 21 юний Вие не одобрявахте ли тая политика, г. Смиловъ?

Б. Смиловъ (нац. л. о.): Това положение трѣбва да се махне. Доброто уреждане на финанситѣ ще ви даде и добра външна политика, ще ви даде и добра вътрешна политика, ще ви отвори вратитѣ на творчеството и ще ви даде възможностъ да догоните онѣзи цивилизовани държави, които сѣ отишли много напредъ, докато ние, за голѣмо съжаление, сме закъснѣли и сме останали много назадъ.

Г. г. народни представители! Съ въпроса за митническата политика не стига само да уравнишете бюджета; ще трѣбва да стабилизирате и кредита, ще трѣбва да обезпечите и довърието. Но правителството, паралелно съ тази първа задача и грижа за заздравяване на нашитѣ държавни финансии, е длъжно да обезпечи и поминѣка на българския народъ. Вие виждате, г. г. народни представители, туй, което всѣки го знае, защото сме до него и не се нуждае отъ обяснение отъ трибуната на Камарата: селското население, земледѣлското производство, което е основата на нашето стопанство, е въ една немощъ, е въ едно притѣснение не, но въ едно отчаяно положение, защото ценитѣ на неговитѣ произведения сѣ извънредно низки въ сравнение съ ценитѣ на продуктитѣ на индустрията. Толкова време се приказва: покрай грижитѣ ви за уравнишяване на бюджета, погрижете се и за поминѣка. Обръщамъ вниманието ви, г. г. народни представители, за поминѣка на българския народъ. Споредъ моята оценка, този въпросъ можеше да се разреши много скоро, стига правителството да ревизираше своята митническа политика така, че да приближи, ако не напълно, то поне отчасти, ценитѣ на фабрикатитѣ къмъ тия на земледѣлското производство.

Г. г. народни представители! Съ въпроса за митническата политика на правителството излиза и въпросътъ за българската индустрия. Този въпросъ бѣше единъ отъ лозунгитѣ въ програмата на Народния блокъ, наредъ съ лозунга надъ лозунгитѣ ваши — за картелитѣ. Какво се направи? Нима нѣма да признаемъ, че българската държава въ продължение на 35 години е правила непосилни жертви, за да издържа една индустрия, която не можа да закрепнѣ себе си съ собствени сили и срѣдства, при покровителството на държавата? Думата ми не е за така наречената родна, национална индустрия, която черпи суровитѣ материали отъ българската земя; за нея народното представителство е давало и ще дава. Ние разбираме необходимостта отъ това, да обезпечимъ нашата родна, национална индустрия, която черпи своитѣ сурови материали отъ тукъ, отъ България. Но азъ приказвамъ за онази

българска индустрия, която вече е станала популярна, чрезъ своето име, на цѣлия български народъ — така наречената паразитна индустрия. Г. г. народни представители! Трѣбва да знаете, че, споредъ изчисленията, еднакво се ограбватъ и консоматорътъ, и българската държава съ стотици милиони лева. Защото, подъ покровителството на специалнитѣ и общитѣ облаги и на високитѣ покровителствени мита, се доставятъ отъ Западъ обработени материали, на които тукъ само се измѣня формата. Последнитѣ се ползватъ отъ облагитѣ, общи и специални, ползватъ се и отъ запретителнитѣ мита. Г. министри на финанситѣ! Поемете този въпросъ: той се включва въ този най-сжществень и най-важень проблемъ — да осигурите поминѣка на населението. Защото, ако този въпросъ не бжде решень, не се чудете, г. г. народни представители, защо българскиятъ парламентаризмъ нѣма да върви и защо дълбоко, дълбоко въ съзнанието на българския народъ Парламентътъ, тази политическа институция, ще бжде измѣствана било отъ демагози, било отъ други, докато най-сетне това неканализирано, неуредено настроение се използва отъ нѣкой водачъ и го изтърси въ единъ положителенъ фактъ, да се събори действително тази институция, която народътъ вижда, че не оправдава своето значение и сръдствата, които той харчи за нея, та да разчита не за бждещето, а за изправление на настоящето.

Г. г. народни представители! Вземете Дирекцията на храноизноса. Какво стана? Защо съществува тази институция? Азъ не зная, но, доколкото си спомнямъ, може би около 100 милиона лева бѣше бюджетътъ за чиновническия персоналъ.

И. Драгойски (д): Само 3 милиона е.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Азъ зная, че цифрата бѣше огромна. Сега може би е намалена. Но даже и 3 милиона да бжде, мене ми е чудно, че Дирекцията за храноизноса, която се създаде като първа помощъ, се оказа негодна, се оказа недобре създадена, за да може да функционира. Е, тя сега може и да функционира, макаръ че не функционира. Вие сега можете да намѣрите сръдства, но азъ питамъ: какво направи правителството? Още презъ м. юний пръвъ неговъ дългъ бѣше, да насочи всичкитѣ си грижи и да намѣри сръдства, за да може временно да успокои земеделското население, защото действително е уникумъ въ свѣта положението у насъ: отъ една страна, ниски цени на житото, а, отъ друга страна, невѣроятни високи цени на фабрикатитѣ. И мене ми е чудно какъ народътъ издържа, какъ народътъ понася още тѣзи корави, тежки икономически, стопански и финансови тежести.

Г. г. народни представители! Заедно съ това идва и въпросътъ за задълженията. Ние ще си кажемъ обстойно думата, когато вие внесете законопроекта. И ние вѣрваме скоро да го получимъ. Но, въпрѣки това, две думи още. Мислите ли вие, г. г. народни представители, и вие, г. министри на финанситѣ, че, ако възприемемъ най-крайната теза и заличимъ изведнѣжъ всички сжществующи дългове, на следния день българското стопанство ще бжде поставено въ условия, за да се почувствува съживено въ своитѣ стопански сили? Мислите ли, че тогава нѣма да го поставите въ още по-лоши условия? Мислите ли вие, че ще изпълните вашия дългъ, като решите така той голѣмъ и сложенъ въпросъ? Въпросътъ за задълженията не може да се решава отдѣлно, откъснато отъ общото стопанско и финансово положение.

Ето защо, г. г. народни представители, да си не правимъ илюзия всички, че, ако дадемъ едно каквото и да е разрешение на тоя въпросъ — било съ намаляние, било безъ намаляние на задълженията, съ запазване и гарантиране на кредита и другия тѣсно свързанъ съ него психологически факторъ, довѣрието, като ключъ на народното благосъстояние — задачата на Парламента е изпълнена. Досега българскиятъ Парламентъ бѣше дълженъ съ редица стопански и финансови мѣроприятия да създаде всичкитѣ условия за съживяване на българското стопанство, за да може по най-безболезненъ начинъ да се ликвидира съ въпроса за задълженията.

У насъ има много въпроси, по които може да се увеличае. Вие виждате какъ и демагози, и сериозни, всички плащатъ данъ на туй обществено настроение, което вече е създадено и което вече никой не може да измѣсти. И ако българското правителство не разреши тоя въпросъ най-радикално, ако остане въ съзнанието на българския народъ убеждението, че тоя законъ не решава радикално въпроса, но че ще трѣбва да дочака новъ законъ за задълженията следъ известно време — при тази или при

друга Камара, при васъ или при друго правителство — тогава цѣлиятъ стопански животъ на страната ще се постави на най-страшно изпитание.

Г. г. народни представители! Това не е шега. Да ви дамъ единъ примѣръ. Вземете двата закона — на бившия министъръ г. Върбенювъ и на г. Гичевъ: закона за покровителство на селскитѣ стопани и закона за покровителство на градскитѣ длѣжници. Знаете каква отрова внесоха въ душата на българския народъ тия закони.

Т. Тонковъ (з): Това не е вѣрно.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Не бѣше ли това първата стѣпка на демагогията, която го научи да мисли, че всичко може да се иска отъ държавата? И не е само туй. Днесъ сме дошли до едно състояние, всички — и кооперации, и индустрия, и свободни професии, и чиновници — всички стопански и нестопански категории да протѣгатъ ръка къмъ финансовия министъръ и да казватъ: обезпечете ни мѣсто на държавната трапеза. Какъ ще може финансовиятъ министъръ при такова едно психологическо положение да ръководи финансовитѣ сѣдбини на страната? Ще имате ли вие достатъченъ героизмъ да вдигнете тая народна трапеза, на която сж се настанили знайни и незнайни гости? Но нашитѣ партийни интереси, г-да, дойдоха да подчинятъ подъ себе си общитѣ. А трѣбваше да бжде обратното — общитѣ интереси трѣбваше да подчинятъ партийнитѣ, за да можемъ ние съ разумъ да излѣземъ отъ това състояние на нѣщата, което днесъ смущава цѣлия български народъ.

Ако решите въпроса за задълженията така, както нѣкой писаха на плакарди: „Долу половината отъ задълженията“, или „Запазете кредита и възстановете довѣрието“, това ще бжде единъ палиативъ, вие нѣма да разрешите голѣмия проблемъ и ще се намѣрите утре предъ нови, чудовищни ревандации спрямо държавата и тогава ще видимъ, въ какво положение ще поставите страната.

Г. г. народни представители! Ние се намираме въ едно страшно положение. Азъ виждамъ катастрофата не другаде, азъ виждамъ катастрофата въ близкия день, когато по една мълчалива, непринудена, неорганизирана резистенция на българския данѣкоплатецъ, той нѣма да плаща, не защото не желае, но защото нѣма и защото не може. Въ този день ще бжде катастрофата на България! И ако ние дочакаме тоя день не затуй, защото, както нѣкой мислятъ, чрезъ пропаганда и агитация могатъ да убедятъ българския данѣкоплатецъ да не плаща, но затуй, защото той не може вече да плаща, защото нѣма — това ще бжде началото на новото, което ще погребее старото. Безъ да бждемъ ние стари, въпрѣки нашата воля, историята ще ни посочи единъ день като старото, което е погребано отъ новото, и ще ни наложи новото, ако е потрѣбно, съ всички сръдства — и Парламента ще затворятъ, и всичко ще унищожатъ. Това сж стихии народни. Вземете историята и ще видите, че нѣма държава да е замръзнала въ дадени, въ опредѣлени форми стопански и финансови. Никѣде го нѣма това по свѣта. Ние сме свидетели на дълбоки промѣни и въ формата на управление. Сега българскиятъ народъ казва: „Дайте реформи вътре въ държавата“, но утре ще почне да вика: „Не ща реформи въ държавата, искамъ реформи съ държавата“. И тогава никакъвъ Парламентъ нѣма да бжде въ състояние да спре този процесъ, който може би ще погребее и нашата независимост. И кой знае каква участъ ще подготвимъ ние на нашия народъ!

Г. г. народни представители! Азъ ще свърша, ще заключа.

С. Петковъ (нац. л.): Г. Смиловъ! Ако позволите. Азъ се интересувамъ да зная какво конкретно предлагате за разрешаването на въпроса за задълженията. Макаръ този въпросъ да влиза въ комплекса отъ въпроси за разрешаване отъ правителството, все пакъ добре е да се изкаже по него. Азъ искамъ да чуя Вашето мнение.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. Петковъ! Недейте счита, че ще отбѣгнемъ да си кажемъ гледището по този голѣмъ въпросъ. Както ви казахъ, днесъ нѣма другъ по-голѣмъ въпросъ отъ въпроса за задълженията. И затова, когато той ще се разрешава, ще трѣбва много дълбоко да се изучи, поради опаснитѣ последици, които може да настѣпятъ и за които азъ току-що говорихъ. Когато вие ни дадете законопроекта — а вие, респ. правителството, трѣбва да го дадете, защото вие управлявате, вие сте болшинство, вие движите парламентарната машина (Оживление всрѣдъ мнозинството), тази машина, която скръца и която е обрѣната на почивна станция — тогава ние

ще си кажемъ думата и вие ще разберете, какво е нашето гледище. Ние нѣма да отбѣгнемъ да кажемъ мнението си. (Възражения отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Б. Смиловъ (нац. л. о): Сега, говорейки по отговора на тронното слово, азъ бѣхъ длъженъ да посоча само голѣмитѣ линии на стопанската ни и финансова политика, съ които е свързанъ въпросътъ за задълженията. Що се отнася до подробноститѣ — дайте ни законопроекта и ние ще ви кажемъ мнението си. Ние може би ще бждемъ още по-чудновати отъ васъ и открито, безъ страхъ, безъ да мислимъ за властъ, ще отидемъ по нашето убеждение и ще ви кажемъ кое е най-правото, най-потрѣбното, най-нуждното за българския народъ. Ще имате случай тогава да чуete нашето мнение.

С. Петковъ (нац. л.): Ама кажете за намалението ли сте или сте противъ намалението на задълженията?

А. Циганчевъ (з): (Къмъ Б. Смиловъ) Принципно се изкажете.

Т. Тонковъ (з): (Къмъ Б. Смиловъ) Кажете Вашето становище.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Т. Тонковъ (з): Вие за процентното намаление ли сте?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Вие искате да уловите нашия парламентаренъ козъ — но нѣма да ви го дадемъ. (Възражения отъ мнозинството)

А. Циганчевъ (з): Вие имате дългъ да ориентирате правителството, а не само да го критикувате.

Министъръ С. Костурковъ: Правъ е г. Смиловъ!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Ето, г. министърътъ на желѣзницитѣ ви казва, че парламентарно съмъ правъ. Ако искате да ви повтори онова, което ви казаха, че е било казано отъ г. Мушановъ нѣкой път, когато, като опозиционеръ, му е билъ поставенъ въпросътъ: „Кажете, г. Мушановъ, конкретно каква външна политика ще правите“, и когато той е отговорилъ: „Като дойда на това мѣсто (Сочи министерската маса), тогава ще ви кажа конкретно каква политика ще правя“. И азъ ще ви кажа сега като него: когато дойдемъ ние тукъ (Сочи министерската маса), тогава ще ви кажемъ каквъ законъ за уреждане на задълженията ще създадемъ. (Възражения отъ мнозинството)

Министъръ С. Костурковъ: Прави сте!

Б. Смиловъ (нац. л. о): Ето, г. Костурковъ казва, че съмъ правъ.

Т. Кънчевъ (д. ст. Ц): (Къмъ мнозинството) Ако се съгласите да приемете нашия проектъ, ще ви го кажемъ.

Т. Тонковъ (з): (Къмъ Б. Смиловъ) Изглежда, че нѣмате становище по този въпросъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. г. народни представители! Въпроситѣ — и стопански, и финансови, и политически, които изникватъ въ връзка съ отговора на тронното слово, сѣ безбройно много. Азъ, обаче, се ограничихъ да говоря, доколкото силитѣ ми позволяваха, само по най-голѣмитѣ. Ще приключа.

Г. г. народни представители! Запомнете добре, по ваша вина, изключително по вина на блоковото правителство и на блоковия Парламентъ, българскиятъ народъ не може да се храни повече съ трохитѣ, които отскачатъ отъ вашата управляваща маса. Не може! Дръжте смѣтка за този фактъ! Дръжте смѣтка, че вие сте едно болшинство, едно правителство безпрецедентно въ историята на България. Никое правителство не е сѣдало на кормилото на държавния корабъ така самостоятелно, така пълно, мимо волята на държавния глава, както вие. Вие сте единственото правителство и болшинство, които дойдохте изключително по волята на българския народъ. Никой факторъ, който и да бжде той, не можеше да спре вашата реформаторска, творческа рѣка. Тя бѣ всесилна, тя бѣ всемогща. Може би за единъ голѣмъ периодъ отъ време никой не щѣше да може да се изпрѣчи срещу тази творческа и реформаторска рѣка на блока, за каквато преди 2½ години българскиятъ народъ я смѣташе. Какво излѣзе, обаче? Измама, горчива измама, илюзия! Ако е вѣрно, че за пръвъ

пътъ българскиятъ народъ, съобразно съ своята воля, сложи своя управникъ, сжщо така е вѣрно, че за пръвъ път, че никога другъ пътъ българскиятъ народъ не е билъ така измамванъ, не е билъ така излъганъ, така подигранъ, както отъ правителството на Народния блокъ и отъ вашето болшинство. Вие сте изхабени. Вие ще си отидете. И една желѣзна ось, ако речете да я триете между проблемитѣ на живота, и тя ще се изтрие, нежели хората, които, съгласете се, сѣ попаднали въ този ужасенъ комплексъ отъ толкова мѣчни въпроси, чакащи своето разрешение. (Възражения отъ мнозинството) Азъ не мисля за васъ; азъ мисля за България, азъ мисля за страната. И азъ ви казвамъ: българскиятъ народъ вече не може да се залѣгва съ трохитѣ, които падатъ отъ вашата управническа маса. Ще трѣбва въ тази държава да се установи едно начало — начало на отговорности. Да не мислите вие, че въ бждеще промѣната на режима, подъ нуждата на една приемственостъ, ще трѣбва да запуши капака на тази страшна миризма на корупция и на политически развратъ, който днесъ цари въ тази държава! Ще се потърсятъ отговорности, за да може по пътя на отговорноститѣ всѣки общественикъ и политикъ, който дойде тукъ, макаръ и по довѣрието на народа, да знае, че трѣбва да се рѣководи отъ две правила: чрезъ честенъ трудъ да обезпечи своето съществуване и да бжде винаги готовъ да сложи главата си за защита на държавнитѣ и народни интереси. Г-да! Вие ще си отидете, . . . (Възражения отъ мнозинството)

Д. Дрънски (д): Сжщото не казвахте за режима на Ляпчевъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): . . . защото, г. Дрънски, нѣма блокъ, нѣма политическа формация, има само едно сдружение отъ тукъ до тукъ (Сочи парламентарнитѣ групи, съставляващи мнозинството) за упражняване на властъ. Вие сте слаби, вие сте немошни, вие сте изхабени, вие сте негодни да проведете каквото и да бжде добро дѣло за България и за българския народъ. (Рѣкоплѣскания отъ националибералитѣ — обединени)

А. Капитановъ (з): Добре щѣше да бжде, ако бѣше така!

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Г. Смиловъ много право каза, че блокътъ е пратенъ отъ народа, но блокътъ намѣри единъ обранъ бостанъ и нѣма какво да бере — Сговорътъ го бѣше обралъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. д-ръ Георги Димитровъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Всички, които се изредиха на тази трибуна, подчертаха тежкото икономическо положение, въ което се намира страната, страшната криза, която изживява българскиятъ народъ, която изживява до голѣма степенъ изобщо свѣтътъ, всички народи. Азъ смѣтамъ, обаче, че коренитѣ на тая криза сѣ по-дълбоки, че тя е органическа криза, че тя е криза на системата, че тя е криза на днешния строй. И когато ще третираме въпроса за изхода отъ днешното положение, азъ смѣтамъ, че трѣбва да поставимъ преди всичко основния и голѣмъ въпросъ: може ли днешната система, може ли днешниятъ строй да се справи съ кризата, да се справи съ тежкото икономическо положение, въ което се намиратъ всички народи, и специално тая система може ли да излѣкува българския народъ, за да му даде възможностъ да продължи своето съществуване? Тамъ ние ще се раздѣлимъ съ всички, които се явиха тукъ на тая трибуна. Всички представители на старитѣ политически партии, изказали се преди мене, сѣ сторонници на днешния режимъ. Тѣ сѣ сторонници на капиталистическата система, която ние смѣтаме, че вече си отива. Тукъ се намѣриха и други да подчертаятъ, че строятъ си отива или най-малкото ще трѣбва да претърпи крайно радикална промѣна. Ние смѣтаме, че никакви частични промѣни не сѣ въ състояние да го излѣкуватъ. Ние смѣтаме, че е необходима нова система, защото тази капитулира, времето я отрече, тъй както въ миналото старитѣ системи си отидоха, за да бждатъ наследени отъ днешната. И ето днесъ вие говорите за криза. Криза въ производството нѣма. Производство има, голѣмо производство има. Има криза въ разпредѣлението. Безспорно, капиталистическиятъ строй се оказа добъръ производител, но добъръ производител дотогава, докогато той произвеждаше за неограничения пазаръ, дотогава докогато не бѣха издигнати така страшно митнически граници като китайска стена, дотогава докогато

производството имаше единъ абсолютенъ пласментъ. Днесъ положението е друго. Вие говорите за свръхпроизводство. Азъ ви питамъ: къде е свръхпроизводството? Къде, въ кое отношение? Вие говорите за свръхпроизводство тогава, когато едни се чудятъ къде да продадатъ своитъ храни, специално България, а други се чудятъ какъ да замръкнатъ, какъ да се върнатъ въ своитъ семейства, защото нѣматъ залькъ хлѣбъ, защото ги чакатъ деца, защото ги чакатъ жени, защото ги чакатъ майки, на които тѣ не могатъ да поднесатъ единъ залькъ черенъ пжсенъ хлѣбъ. Къде е кризата? Криза въ производството? Не! Кризата е въ разпредѣлението. Кое е това свръхпроизводство? За какво свръхпроизводство ми говорите вие, когато на едно мѣсто памукъ съ милиони и може би съ милиарди килограми се хвърля въ морето, цѣли шлепове потъватъ, а на друго мѣсто хората ходятъ голи, нѣматъ една дреха, нѣматъ съ какво да покриятъ своето тѣло? За каква криза говорите и за какво свръхпроизводство говорите тогава, когато параходи съ кафе и съ чай потъватъ на дъното на океанитѣ, тогава, когато въ сѣщото време на други мѣста не знаятъ, не сѣ виждали какво е кафе, какво е чай? Свръхпроизводство? Свръхпроизводство нѣма, но има неправилно разпредѣление. И ето къде е най-големиятъ, най-страшниятъ дефектъ на днешната капиталистическа система. Признавамъ ви искрено, азъ оправдавамъ всичкитѣ тия, които се явиха на трибуната. Представителитѣ на старитѣ политически партии, представителитѣ на днешния строй, ония, които и по интересъ, и по разбираня, сѣ установили и сѣ защищавали този строй, тѣ ще трѣбва да го защищаватъ и днесъ. Азъ, обаче, смѣтамъ, че българскитѣ народъ вече го е отреклъ, че човѣчеството го е отрекло. И тѣ го виждатъ това, но за тѣхъ той е необходимостъ, тѣ трѣбва да продължаватъ да го крепятъ. Колкото могатъ, единъ денъ ако спечелятъ, за тѣхъ е отъ полза, за тѣхъ е победа.

И азъ питамъ: ние можемъ ли да се съгласимъ съ днешната система? Когато вие разглеждате отдѣлнитѣ въпроси, азъ смѣтамъ, че ще направите грѣхъ, ако вие ги разглеждате независимо отъ системата, която е установена и която се поддържа. Тази система, този капиталистически строй, този експлоататорски капиталъ стои задъ всички голѣми капиталистически предприятия и одушва, мачка, унищожава дребнитѣ съществувания. И ето, за менъ не е чудно, че вие не можахте да направите нищо въ областта на стопанския животъ; не е чудно това за менъ, защото днешното управление е типиченъ представителъ на днешния капиталистически строй, на днешната буржоазно-капиталистическа система, която, споредъ насъ, ще трѣбва вече да отстъпи мѣсто на новото време.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Коя е вашата система?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ще го кажа, не бързайте.

Г. г. народни представители! Кой унищожава днесъ възможността да се въведе монополенъ режимъ на търговията съ зърнени храни? Кой не го позволи? Българскитѣ народъ ли? Не го позволиха едритѣ търговци, оня житарски трѣстъ, който стои и задъ правителството, който стои и задъ всички буржоазни капиталистически формации, и който нѣма да позволи дотогава, докогато държи властта въ себе си, да го яхнатъ дребнитѣ съществувания, да го яхне земледѣлското съсловие, да го яхне занаятчийството, да го яхне работническото. Ето голѣмиятъ въпросъ. Вие знаете много добре, че правителството заглъгваше дълго време, че ще въведе чрезъ кооперациитѣ монополъ за търговията съ зърнени храни. Въведе ли го? Въпрѣки протеститѣ на цѣлия народъ, въпрѣки застъпническото даже на известни властувачи съди, той не се даде. Даде се тогава, когато едритѣ търговци бѣха прибрали вече хранитѣ и онова, което се извади отъ държавната каса, отиде не въ рѣцетѣ на производителитѣ, а отиде въ рѣцетѣ на едритѣ, на най-големитѣ житари, отиде въ рѣцетѣ на онѣзи, които бѣха изкупили на безценица житото, производството на българския селянинъ. И веднѣжъ тѣ ограбиха българския производителъ непосредствено, като му купиха на безценица производството, втори пътъ го ограбиха, когато държавата извади отъ своето съкровище и имъ даде възнаграждение, едвали не за онова грабителство, което се упражни спрямо българския народъ. Това бѣше второто грабителство. Най-после трѣбваше това, което се пожертвува за производителя, а за едритѣ капиталисти, за житарския трѣстъ, да го взематъ пакъ отъ производителя по трети единъ начинъ, чрезъ така нареченитѣ хлѣбни марки.

И. Драгойски (д): За какъвъ житарски трѣстъ говорите, когато цѣлото житарско съсловие е загинало? Това е срамота да го приказвате отъ трибуната! Житарски трѣстъ въ България нѣма.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Има го.

И. Драгойски (д): Има го само въ Вашата глава. Това сѣ смѣшни работи и е срамота да ги приказвате! Житарското съсловие е за монополенъ режимъ. Неоднократно сѣ го казвали гова житаритѣ.

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Азъ казвамъ, че трети пътъ ограбиха пѣкъ потребителитѣ, работническото население, като лепнаха на хлѣба му мизернитѣ мръсни марки, които съвсемъ не постигнаха оная целъ, съ която вие заглъгнахте българския народъ — да можете да вземете обратно онова, което сте дали на голѣмитѣ търговци.

А. Циганчевъ (з): Така могатъ да приказватъ само представителитѣ на Работническата партия, а вие сте представителъ на Земледѣлския съюзъ. Хлѣбнитѣ марки сѣ единъ данѣкъ, който не отива въ държавното съкровище, а въ джоба на земледѣлца-производителъ. И въпрѣки това, че приказвате така, бѣдете увѣрени, че работницитѣ нѣма да дадатъ гласа си за васъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Недейте се обажда!

Г. г. народни представители! Общиятъ съюзъ на българскитѣ земледѣлски кооперации излѣзе съ едно изложение, връчено и на министъръ-председателя, въ което съ данни и цифри ви каза открито, че хлѣбнитѣ марки съвсемъ не възстановиха изгубеното въ полза на производителитѣ — защото само една четвъртъ отъ консомацията бѣше засегната — но ценитѣ на земледѣлскитѣ произведения за смѣтка на това бѣха провалени окончателно, провалени така, както никѣде въ никоя държава не сѣ провалени. Може ли едно мѣроприятие, което цели една специална задача — да се взематъ, да речемъ, 200 или 300 милиона лева, и да се взематъ, въ случая, чрезъ маркиитѣ, само отъ $\frac{1}{4}$ отъ потребителитѣ на хлѣбъ — да допринесе противъ катастрофалното спадане ценитѣ на земледѣлскитѣ произведения на грамадното земледѣлско население въ България? Това държавна политика ли е, това предвидливостъ ли е, това защита на интереситѣ на слабитѣ икономически ли е? Въ единъ моментъ, когато се очаква правителството да вземе най-енергични мѣрки, за да спаси грѣбнака на българската държава, за която всички милѣятъ и се биятъ въ гърдитѣ, тази българска държава, която се крепи преди всичко отъ 85% земледѣлско население, не се помисли за това селско население, за грѣбнака на българския народъ, дори отиде се явно противъ неговитѣ интереси. И азъ питамъ: защо правителството не даде едни твърди цени на земледѣлскитѣ произведения, защо не създаде кооперативенъ монополъ, защо отиде на другата година частичния монополъ, който се въведе въ последствие?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ ще Ви кажа защо. Ако бѣхме го въвели, щѣхте да викаете противъ. Азъ зная какъ викаха противъ мене, когато бѣше монополътъ. Ще Ви дамъ всички данни и ще Ви посоча всички приказки.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Викали сѣ ония, които сѣ заинтересовани да нѣма монополъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ зная кои сѣ най-заинтересовани.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Азъ зная, че тѣ сѣ викали и сѣ правилни застъпвания презъ Васъ. Тѣ сѣ винаги на поста си, тѣ сѣ като лѣвовѣ, когато се касае за тѣхнитѣ интереси.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Димитровъ! Сега тѣмко 250 милиона лева ще коштува разликата въ ценитѣ.

П. Дековъ (з): Ако бѣше монополътъ, и толкова нѣмаше да се похарчи.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. Дековъ! Ще приказваме на тази тема.

П. Дековъ (з): Азъ съмъ готовъ да приказваме.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Ще ви моля да продължимъ заседанието. Предлагамъ утре да имаме заседание, за да могатъ да се изкажатъ и останалитъ групи, за да нѣмаме заседание въ вторникъ, Архангеловденъ, който е народенъ празникъ и може да не дойдатъ мнозина отъ г. г. народнитъ представители. Моля, следователно, да гласувате да имаме заседание утре и да продължимъ сега заседанието, до като свърши г. Димитровъ, и ако има нѣкои отъ записалитъ се да се изкаже тази вечеръ, за да можемъ да свършимъ дебатитъ по отговора на тронното слово утре.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Които отъ г. г. народнитъ представители приематъ предложението на г. министъръ-председателя, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Представителитъ на земеделскитъ кооперации се събраха и казаха открито, че тѣ даже нѣматъ нужда отъ оборотни срѣдства. Днесъ Общиятъ съюзъ на кооперациитъ излиза и казва отъ кѣде могатъ да се намѣрятъ тѣзи срѣдства. Срѣдствата, които се дадоха за полумонополния режимъ, за режима, който днесъ вече нѣма нищо общо съ кооперативния монополъ, сѣ много повече, отколкото сѣ срѣдствата, които бѣха необходими за единъ пъленъ кооперативенъ монополъ.

Г. г. народни представители! Тѣкмо за това ние смѣтаме, не че правителството не можеше, а не пожела да установи този монополъ. Не че правителството не можеше да даде срѣдства — нѣмаше даже нужда отъ тѣхъ — но тия срѣдства, които то даде, трѣбваше да ги даде за кооперативенъ монополъ. И докато въ чуждитъ страни, въ голѣмитъ неземеделски държави, всички бързаха, бързатъ и днесъ, да подпомогнатъ производителното земеделско население, може да се каже, че въ България абсолюто нищо не се направи. Ако въ една Франция се даде и се дава на земеделеца по 9 л. на килограмъ жито; ако въ една Чехославия се дава по официалния курсъ 6.50 л., а по неофициалния близо 8-9 л.; ако въ една Гърция

А. Капитановъ (з): За кѣде приказвате?

С. Ризовъ (з. Ст. В): (Казва нѣщо)

А. Капитановъ (з): Ти иди въ Сърбия, да продавашъ житото по 9 л. Какъ можешъ да вървашъ на тѣзи лъжи?

С. Ризовъ (з. Ст. В): Не те е срамъ!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Моля ви се, това е писано.

А. Капитановъ (з): Ти искашъ сега да се запише, за да го четатъ хората и да смѣтатъ, че така се продава житото.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Написано е въ официални сведения и съжалявамъ, че не сте ги прочели. — Ако въ една Гърция житото сега се продава по 7.40 драхми . . .

А. Капитановъ (з): Кѣде е писано това?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): На стр. 96 отъ извѣстията на Българската централна кооперативна банка.

А. Циганчевъ (з): Това сѣ все страни, които внасятъ, а нашата страна изнася.

Х. Манафовъ (л): (Къмъ д-ръ Г. М. Димитровъ) Само заблуждавашъ и мислишъ, че има кой да ти върва. (Пререкания между А. Капитановъ и Н. Захариевъ)

И. п. Рачевъ (з): (Къмъ А. Капитановъ) Ти си търгашъ въ земеделското движение — обирашъ и лъжешъ хората!

А. Капитановъ (з): Ти си търгашъ. Да не ми отваряшъ устата!

И. п. Рачевъ (з): Я ги отвори! Пунгашъ! Азъ те моля да кажешъ каквото имашъ да кажешъ, за да кажа и азъ всичкитъ ти рушветчици. Мошеникъ!

А. Капитановъ (з): Ти си мошеникъ!

Н. Захариевъ (з): По 50 ст. искашъ житото.

Х. Манафовъ (д): Г. председателю! Правя предложение за смѣняването на квестора Иванъ п. Рачевъ. Какво е това — ще прави скандали и ще напада! Правя предложение за смѣняването му като квесторъ.

И. п. Рачевъ (з): Вие само съ това можете да се занимавате.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Х. Манафовъ (д): Какъ може квесторъ да злоупотреби съ своето положение! Не го е срамъ!

И. п. Рачевъ (з): Тебе не те е срамъ!

Х. Манафовъ (д): Квесторъ, и напада! Какво е това, да прави гюрюлтия? Трѣбва да се избере другъ квесторъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. п. Рачевъ! Вие сте квесторъ и трѣбва да назите редъ. Правя Ви бележка.

И. п. Рачевъ (з): Въ случая азъ действамъ като народенъ представител. Ако съмъ квесторъ, устата ми не сѣ затворени и умътъ ми не е престаналъ да работи.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Правя Ви бележка да назите редъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Наистина, въпросътъ е важенъ, по него трѣбва да ставатъ живи разисквания; но азъ съжалявамъ, че тѣзи разисквания не станаха тамъ, гдето трѣбваше да станатъ, кѣдето трѣбваше да се отстояватъ интереситъ на производителна земеделска България, а не следъ като я разсипаха, тогава да излизаме да се държаме безъ полза, безъ смисълъ, безъ каквато и да е целъ, освенъ ако се иска да се прѣчи да кажемъ и последната си дума тукъ.

А. Капитановъ (з): Никой не Ви прѣчи.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Ако правителството искаше да подпомогне монополния режимъ чрезъ кооперациитъ, ако то въобще водѣше кооперативна политика, кажете ми защо днесъ, до 14 ноемврий т. г. включително, при дешното положение на нѣщата има авизирани 56 милиона килограма за 130 милиона лева, отъ които кооперациитъ сѣ получили само 76 милиона лева, а имъ остава да получаватъ — заедно съ премията, която има да получаватъ — 80 милиона лева? Ами че това е оборотниятъ капиталъ на кооперациитъ! Ами че той е имобилизиранъ, той е ангажиранъ, тѣ не могатъ нищо да работятъ, не могатъ и да дадатъ на производителя, защото нѣматъ; нито могатъ да изплатятъ на онѣзи, отъ които сѣ вземали храна, нито пъкъ могатъ да вършатъ другата си кооперативна работа.

Не само това. Вие знаете много добре, че се даде нареждане да се изплащатъ данѣцитъ чрезъ храни. Бирникътъ дава бележка, внася се храната въ кооперацията, но кооперациитъ нѣматъ да платятъ, защото не сѣ получили отъ държавата. Срокътъ за изплащане данѣцитъ минава — върху данѣкоплатеца вече тежи глоба. Данѣкоплатецътъ е кривъ само затова, защото държавата не е могла да плати на кооперацията, та кооперацията отъ своя страна да даде на данѣкоплатеца.

И когато азъ помолихъ министра на финанситъ да се направи поне една безкасова операция — да се задължатъ смѣткитъ на кооперациитъ за смѣтка на Народната банка, която и безъ това трѣбва да ги плаща — той каза: „Това не е въпросъ на Финансовото министерство, това е въпросъ на Външното министерство. Съгласенъ. Но Външното министерство да не е нѣкаква отдѣлна губерния! Външното министерство и Министерството на финанситъ да не сѣ толкова раздѣлени, щото да не могатъ да се уговарятъ, когато това е въ интересъ на българския данѣкоплатецъ, на българския гражданинъ, да не могатъ да му помогнатъ — да му дадатъ не, а да му признаятъ едно право, за да не плаща излишни глоби върху данѣцитъ, които той трѣбва да плаща! Кѣде е грижата? Кѣде е държавната политика? Кое е облекчението на данѣкоплатеца?

Облекчение нѣма, но нѣма и онова, което данѣкоплатецът по законъ има право да получи.

Г. г. народни представители! Ако днесъ въ Америка селянитѣ сѣ стигнали дотамъ, че въпрѣки мѣрките, които взема Рузвелтъ — едни героични мѣрки, безъ съмнение, едни революционни мѣрки — излизатъ на бунтъ и правятъ революция, излизатъ съ своя армия да се борятъ, ние тукъ ще трѣбва да чакаме съ скръстени ръце и не правимъ онова, което се прави тамъ отъ отговорното управление. Ние чакаме да дойде бунтъ, ние чакаме да дойде революцията и тогава ще вземеме мѣрки да потушаваме бунтове, както се потушаваха следъ 1923 г. Това ли е държавна политика? И да се хвалимъ после предъ свѣта, че ние сме за демокрацията, защото сме успѣли да потушимъ надигания се болшевизмъ! Нѣма болшевизмъ, а има недоволство. И ако има нѣкой, който създава болшевизмъ, това е правителството, което не взема никакви мѣрки да предотврати бунтоветѣ, да предотврати крайнитѣ настроения, които могатъ да докаратъ катастрофа. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ, крило „Стамболийски — Врабча“).

Г. г. народни представители! Наистина, никой нѣма куража да каже, че въ това отношение се е направило нѣщо. Азъ смѣтамъ, че причината е тая, съ която почнахъ: системата, за която сѣ тѣзи господа, за която е днешното правителство, което не може да се бори съ нея, защото то значи да се бори срещу своитѣ интереси.

И азъ питамъ: зашо 2½ години вече откакъ е на властъ Народниятъ блокъ, нѣма още нищо направено по отношение на другия голѣмъ въпросъ, съ който наистина много се спекулираше преди 21 юний — въпросътъ за задълженията? Защо преди година и половина вие разпразяхте, че е демагогия да се казва, че въпросътъ за задълженията сѣ стои откритъ, че той не е разрешенъ? Защо разпразяхте, че е демагогия, когато ние ви казвахме, че вашиятъ законъ нѣма да допринесе абсолютно нищо — дори въ много отношения той може да влоши положението? Нали разпразяхте, че е това демагогия! А защо сега слагате той въпросъ на първо мѣсто въ тронното слово? Защото отъ 1.070.000 — нѣкои ги казватъ, по статистиката, други — 1.200.000 семейства, селски и градски, 30 хиляди конкордата се направиха. 30 хиляди конкордата отъ 1.200.000 семейства! Това законопроектъ ли е? Той законъ е защитилъ народни интереси ли? Къде сѣ народнитѣ интереси, къде е защитенъ цѣлиятъ народъ?

А. Капитановъ (з): Толкова сѣ поискали конкордатъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Да, ами другитѣ защо не сѣ поискали? Защо не ги попитате? Ако е добро, нѣмаше ли да поискатъ? Ако законътъ постигаше своитѣ цели, нѣмаше ли да поискатъ? Не сѣ поискали, защото вашиятъ законъ урежда въпроса за вземанията на кредитора, но той не урежда въпроса за задълженията на бедното население; защото да поиска длъжникътъ конкордатъ, то значи вече да се зароби законно; защото, вие знаете много добре, че въ много случаи той трѣбва да прави и нови разходи, да харчи пари, безъ да знае дали ще постигне нѣкаква целъ съ конкордата, който иска.

А. Капитановъ (з): Какви пари ще харчи за искане конкордатъ?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Нови тежести, нови задължения ще легнатъ на гърба му, безъ да е сигуренъ, че ще постигне нѣщо.

А. Капитановъ (з): Нищо не се плаща по конкордатнитѣ дѣла. Ти не знаешъ, бе докторе! Питай Стойне Ризовъ колко пари е платилъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ами безъ адвокатъ може ли да мине? Нали ще трѣбба заявление да му направи, за да заведе дѣло?

С. Ризовъ (з. Ст. В): Азъ заведохъ дѣло за конкордатъ и адвокатитѣ ми взеха 2.500 л.

А. Капитановъ (з): Азъ, като се явихъ по дѣлото ти, искахъ ли?

С. Ризовъ (з. Ст. В): Пазаримъ се, бе!

А. Капитановъ (з): Защо си ги далъ?

Н. Захариевъ (з): Ти посочи за свидетель Стойне Ризовъ, и той ти отговори!

А. Капитановъ (з): Азъ го питамъ да каже, взехъ ли му пари по неговото дѣло?

Председателствуващъ Н. Шошовъ: (Звъни)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Въпросътъ за задълженията, безспорно, е единъ голѣмъ въпросъ. Г. г. народни представители! Ние бързаемъ да ви кажемъ, че съвсемъ не смѣтаме, че ако се уреди само въпросътъ за задълженията, всичко ще трѣгне по медъ и масло. Преди всичко, той въпросъ е въ връзка съ много други въпроси. Предпоставката за облекчение на земледѣлското население, на производителното българско население, не е уреждането на задълженията му. Има други въпроси, които трѣбва да се разрешатъ, и чакъ следъ това, като се разреши и въпросътъ за задълженията, ще може да се почувствува облекчение. Днесъ, и да махнете цѣлия товаръ отъ гърба на българския гражданинъ, на българския земледѣлецъ, той нѣма да може да почувствува облекчението, ако държавата не вземе други мѣрки, които трѣбва да предхождатъ разрешението на въпроса за задълженията. Ако не се осигурятъ низки цѣни на индустриалнитѣ произведения отъ първа необходимостъ, които иматъ най-широко употребление, абсолютно нѣма да се допринесе — даже и съ ликвидирането на въпроса за задълженията — за да може българското производително население — като селско и градско — да се почувствува въ една нова благоприятна атмосфера за творчество и за спокоенъ животъ.

Г. г. народни представители! Ние смѣтаме, че разрешението на въпроса за задълженията трѣбваше да се предхожда отъ нѣколко голѣми, важни актове на правителството. Докато не се монополизира вносътъ на нѣкои произведения отъ първа необходимостъ, докато не се монополизира, ако щете, и износътъ на известни произведения, не може да се чакатъ никакви голѣми области, не може да се чака разрешението на голѣмитѣ въпроси, които тежатъ и на правителство, и на държава, и на народъ. Ние смѣтаме, че въпросътъ за задълженията трѣбваше да се уреди, следъ като се вземѣха другитѣ мѣрки. Не се вземаха никакви мѣрки. Не се унищожиха картелитѣ, напротивъ, даде имъ се възможностъ за грабежъ. Картелитѣ и днесъ стоятъ задъ гърба на правителството, тѣ го дирижиратъ, то не може да посегне на тѣхъ. И, следователно, задълженията сѣ стоятъ тамъ, където бѣха вчера, когато правителството започна своето законодателство. Задълженията трѣбваше да се уредятъ веднага, преди всичко, като се даде единъ мораториумъ, за да може производителътъ да си почине, да си направи смѣтка, да си види приходитѣ и разходитѣ; за да се даде възможностъ на стопанството да работи нѣколко години за себе си; за да се възстанови разсипаното стопанство презъ сговористкия режимъ, да се възстанови разсипаното отъ голѣмата данѣчна тежестъ земледѣлско стопанство, съ която бѣше обременено, отъ несправедливитѣ тежести, съ които е обременено и днесъ. И днесъ нуждитѣ не сѣ промѣнени. Докато вие не дадете мораториумъ, не можете да разчитате на никакви доходи, на никакви конкордати, защото стопанинътъ не може да ви каже колко пари може да отдѣли, за да посрещне вноскитѣ по конкордата.

Г. г. народни представители! Изниква другиятъ, безспорно най-гълѣмниятъ въпросъ — за намаление на задълженията. Нѣкой смѣтатъ, че е ересь да се говори за намаление на задълженията. Защо? Фактически какво ще намалявате? Ще намалите майката ли? Не. Вие ще намалите капитализирани лихви. Днесъ длъжниците плащатъ много повече капитализирани лихви, отколкото е основното задължение, майката. Овзи день въ Горна-Орѣховица единъ занаятчия ми разпразяше: „Вземахъ въ заемъ 70 хиляди лева, платилъ съмъ 69.500 л., а има да плащамъ още 71.000 лева!“ Защо, какъ е нарастналъ този дългъ? Безспорно отъ незаконно натрупанитѣ лихви. Капитализирани сѣ лихви 20%. Ами че 12—14% лихва вземаха държавнитѣ кредитни учреждения. Тѣ даваха капиталъ съ такава голѣма лихва, а обикновената лихва на свободния пазаръ бѣше по голѣма — 20%, 30%, 50% вземаха частнитѣ лихвари. Така се натрупахъ задълженията. Днесъ се говори за намаление на лихвения процентъ. Безспорно е, че лихвениятъ процентъ трѣбва да се намали — не 6, не 7! Въ никой случай не бива да се оставя да се плаща повече отъ 3%. Какви сѣ доходитѣ на стопанствата, за да ви плащатъ 5% лихва. Тѣ не могатъ да плащатъ основното задължение. Не могатъ да ви плащатъ незаконно натрупанитѣ досега лихви, вие имъ опредѣляте отсега нататъкъ да ви плащатъ 5 и 6% лихва.

Т. Торбевъ (д): Г. Димитровъ! Единъ моментъ. Капитализираниѣ лихви трѣбва да се намалятъ. Но като искашъ на заемитѣ да се плаща лихва 3%, какъвъ процентъ ще плащатъ популярнитѣ банки и други кредитни учреждения на влоговетѣ?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Азъ говоря за изтеклитѣ години. За миналото лихвитѣ да се сторниратъ.

В. Коевски (нац. л. П): Бедствието поради кризата е много голѣмо. Ще се плаща 2%. Това трѣбва да стане. (Пререкания между Василъ Коевски и други отъ мнозинството)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Влоговетѣ могатъ да получатъ и 1% лихва. Я попитайте колко получаватъ влоговетѣ въ други държави? Вложителитѣ — капиталисти получаватъ въ България отъ българския производител, отъ българското население по 8% за влоговетѣ си, а въ чужбина сѣщитѣ тия капиталисти, които сѣж вложили капиталитѣ си въ чужди банки, получаватъ 1 — 2%. Тѣ много обичатъ българския народъ, много обичатъ България, но го обичатъ, когато трѣбва да го ограбватъ! Ограбватъ го безсрамно, защото пласиратъ своитѣ капитали въ чужди банки, откъдето получаватъ 5 пѣни помалко, отколкото получаватъ отъ българския производител. (Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Азъ признавамъ, че днешното правителство е противъ инфлацията и трѣбва да бѣде противъ. Признавамъ, че въпросътъ за инфлацията е единъ голѣмъ деликатенъ въпросъ, който и финансиститѣ разглеждатъ и по който теоритизиратъ отъ много страни. Азъ смѣтамъ, че наистина при днешното положение, днешното правителство не може да говори за инфлация. Но тѣй, както се действува, тѣй, както се върви, азъ съмъ убеденъ, че инфлацията ще дойде. Вие задрѣствате положението и по необходимостъ ние отиваме къмъ инфлация. За мене тя не е страшилище, защото инфлацията има своитѣ добри страни, но, безспорно една инфлация, която може да бѣде дирижирана. А това предполага много условия, които днесъ липсватъ, и липсватъ специално на днешното правителство.

Ц. Бръшляновъ (д. ст. Ц): Мухановъ не може да дирижира блока, та ще дирижира паритѣ!

В. Коевски (нац. л. П): Дирижирана инфлация не може да има. Тя е празна работа. Ние не сме Рузвелтъ и нѣма защо да правимъ демагогия по тая работа.

К. Кирковъ (л): Цоньо! Сговорътъ може да дирижира само заемитѣ!

Ц. Бръшляновъ (д. ст. Ц): Който имъ е майсторътъ.

В. Коевски (нац. л. П): (Къмъ д-ръ Г. М. Димитровъ) За намалението на задълженията, за намаление процента на лихвата, на влоговетѣ Ви харесвамъ, но за инфлацията — не; тамъ отивате по една наклонена плоскостъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Азъ казахъ, че има известна възможностъ за това, обаче при съвсемъ други условия. Това може да го направи едно правителство, което върва въ силитѣ си, което, ако щете, е гарантирало гърба си, че нѣма да доведе до катастрофа държавата.

В. Коевски (нац. л. П): Има ли такова правителство?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Има.

Ц. Бръшляновъ (д. ст. Ц): Ще има.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Има, както има въ чуждитѣ държави, както можа да има дори въ една Америка, дори въ една Англия. Безспорно, това сѣ голѣми, силни капиталистически държави, правителствата на които имаха сигурността, че тѣ могатъ до известенъ срокъ да си послужатъ съ инфлация, или, ако не могатъ да я избѣгнатъ, да си направятъ смѣтката следъ колко време може да се върнатъ обратно къмъ едно нормално положение.

В. Коевски (нац. л. П): Г. докторе! При нашитѣ условия може ли да има подобно правителство и може ли да се правятъ подобни опити, които сѣж опасни? Отговорете ми на този въпросъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): За мене нѣма нищо невъзможно, за мене всичко е възможно, тогава, когато се върви по ония пѣтища, по които трѣбва да се трѣгне, за да се спаси България. Има много възможности. Положението е тежко, то е страшно, обаче азъ още не смѣя да кажа, че то е безизходно. Изходъ има. Въпросътъ е, какъвъ ще трѣбва да бѣде изходътъ — единъ или другъ. Това зависи именно отъ рѣката, която ще пипа, зависи отъ правителството, което ще трѣбва да дойде.

В. Коевски (нац. л. П): Въпросътъ е сериозенъ и сериозно трѣбва да го разискваме, г. докторе. Не може така да се приказва.

И. п. Рачевъ (з): Той сериозно приказва! Народното събрание не е ли сериозно мѣсто? По-сериозно мѣсто отъ тукъ кѣде има?

В. Коевски (нац. л. П): Това, което той ни казва, е невъзможно. Той разправя работи отъ безвъздушното пространство. То не е за нашата действителностъ.

Н. Захариевъ (з): По-безвъздушно пространство отъ тукъ (Сочи залата) кѣде има? (Смѣхъ) 20 души присѣствуватъ въ Парламента.

Т. Торбевъ (д): Кольо! И ти си председателствувалъ при 20 души.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Има хора, които иматъ претенцията да водятъ България, които иматъ претенцията да управляватъ България, и сѣж я управлявали. На тѣхъ, безспорно, би трѣбвало да не имъ липсва куража да кажатъ открито разбиранията си отъ тази трибуна. Тя е за това. Ние не чухме, обаче, разбиранията на тѣзи хора. Ние знаемъ, че долу тѣ шушукатъ, ние знаемъ, че долу не вече комуниститѣ разправятъ за „сюнгеръ на задълженията“; това го разправятъ и господа отъ тая страна (Сочи сговориститѣ — крило Цанковъ), разправятъ го господа отъ „движението“. Азъ съмъ ималъ случай да констатирамъ това. Но вчера г. Цанковъ се яви тукъ, отъ трибуната, да каже мнението си, той нѣмъ куража да го каже. Той трѣгна по пѣтя на Хитлера, той шушука на банкеритѣ, че ще имъ осигурява капиталитѣ, а сѣщевременно шушука на работничеството, че ще вземе капиталитѣ на банкеритѣ, за да имъ ги раздаде, ...

Ц. Бръшляновъ (д. ст. Ц): Това не е върно.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): ... че ще унищожава задълженията. Това е демагогия! Кѣде сте вие, г. г. управници, кѣде сте вие, противникитѣ на демагогията? Кѣде е вашата сила? Тя се упражнява не тогава, когато имате насреща си г. Цанковъ, а само когато ще трѣбва да стоварите юмрука си върху Земледѣлския съюзъ, въ земледѣлскитѣ маси, да ги наречете болшевишки, да ги наречете крайни. Но когато ще трѣбва да вземете мѣрки срещу тоя господинъ, който явно руши устоитѣ на държавата и на народа, ще кажа азъ, вие не вземате никакви мѣрки. Защо? Защото и той е за тая система, за която сте и вие; ...

Отъ мнозинството: А-а-а!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): ... защото вие по идеи не се различавате, защото вие по разбирания сте сѣщитѣ. (Възражения отъ мнозинството) Вие нѣмате куража да излѣзете срещу него да кажете истината, да го изболчите и да го поставите на мѣстото му. Вие го смѣтате за държавотворенъ елементъ. Населението, което вика за помощъ, е противъ държавата, а ония, които явно си играятъ съ неговитѣ интереси, които явно демагогствуватъ и лъжатъ, тѣ сѣж държавотворнитѣ елементъ! И азъ казвамъ: за насъ въпросътъ е ясенъ; ние сме открито за намаление на задълженията, за дългъ мораториумъ, за една минимална лихва, следъ като, безспорно, се сторниратъ досега натрупанитѣ лихви.

Г. г. народни представители! Нѣма да говоря за даничнитѣ тежести, които сѣж извънредно голѣми и несправилно разпредѣлени, което призна и самъ г. министърътъ на финанситѣ. Явно, открито той каза, че стотици фирми, които можеха да си платятъ данъцитѣ, не сѣж ги платили. Навремето ние изнесохме случай, когато единъ англосистъ, голѣмъ търговецъ, хванатъ на мѣстопрестѣпление, не е плагилъ данъка си, когато е реализиралъ само отъ една сдѣлка 700 хиляди лева печалба! Съставениятъ му актъ и до днесъ го нѣма! Навремето азъ посочихъ и името на този търговецъ, но той не е наказанъ. Защо? Има ли властъ, има ли законъ? Вие продавате чергитѣ,

котлитъ и земята на онзи, който е срастналъ съ нея, който се е родилъ на нея, който иска да умре на нея, който иска да работи на нея, докато е живъ. Хората умиратъ отъ мъжа, че имъ е продадена земята, че се раздѣлятъ съ последната си крава, че се раздѣлятъ съ котли и черги.

И. Драгойски (д): Това не става. Това не е истина!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Какво не е истина! Вестниците го пишатъ. Това е вестникъ (Посочва единъ вестникъ), въ редактирането на който взема участие вашъ събратъ отъ блока, отъ либералската фракция.

С. Ризовъ (з. Ст. В): Преди 6 месеца въ едно Османпазарско село взеха на едномо чергитъ и котлитъ и още стоятъ въ общината, неизкарани на публиченъ търгъ. Защо? Или да му ги продадатъ, или да му ги върнатъ!

И. Драгойски (д): И той (Сочи С. Ризовъ) иска да прави едина слава, както Вие съ Вашата речъ! Сега земи не се продаватъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Тукъ пише, че сж продали на едномо 170 декара земя на безценица и той не могълъ да преживе това.

Нѣкой отъ мнозинството: Коя година?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): 8 ноември 1933 г.

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Дългътъ му отъ кога е? Ако е отъ преди 6 месеца, ще плаща, разбира се.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Не пише отъ кога е.

И. Драгойски (д): Знаете, че до 1 декември т. г. сж законъ сж спрѣни всички продажби по изпълнителни дѣла.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Щомъ сж му продадени 170 декара, всичко, каквото е притежавалъ, явно е, че дългътъ му не е отъ вчера.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Не пише кога сж продадени, нали?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Пише, пише. Точно това пише, че сж му продадени и отъ сърдеченъ ударъ умрѣлъ.

Н. Захариевъ (з): Въ с. Бръстъ, Никополско, сж продадени 600 декара по 250 л. декарътъ и сж описани други 1.200 декара.

И. Драгойски (д): Кога?

Н. Захариевъ (з): Сега.

И. Драгойски (д): Нали знаете, че до 1 декември всѣкакви продажби по изпълнителни дѣла сж спрѣни.

Н. Захариевъ (з): Спрѣни сж за частнитъ задължения, а за задълженията къмъ Земедѣлската банка не сж спрѣни.

Нѣкой отъ мнозинството: Земедѣлската банка не продава.

Председателствуващъ Н. Шоновъ: (Звъни)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): И когато българскиятъ земедѣлецъ не може да продаде произведението си, когато му го взематъ на безценица, когато е отрупанъ съ данъци, когато е отрупанъ съ задължения той консумира, ако въобще може да консумира, индустриални стоки на една страшна цена; той плаща едни мита на държавата срамни, едни мита, които го съсипватъ и които му взематъ и последния залькъ. И какъ можете вие да си обясните въ тая криза, въ това време на катастрофа, българскиятъ производител, който не може да взема даже 90 стотинки на килограмъ жито, за солъ, която се купува 30 ст. килограмътъ, да плаща мито 2-07 л. на килограмъ? И да бѣше само толкова — 2-37 л. Но вие знаете, че я продаватъ 3-10—4 л. килограмътъ. За газъ, която се купува 1-50 л. франко пристанището, той плаща 5-30 л. мито, но, вмѣсто да се продава съ това мито 6-80 л. килограмътъ, вие знаете, че се продава 9—12 л. литърътъ. Клинцитъ, купени 25 л., плащатъ 10-50 л. на килограмъ мито, значи, трѣбва да се продаватъ 35-50 л. килограмътъ, а се продаватъ 50 л.

А. Циганчевъ (з): 75 л.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): И по-скжпо се продаватъ понѣкога. Зависи отъ това, има ли ги или ги нѣма, колко е доставката, дали е достатѣчна да задоволи нуждитъ. Желѣзото се купува 2-53 л. килограмътъ. Плаща се мито 1-40 л. на килограмъ. Но вмѣсто по 4 л., продава се по 6 л. килограмътъ. Калаятъ се купува по 105 л. килограмътъ. Плаща се мито 24 л., а се продава 129—130 л. килограмътъ. Бензинътъ се купува 2 л. килограмътъ, а се плаща 8-20 л. мито.

Както виждате, митото отива въ цената на стоката и го плаща потребителътъ, плаща го земедѣлецътъ, който не получава нищо за своитъ произведения. Тѣзи мита сж една зестра на българскитъ индустриалци, които не внасятъ известни стоки. Това е паразитната индустрия. Кжде посегнахте вие на нея, какъ я обуздахте, кжде е вашето законодателство въ това отношение? Премахнахте ли картелитъ? Тѣ си играятъ съ ценитъ, тѣ дирижиратъ ценитъ, тѣ дирижиратъ и правителствата на България. И по отношение на захарния картелъ ужъ щѣха да предотвратятъ поне износа на ония 300 милиона лева извънтъ обикновената печалба, които всѣка година се изнасятъ, но и до днесъ това си продължава, населението се ограбва, захаръ не вижда, но, слава Богу, плаща и на тѣзи, които я консумиратъ.

Г. г. народни представители! Азъ нѣмамъ време да обърна вниманието на почитаемото правителство върху политиката на Народната банка. Знамъ само едно, че днесъ, следъ като се стигна до положението на клиринги, контингенти, компенсации и пр. въ банката царува хаосъ по отношение на нейната девизна политика. Банката нѣма девизна политика — тамъ е произволъ, тамъ валута често пѣти се дава на този, на когото не трѣбва, а не се дава на онзи, който има нужда отъ нея. Вие знаете, че съгласно новия законъ, дава се половината отъ контингента, който е ималъ, да речемъ, известенъ търговецъ презъ 1931 г. Това сж така нареченитъ редовни контингенти. Но по другитъ, допълнителнитъ контингенти, е абсолютенъ произволъ. Даватъ контингенти на свои, даватъ на приятели.

З. Димитровъ (д): Много лъжешъ, г. докторе!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Даже, ако щете, единъ контингентъ, следъ като е исканъ три пѣти въ разстояние на три месеца, тогава е даденъ. И знаете ли каква спекула става съ това? Знаете ли какво значи да се дава контингентъ на търговецъ, а да не се дава на кооперация, която има нужда отъ него? Това значи да се даде възможностъ на търговеца не само да закупи стока на поизносни цени въ чужбина, като я заплати веднага съ валута, но и да му се даде възможностъ да спекулира съ отпуснатата му валута, като срещу възнаграждение отъ 20—25% я отпуска на другъ, който има нужда. Благодарение на това свѣрхвъзнаграждение, той има възможностъ да даде 10 стотинки на яйце повече, да речемъ, да даде 10 стотинки на друга нѣкоя стока повече, която ще закупи. И понеже чуждитъ търговци знаятъ, че държавата отпуска валута повече на търговци, а на кооперациитъ отпуска отъ джѣл на вѣтъръ, тѣ предпочитатъ винаги да продаватъ стока на известенъ търговецъ. Ето какъ се фаворизира търговското съсловие, една шепа спекуланти, които си играятъ съ сѣдбата на този народъ. Народната банка дирижира днесъ стопанството. Безъ нейно знание, безъ знанието на онѣзи корифеи, които стоятъ горе, не може да се внесе нито единъ законъ въ Камарата. Тѣ си играятъ съ сѣдбата на народа, обиратъ стопанството на българския народъ и даватъ привилегии на една шепа крезовци, които сж си играли и въ миналото, които и днесъ си играятъ съ сѣдбата на цѣлото производително население, съ сѣдбата на 95% отъ населението на България, съ земедѣлското, работническото и еснафското население. Ето кжде е нещастieto.

Н. Захариевъ (з): Така ли е, Циганчевъ?

А. Циганчевъ (з): Валутната политика е една грѣшка.

Н. Захариевъ (з): Всички ще признаете това.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Не бихме повдигнали въпроса за заплатитъ на висшитъ чиновници, за заплатитъ на министритъ, ако не бѣше се намѣрилъ единъ министъръ да излѣзе отъ висотата на своето положение предъ цѣлъ единъ конгресъ да излѣже най-позорно, че въ България нѣмало заплата по-голяма отъ 10.000 л. Вѣрно ли е това? Кой отъ васъ ще излѣзе да твърди това? Вѣрно ли

е, че въ България нѣма заплати по-големи отъ 10.000 л. Колко получаватъ министритѣ? 20.500 л. месечно по ведомостъ, 108.000 годишно представителни и по 10.200 л. месечно като депутати. Това 10.000 л. ли прави, 20.000 л. ли прави? Махнете удѣлжитѣ, и тѣ сж пакъ надъ 30.000 л. Да говоримъ ли за командировкитѣ? Въмѣсто да отиде единъ министъръ въ Женева, отиватъ трима и още 30 души около тѣхъ чакатъ да разбератъ нѣщо отъ разходката до Женева.

К. Кирковъ (д): Само Коста Тодоровъ ли ще ходи въ Женева?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): И затова командировкитѣ зачестиха. И само командировкитѣ ли сж? Да говоримъ ли за корупцията? Корупцията първо министритѣ я вършатъ — тя е и долу; тя е въ основата на управлението. И това е корупция: отиватъ трима министри. Не можеше ли единъ да отиде, не можеше ли двама да отидатъ? Не, трима отиватъ! Какви сж тия разходки отъ държава въ държава? Какви сж тия безотчетни фондове въ вашия бюджетъ, когато хората нѣматъ пари кибритъ да си купятъ, когато нѣматъ да дадатъ на детето си пари за моливъ? Вие се чудите къде да си дѣнете съдѣствата, които получавате отъ гърба на този разсипанъ, разнебитенъ народъ, а разправяте за икономии! Азъ ви питамъ къде ви сж икономитѣ?

А. Циганчевъ (з): Това го разправяшъ за галеритѣ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Имало ли е въ миналото такава корупция, каквато има днесъ? Вие знаете ли презъ управлението на Александъръ Стамболийски да е имало 200—300 милиона лева надничарски въ нѣкое министерство?

А. Циганчевъ (з): Къде сж тѣзи надничарски? Приказвай истината!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Корупция има навсѣкжде. Даже единъ секретаръ на министъръ, писмото на когото изнесоха предъ цѣль свѣтъ, пише на нѣкой готовановецъ: „Ела тукъ да лежишъ, да правишъ бачи и да получаваши по 50 л. надница така, за кефъ. Ама се правй на ударенъ, че не знаешъ нищо, защото има много други, които ще искатъ“. Това не е ли достатъчно, за да илюстрира, каква страшна е корупцията? Ето ви и друго едно факсимиле — изнесе го онзи день единъ бившъ чиновникъ отъ едно министерство — че единъ министъръ заповѣдалъ, чрезъ своя секретаръ да се повѣри на еди-кой-си партизанитъ назначението и уволнението на чиновникитѣ по желѣзопѣтната линия отъ еди-къде до еди-къде. Има ли по-срамно нѣщо отъ това? А се представлявате чисти като Св. Дева Мария! Г. Костурковъ си мълчи, нищо не казва и никой не го атакува. Радикалитѣ били най-честната организация! (Оживление). Спокойни сте? Гледате си работата — има кой да се грижи за България! Грижи за българския народъ!... Има кой да се грижи да граби българския народъ. И стигнахте до трагичното положение да ви се вижда смѣшно ограбването на единъ обеднѣлъ и разсипанъ народъ, да се смѣете, когато си играете съ сѣдбата на хиляди бедняци, които чакатъ залѣтъ хлѣбъ отъ тази държава, въ името на която сж се борили толкова много и за която сж давали и данѣци, и злѣве, и семейство, и животъ. Какво имъ давате вие на тѣхъ? Вие ги викате когато трѣбва да си изпълнятъ дълга. Изпълнила ли си е държавата дълга; изпълнило ли си е правителството дълга къмъ тѣхъ? Нѣма такова нѣщо! Корупция навсѣкжде, чгра съ интереситѣ на беднячеството, игра съ интереситѣ на оѣзи които ви докараха на 21 юний, онѣзи, които искатъ днесъ, защото вие дадохте обещание, че ще имъ дадете! Тѣ иматъ право да се надѣватъ да живѣятъ не като роби, но като хора, ако не и като господари въ своята държава, въ тази несчастна българска държава, въ името на която най-много престѣпления сж се направили.

З. Димитровъ (д): Най-много вие сте ги лѣгали.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Най-малко ние сме разправяли. Има население, което помни. И либерали, и радикали, и демократи разправяха много повече, по-революционни бѣха, ако щете, отколкото ние.

А. Циганчевъ (з): Нищо не каза за 8-годишното управление на Сговора.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Правителството се извинява винаги съ управлението на Демократическия сговоръ, винаги съ тежкото наследство. Та ако бѣше леко наследството, на васъ ли щѣше да се повѣри управлението? Щѣше да си остане Демократическиятъ сговоръ на властъ, ако бѣше леко наследството.

А. Циганчевъ (з): Вие каточели забравяте миналото на опозицията.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ясно е като бѣлъ день Българскиятъ народъ отрече Демократическия сговоръ именно затова, защото той докара до катастрофа страната. И на васъ предстоеше да я спасявате. Вие не я спасихте. Напротивъ, вие я тикате къмъ катастрофа, вие ще доунищожите и онова, което е останало. То вече се доунищожилъ; не остана нищо, свърши се и глоседното, което може да се вземе. А утре какъ ще се възстановява, по кой пътъ ще трѣбва да се трѣгне? Какво оставяте вие? Вие се сърдите, че Демократическиятъ сговоръ оставилъ 13.000 л. въ държавната каса. Ами вие какво оставяте въ касата на българската държава? Ще оставите може би само записи, борчове за смѣтка на българския народъ. Това ще оставите, за да не може утре да се направи и това, което днесъ още може да се направи.

Ето, г. г. народни представители, единъ печаленъ фактъ, който, вървамъ, всички признавате, съ който всички сте съгласни въ душата си, но партийната дисциплина изисква да се противопоставяте, защото иначе сигурно ще ви търсятъ смѣтка, че недостатъчно добре сте се държали въ българския Парламентъ. Днесъ нѣма държава, въ която да не се взиматъ мѣрки. Свърши се съ она стара система на *laissez faire — laissez passer*. Днесъ никоя държава не остава бездейна. Ако въ една *rag eesse* капиталистическа държава, каквато сж Североамериканскитѣ щати, се намѣри единъ Рузвелтъ да дрѣзне да обуздае най-големитѣ капиталисти, милиардеритѣ, трустоветѣ, както направихме ние въ нашата несчастна, малка България? Ако единъ Рузвелтъ има куража да каже на царя на желѣзото, на царя на стоманата, на царя на петрола: „Ти можешъ да бѣдешъ царъ на каквото щешъ, но въ тая страна има другъ царъ, има единъ народъ, интереситѣ на който трѣбва да бѣдатъ защитени“, къде е българското правителство да каже същото, къде е българското правителство да опѣне за ушитѣ онѣзи, които 8 години бѣха грабили? Защо не имъ направихте анкета? Защо не имъ потърсихте смѣтка?

А. Циганчевъ (з): Вие знаете защо. Дѣло Георги бѣше казалъ защо.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Защо и днесъ не смѣете да хванете за ушитѣ нито индустрия, нито капиталъ, който действително се концентрира въ все по-малко и по-малко рѣце? Населението все повече обеднява, а капиталитѣ се концентриратъ въ рѣцетѣ на по-малко капиталисти и само тѣ сж, които могатъ да устоятъ на днешнитѣ, безспорно, тежки времена.

Г. г. народни представители! Ние ще си кажемъ думата по външната политика тогава, когато дойде да гласуваме бюджета на Външното министерство. Обаче длѣжни сме още сега да кажемъ онова, което организацията на българскитѣ селяни мисли по голѣмитѣ въпроси на външната политика, защото времето не чака, защото не знаемъ предъ какво положение можемъ да бѣдемъ изправени, докато дойде да гласуваме бюджетитѣ, специално бюджета на Външното министерство.

Вие виждате, че днесъ цѣлиятъ свѣтъ се тресе; вие виждате днесъ едно голѣмо раздвижване въ външната политика, вие виждате днесъ да се правятъ единъ следъ другъ пактове. Нѣкои даже нарекоха това „пактомания“, както го нарече българскиятъ министъръ-председателъ. Е добрее, но г. Мушановъ си противоречи. Той каза „пактомания“, а веднага заявява ясно и категорично, че се обѣлѣга на четворния пактъ. Четворниятъ пактъ умрѣ. Четворниятъ пактъ, следъ като Германия напустила Обществото на народитѣ, фактически вече не съществува, защото той бѣше сключенъ при изричната забележка на Франция, че той стои въ рамкитѣ на общия пактъ на Обществото на народитѣ. Днесъ четворниятъ пактъ не съществува. Безспорно, реномето, авторитетътъ на Обществото на народитѣ е до голѣма степенъ проваленъ.

На какво се опира г. Мушановъ? Върху какво градимъ надеждитѣ си ние, българскиятъ народъ? Въ срѣдата, въ центъра на Европа, една голѣма държава хвърли бомба — Германия напустила Обществото на народитѣ; Германия се

абстрахира днес от него. Но азъ ви питамъ: спечели ли нѣщо отъ това Германия, спечели ли германскиятъ народъ? Това даде само поводъ Съветска Русия да отиде да търси Франция, за да се осигури срещу агресивнитѣ намѣрения на германцитѣ; то даде пъкъ почва за създаването на така наречения източенъ пактъ между Малкото съглашение, Полша и Съветска Русия — новъ пактъ за ненападение.

Е добре, г. г. народни представители, вие виждате, всѣки бърза да осигури своето положение, всѣки бърза да се презастрахова. И всичко, трѣбва да подчертая съ прискърбие, става противъ интереситѣ на нашия народъ, противъ интереситѣ на България. България стои; тя е изненадана. Тя е изненадана отъ източния пактъ, така както трѣбваше да преглътне и горчивия халъ за пакта на Балканитѣ — за гръцко-турския пактъ.

Да, на Балканитѣ има едно раздвижване. Ние го следимъ съ радостъ, но същевременно и съ затаенъ дѣхъ. Ние следимъ това раздвижване, защото отъ него ще зависи каква ще бѣде смѣтата на България. И азъ трѣбва да подчертая, че ние съ удоволствие констатираме днесъ факта, че докато вчера срещу насъ се хвърляха хули, срещу насъ се инсинуираше, докато срещу насъ всѣки день имаше атаки, че ние вършимъ предателство, когато говоримъ за едно разбирателство съ нашиятъ съседи и специално и на пръвъ планъ съ Югославия, съ братския югославянски народъ, ние доживяваме, слава Богу, деня, когато българскиятъ царъ се не само среща, но и разцѣлува съ югославянския кралъ. Това предателство ли е? И азъ се обръщамъ къмъ тия г-да, които смѣтаха, че е престѣпление даже да се говори за приятелство съ Югославия, и ги питамъ защо не намѣриха куражъ да излѣзатъ и открито да кажатъ, че българскиятъ царъ върши предателство? Ето, истината побеждава! Насъ интригитѣ не ни засѣгатъ — тѣ оставатъ за смѣтка на авторитѣ имъ. Да, все ще остане нѣщо отъ мизерията, отъ интригата, но то ще остане все пакъ за смѣтка на авторитѣ на клеветата и на интригата. Съ клеветата, съ интрига народъ не се нахранва, държава не се спасява, не се стига много далечъ, не се стига напредъ.

В. Василевъ (мак): Какво общо има между царя и Коста Тодоровъ?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Азъ отбелязвамъ само тоя фактъ, за да видате, че насъ не ни интересува кой ще направи сближението. Насъ не ни интересува кой ще обере лавритѣ. Ние за лаври не ламтимъ — ние се отказахме отъ властта и минахме въ опозиция, макаръ да бѣхме дали най-много за тая власт. Насъ не ни интересува кой ще направи сближението — насъ ни интересува да бѣде то направено. Разбирателство съ Югославия какво значи? Кѣде, по кой пътъ да тръгнемъ? Не виждате ли, че отвсѣкѣде сме опасани; не виждате ли, че всѣки день обрѣчатъ се стѣга; не виждате ли, че пактове се заредиха единъ следъ другъ? А българското правителство, българскиятъ министъръ на външнитѣ работи пропусна всички важни моменти въ външната политика.

Г. П. Геновъ (р): Нищо не разбирашъ, драги приятелю!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ние се биемъ въ гърди, ние приказваме противъ Малкото съглашение, ние приказваме противъ Съветска Русия: не щемъ връзки.

Г. П. Геновъ (р): Не се разрешаватъ международнитѣ въпроси тъй лесно.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Добре, не щете. Вие съ никого не щете приятелство. Но Съветска Русия намѣри приятелитѣ си и веднага дойде дефиницията за нападателя. Сега искаме да видимъ вие какво ще направите; сега ние искаме да знаемъ какъ ще реагирате. Кой е този, който ще реагира. Тая дефиниция е явно насочена срещу насъ. Тукъ нѣкои се опитаха да умаловажатъ тоя фактъ и да ни разправятъ, че дефиницията за нападателя, редактирана отъ гръцкия държавникъ Политисъ, не е насочена срещу насъ. Г. Молдовъ го каза — единъ, безспорно, голѣмъ политикъ въ България. Обаче всички други потвърдиха, че това е насочено срещу насъ. Даже отъ тази трибуна се призна, че наистина излизали чети отъ България. Следователно, явно е, че тая дефиниция е насочена срещу насъ. Тогава азъ питамъ: накѣде може да тръгне и кѣде трѣбва да отиде България? Да отиде да се бори за ревизия? Добре, вие, привърженици на ревизионизма, вървате ли, че ревизия на договоритѣ ще настѣпи?

Г. П. Геновъ (р) и З. Димитровъ (д): Да, ще настѣпи.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Вървате ли, че тая ревизия ще дойде по тоя начинъ, по който вие си я представявате?

Нѣкой отъ мнозинството: Само че вие се продавате на сръбското правителство.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Знае се, че никои граници не сѣ коригирани безъ война. Ако е въпросъ само да се надлъгваме, ако е въпросъ да се биемъ въ гърдитѣ и да разправяме за малцинства, за македонски народъ, за добруджански народъ, то е вѣтъръ — вие нищо нѣма да допринесете. Вие ще влошите положението, защото онѣзи, които приказватъ много за ревизия, съвсемъ не сѣ ревизионисти.

В. Василевъ (мак): Какъ ще се коригира тогава тракийската граница, споредъ теорията, която вие поддържате?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Тия господа, ревизионисти, какъ не дойдоха да видятъ какво е нашето страшно положение и да ни помогнатъ — да помогнатъ на България, като се откажатъ зай-напредъ отъ репарациитѣ?

Г. П. Геновъ (р): Недейте засѣга този въпросъ. Разглеждането му трѣбва да стане отъ много страни.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Защо ревизионистична Италия не се откажа отъ репарациитѣ, които има да взема отъ България? Вие чакате Италия да извоюва ревизия на договоритѣ, но виждате, че днесъ, когато въ Австрия се надига една революция на националсоциалиститѣ, Италия е готова да нахлуе, както е готово да нахлуе Малкото съглашение. Вие виждате, че и пушечитѣ на една война се виждатъ вече. Вие знаете, че на Изтокъ Япония се готви за война, едва ли ще мине безъ нея. Краятъ кѣде ще бѣде? Смѣтате ли, че тя не може да обхване и насъ, и цѣла Европа? Смѣтате ли, че конфликтътъ въ отношенията между Франция и Германия нѣма да доведе до война, до въоръженъ конфликтъ?

Г. П. Геновъ (р): Вашето заключение е да се готвимъ за война!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Е добре, нашето становище е, че България трѣбва да бърза да намѣри своето мѣсто. И ако искате ревизия, вие ще трѣбва да имате силни съюзници. Кой ви сѣ съюзникитѣ, чрезъ кого ще извоювате ревизия?

Г. П. Геновъ (р): Никой не е мислилъ такова нѣщо.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Чрезъ Турция и Гърция ли, които сключиха пактъ явно насоченъ срещу България и дойдоха само да ни се похвалятъ? Че шомъ отъ тамъ не може да се чака нищо, защото правителството на г. Мушановъ тръгна къмъ Ангора, защо почна отъ тамъ? И не е ли гръцко-турскиятъ пактъ именно една капитулация, една позорна капитулация на она турскофилска политика, която започна навремето? Явно, абсолютно, категорично днесъ се опроверга политиката на г. Мушанова, която бѣше насочена на Изтокъ. И днесъ вече не се говори нищо за Турция и за Гърция, а само срещу Югославия.

Министъръ К. Муравиевъ: Кога е била насочена срещу Югославия нашата външна политика?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Вие баремъ не разбирате отъ външна политика, защо се бъркате?

Министъръ К. Муравиевъ: Ти много разбирашъ!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Само отъ Югославия имало да се взема!

И. Ненчевъ (р): Я кажете какво става въ Македония?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Нима отъ Турция нѣмаме нищо да вземаме? Нима отъ Гърция нѣма какво да вземаме? Но казватъ ни: „Вие жертвувате“. Само това се говори, и то въ единъ моментъ, когато въ България, въ Родопитѣ имаше една позорна и за племето, и за държа-

вата ни случка, и никой не стана да каже нищо. Збъб не обидяха за онзи бунт, който се готвеше въ Родопитъ и който се предотврати. Защо никой не го използва? Защо никой не каза една дума?

Министъръ К. Муравиевъ: Миротлюбива политика на едната страна, а война на другата! Земледѣлска политика ли е това — за война да говорите?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): На война ни водите вие, които отидохте да цѣлувате рѣка на Мусолини и дойдохте да проповѣдвате диктатура въ България. Какъ може да разправяте следъ това, че сте земледѣлски министри? Отидохте да цѣлувате рѣка на Мусолини, отидохте да цѣлувате рѣка на генералъ Вълковъ!

Министъръ К. Муравиевъ: Не знаешъ какво говоришъ!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Не Ви е срамъ!

Министъръ К. Муравиевъ: Глупости говоришъ! За други остави тия глупости.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Цѣлувате кървавата рѣка на Вълкова! (Глъчка)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): И Вие сте билъ министъръ въ кабинета на Стамболийски!

Министъръ К. Муравиевъ: Цѣлуващъ рѣка ти на други.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: (Къмъ д-ръ Г. М. Димитровъ) Ти цѣлуващъ рѣка на Жика Лазичъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, г. Димитровъ, Вие трѣбва да уважавате личността на министра.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): А той трѣбва да има дълбоко уважение къмъ единъ народенъ представител. Азъ му казвамъ една истина. Мене не ме е страхъ да му кажа една истина. Не ме е страхъ да призная единъ фактъ и да го подчертая.

Вие приказвате за приятелството съ съседни държави. И г. Цанковъ излъже да приказва за приятелство. Какво приятелство ще прави той? Той казва: „Ние подадохме нашата рѣка!“ Но рѣката на г. Цанковъ е кървава.

Г. П. Геновъ (р): Въ всѣки случай ние ще направимъ приятелството съ Югославия, не вие.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Нека! Вие го направете! Оставяме го на васъ.

Г. П. Геновъ (р): Ние ще го направимъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Направете го вие, призванитѣ отъ Бога. Ние се отказваме. Даже ние писаме, че оставяме другитѣ да го правятъ.

Г. П. Геновъ (р): Ще го направимъ, но като българи ще го направимъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Да го направи Петко Стайновъ, да го направятъ всички, които мислятъ днесъ, че това приятелство трѣбва да се направи! За ваше огорчение тия хора днесъ сж много — не единъ, не двама, не трима. Много сж днесъ „предателитѣ!“ Тѣ станаха толкова много, че вие по необходимостъ ще тръгнете по тѣхния пѣтъ, защото тамъ е спасението на българската държава. Г. Цанковъ взе да се бие въ гърдитѣ и да казва: „И ние сме за разбирателство, братство и сътрудничество“. Кой го разправя това? Това ли е искрената дума за българския Парламентъ? „Рѣката, казва, е подадена, ние я подадохме“. Но тая рѣка е кървава, тая рѣка отсѣче главата на най-големия българинъ, на най-големия югославянинъ — на Александъръ Стамболийски. (Рѣкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ — крило „Александъръ Стамболийски — Врабча“) И тогава, когато г. Цанковъ отива да подава рѣка на Югославия, . . .

Г. П. Геновъ (р): Недейте идентифицира г. Цанковъ съ всички останали българи.

Министъръ К. Муравиевъ: (Къмъ д-ръ Г. М. Димитровъ) Много малко знаешъ политиката на Стамболийски ти!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Какво ще се разправямъ съ теб! (Смѣхъ)

Министъръ К. Муравиевъ: А, разбира се!

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: (Къмъ д-ръ Г. М. Димитровъ) Малолѣтенъ си.

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. ст): Димитровъ, не отговаря на тиглата ти! Не е много възпитано това!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Какъ да отговоря на тая провокация? Вие му отговорете другояче. Азъ смѣтамъ, че този начинъ е най-добъръ. Може за васъ, бѣдешитѣ съюзници, да не е добъръ. Вие сте по-толерантенъ! Къмъ вашитѣ съюзници, безспорно, трѣбва да бѣдете по-толерантни. Нали утре ще правите кабинетъ начело съ генералъ Вълковъ!

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. ст): Въ твоето въображение само съюзници и войни има! Друго нѣма!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Нашата политика бѣ срещната съ голѣма враждебностъ. Ние бѣхме атакувани, но ние виждахме, че тая политика се установява. И ние пакъ подчертаваме: не ни интересува кой ще проведе тая политика. Тя иде, тя ще бѣде осъществена. Десетъ години следъ смъртта на Стамболийски неговата политика побеждава. Политиката на Александъръ Стамболийски днесъ се признава даже и отъ онѣзи, които на 9 юний бѣха срещу него — признава се като най-целесъобразна и единствената политика, която може да изведе България на спасителния брѣгъ.

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. ст): На каква цена? Кажете!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): За тая политика ние сме се борили, ние ще се боримъ.

Г. П. Геновъ (р): Помирение съ Югославия, обаче не на всѣка цена.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Тукъ нѣма цена — има братство, има разбирателство.

В. Василевъ (мак): Не се спори за сближението, а за цената. Азъ Ви заявявамъ, че никой не е противъ сближението съ Югославия, но въпросътъ е на каква цена ще стане то. Вие искате на всѣка цена да стане, а ние сме противъ това.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Вие ни казвате: „Вие продадохте Македония и Добруджа, а търсите Тракия“. Вие сами виждате, че единствената възможна експансия на България е къмъ Бѣло море. Това е ясно като бѣлъ день. Но, въпрѣки това, казвате: „Вие продавате Македония!“ Какво има да продаваме? Та то нищо не остана! Всичко е продадено! Ние се мъчимъ да върнемъ, да спасимъ продаденото, а Вие (Сочи В. Василевъ), който ставате отъ тамъ да ми възразявате и който може да приказвате много противъ насъ, нѣмате куража да потърсите отговорности отъ онѣзи, които дѣлиха Македония, които продадоха Македония и гробищата. Вие нѣмате куражъ да търсите тамъ отговорности. Вие разправяте само приказки. Вие плашите и отивате даже да разправяте голѣми работи — говорите за предатели, говорите за не знамъ какво. Вие най-малкото можете да приказвате това за Земледѣлския съюзъ, защото нашата политика е ясна!

В. Василевъ (мак): Спомнете си добре какви борби сж водени за църквитѣ и за училищата въ Македония и тогава говорете, а не говорете сега топтанджийски приказки.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Въ миналото нѣмаше продажби, въ миналото нѣмаше капитулации, въ миналото нѣмаше позорно поражение — имаше само успѣхи, имаше завоевания. За тѣзи завоевания говоримъ ние.

„Ние, казватъ нѣкои сега, искаме само културни права, нищо друго не искаме“. Както виждате, вече териториално сме възстановени напълно! И Цанковъ, вождътъ на „новото движение“, разправя: „Нищо друго не искаме — искаме само културни права“. Културни права, но какво ще правимъ тия бѣжанци, какво ще правимъ тоя 6 милионенъ български народъ? Жалкото е, че всѣки день всички виждатъ, че се губятъ позиции, че се губятъ възможности и никой нѣма куража да излъже да го каже, а когато се

намираят хора да го кажат, тѣ се обявяват за „предатели“. Ние предпочитаме да бъдемъ предатели за васъ, ние предпочитаме да бъдемъ предатели за неотговорнитѣ фактори, ние предпочитаме да бъдемъ предатели за когото щете, но да не бъдемъ предатели за народа, да не бъдемъ предатели спрямо България, за която ние не се биешъ въ гърдитѣ, че я обичаме, но която азъ претендирамъ да обичамъ най-малкото толкозъ, колкото вие я обичате, ако не и малко повече отъ васъ.

Г. г. народни представители! Тукъ се подмѣтатъ обиди. Тукъ се подхвърлятъ епитети, непристойни за единъ народъ, за това, че нѣкой може да мисли по-другояче по външната политика. Е добре, ние открито заявяваме, ние не шушукаме по кушетата, ние казваме нашето разбиране — не го казватъ предатели и шпиони.

Г. П. Геновъ (р): Кажете точно каква е вашата външна политика.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Азъ и другъ пътъ съмъ го казвалъ: ние не можемъ да се откажемъ абсолютно отъ нищо, което ни принадлежи, но ние знаемъ, че има различни пѣтища къмъ това.

Г. П. Геновъ (р): Какъвъ е вашиятъ пѣтъ?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ние смѣтаме, че днесъ, следъ като пѣтътъ нагоре е затръненъ, има единъ пѣтъ откритъ надолу — натамъ трѣбва да върви българскиятъ народъ.

Г. П. Геновъ (р): Какъ, съ война ли?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): И това ни го казва всички приятели, сторонници даже на ревизионизма.

В. Василевъ (мак): По какъвъ начинъ ще вървите натамъ?

Г. П. Геновъ (р): Съ война!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ние знаемъ, че Бѣло море трѣбва да принадлежи на България и не можемъ да се откажемъ така лесно отъ него, за да направимъ кефа на този или онзи, или за да бъдемъ въ добри отношения съ Гърция и Турция само за чернитѣ очи на Муштафа Кемалъ паша и на г. Венизелосъ, или на г. Цалдарисъ.

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг): Ясно!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ние ясно и категорично заявяваме, че предпочитаме да ни бждатъ гарантирани поне една или две граници, за да бъдемъ съ свързани рѣще къмъ другитѣ посоки.

В. Василевъ (мак): Какво ще правимъ на ония граници, като бъдемъ съ свързани рѣще? Кажете!

И. Ингилизовъ (мак): Забравате ли, че въ Македония живѣятъ българи? Застѣпвате ли каузата, че българитѣ трѣбва да иматъ права национални, вѣрски, или се отказвате отъ тия българи, които населяватъ цѣла Македония? Това кажете!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Азъ ще ви отговоря.

И. Ингилизовъ (мак): Кажете, че се отказвате отъ Македония! И ние сме за разбирателство, обаче при зачитане правата на българитѣ въ Македония.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ние не сме се отказали отъ Македония; не ние сме пожертвували интереситѣ на България. Вие искате онова, което е продадено, сега ние съ единъ замахъ да го възстановимъ.

И. Ненчевъ (р): Кой го е продалъ?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Продаде го политиката на старитѣ политически партии, продадохъ го ония стари политически шарлатани, които отидоха да дѣлятъ Македония на времето. Когато трѣбваше да защитятъ интереситѣ на България, тѣ отидоха да коронясватъ царъ Фердинандъ въ Цариградъ, станаха играчка въ рѣцетѣ на единъ всесиленъ монархъ и нѣмаха куража да защитятъ интереситѣ на България, както ги защити Александъръ Стамболийски. Но тогава Стамболийски бѣше предателъ, Земледѣлскиятъ съюзъ водѣше погрѣшна политика, пора-

женска политика, а тѣ бѣха патриотари! И днесъ, историчната се повтаря: пакъ вие сте патриотари, . . .

Г. П. Геновъ (р): Нѣма никакви патриотари!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): . . . патриотари до-тогава, докогато тикнете страната въ катастрофа. И щомъ я тикнете, тогава веднага пакъ ще търсите Земледѣлския съюзъ, както въ 1919 г., да спасява положението. И затова бързамъ да ви кажа, че не трѣбва да се дойде до катастрофа и тогава да се мисли, какъ да се излѣзе отъ нея, а трѣбва предварително да се обмисли положението добре, да се възприеме една разумна, мъдра политика. Защото Италия говори за ревизионизмъ, но Италия извоюва своето национално единство съ премъдра политика и съ чужда кръвъ даже, ако щете, защото тамъ имаше единъ Гарибалди, защото тамъ имаше единъ Викторъ Емануилъ, защото тамъ имаше единъ Кавуръ, защото Италия прави съюзъ съ всички, за да спечели нѣщо за себе си. Въ 1859 г. Италия, безъ да бжде франкофилска, направи съюзъ съ французитѣ, за да завладѣе Ломбардия, . . .

Г. П. Геновъ (р): Ама това сѣ съюзи за война. Ние съюзъ за война не щемъ. Ние ще се боримъ за мирна ревизия на договоритѣ, а вие винаги изтѣквате войната.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): . . . макаръ, че отстъпиха Ница, Савоя и други, а после направиха съюзъ пъкъ съ Прусия, за да взематъ Венецианската областъ.

И. Ингилизовъ (мак): Тия мирни договори, които сѣ написани на барабанъ, не сѣ вѣчни. Тѣ ще рухнатъ, защото нито сѣ справедливи, нито могатъ да се запазятъ за вѣчни времена.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Вие чакате да рухнатъ договоритѣ!

И. Ингилизовъ (мак): Тѣ сѣ на пѣтъ да рухнатъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ние пъкъ смѣтаме, че договоритѣ нѣма така лесно да рухнатъ и на насъ предстои директно да се разберемъ съ нашитѣ съседи.

Г. П. Геновъ (р): И следъ туй да воюваме!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): На насъ предстои да се разберемъ съ съседитѣ си, за да рухнатъ за насъ договоритѣ. Защото за всички нѣма да рухнатъ; защото много мъчно може да рухнатъ договоритѣ за Германия. И ако е въпросъ за кефа на германцитѣ да страда и българскиятъ народъ, това нѣма да го бжде, . . .

Г. П. Геновъ (р): Може би за Германия ще рухнатъ много по-рано.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): . . . това българскиятъ народъ нѣма да го допустне. Българскиятъ народъ ще намѣри сили въ себе си и това единство, което трѣбва да установи съ Братска Югославия, ще го установи. И свободитѣ на българския народъ, независимо отъ това кжде се намира, ще бждатъ извоювани по тоя пѣтъ.

Г. П. Геновъ (р): Югославия нѣма да даде свобода на българскитѣ малцинства.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Само по този пѣтъ ще получи свобода българскиятъ народъ, . . .

Г. П. Геновъ (р): Азъ толкова пѣти съмъ преговарялъ и никакви отстъпки не сѣ правени отъ сърбитѣ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): . . . само по този пѣтъ ще се постигне това — по нашия пѣтъ, по пѣтя на Александъръ Стамболийски, а не по пѣтя, който ни сочатъ ревизиониститѣ.

Г. П. Геновъ (р): Сърбитѣ не сѣ съгласни за отстъпки. Досега ние не сме чули съгласие отъ тѣхъ за отстъпки.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Нека ревизиониститѣ си върватъ, че ще има ревизия на договоритѣ за миръ. Ние, обаче, смѣтаме едно — ние смѣтаме, че външната политика на България, за да има успѣхъ, най-напредъ трѣбва да се дирижира отъ отговорното правителство, не отъ неотговорни фактори.

Г. П. Геновъ (р): Кой я дирижира сега?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Тя трѣбва да се дирижира отъ министра на външнитѣ работи.

И. Ингилизовъ (мак): Вие одобрявате срещитѣ на царя, а сега казвате, че неотговорни фактори дирижиратъ външната политика на правителството. Външната политика на България днесъ се дирижира отъ цѣлия български народъ, съ изключение на нѣколко души, като Васъ. Цѣлиятъ български народъ е съгласенъ съ тая политика.

В. Василевъ (мак): Г. Димитровъ! Оплака ли се нѣкога г. министърътъ на външнитѣ работи тукъ, че неотговорни фактори сѣ го отклонявали отъ неговата външна политика, която той иска да следва?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Сигурно не е намѣрилъ куражъ да се оплаче.

В. Василевъ (мак): Изглежда, че ти си съ най-големъ куражъ. Само вие имате куражъ; всички други въ България сѣ страхливи!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ние ясно и категорично казваме, че не сме противъ никакви срещи.

И. Ингилизовъ (мак): Кой е противъ срещитѣ?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Вие писахте противъ срещитѣ.

В. Василевъ (мак): Не е вѣрно.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Писахте!

И. Ингилизовъ (мак): Какво писахте?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Вие писахте противъ срещата на духовниците.

В. Василевъ (мак): Да, защото на духовенството не подобава да се занимава съ политика, защото политиката не се води отъ духовници. Има отговорно правителство.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Отъ къде знаехте, че ще правятъ външна политика?

В. Василевъ (мак): А какво ще правятъ? Говорите противъ неотговорнитѣ фактори, а сега съжалявате, че не е станала една среща на неотговорни фактори!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Тѣ нѣма да правятъ външна политика.

В. Василевъ (мак): Вие си противоречите!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Ние сме за всички срещи. Срещитѣ трѣбва да зачестятъ — срещи не само на царя, а срещитѣ на всички корпорации трѣбва да зачестятъ.

Г. П. Геновъ (р): Ама да отидемъ въ Македония, не само въ Бѣлградъ. Да отидемъ и въ Скопие, и въ Охридъ, и въ Битоля, и т. н.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Но ние имаме куража да заявимъ: когато се правятъ срещи даже и отъ царя, трѣбва да има отговоренъ министъръ. Вие знаете, че това е по конституцията. Вие знаете какви дебати навремето повдигна чл. 17 отъ конституцията — да нѣма тайни договори, да нѣма тайни клаузи въ договоритѣ. Ние сме за срещи, но на срещитѣ трѣбва да присъствува министъръ. Царътъ направи много срещи. Ние сме за тѣхъ. Но той направи срещи и съ Полъ Бонкуръ и съ Даладие, на които не е присъствувалъ български министъръ.

Г. П. Геновъ (р): Ама на срещата съ кралъ Каролъ присъствува министъръ-председателътъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): На тая среща присъствуваха министъръ-председателътъ на дветѣ държави, така както е редно, както трѣбва да бѣде. Ние бихме желали да знаемъ, това недовѣрие къмъ министра на външнитѣ работи ли е? Това значи ли недовѣрие и фалитъ на политиката на г. Мушанова? Тогава трѣбваше да се намѣри начинъ да му се каже. Азъ даже смѣтахъ, че г. Мушановъ трѣбваше самъ да си тегли заключението и, следъ като видѣ, че неговата политика пропадна и

трѣбваше да отидатъ други да водятъ външната политика, той трѣбваше да си огиде. Въ другитѣ страни има парламентаризъмъ — вие говорите за конституция и парламентаризъмъ — но тамъ правителствата си отиватъ за най-дребни въпроси. Вие видѣхте, въ Франция се изредиха за две години четири правителства. Вие видѣхте, единъ отъ най-големитѣ, отъ най-способнитѣ хора, г. Ерио, си отиде, излѣзе си, слѣзе отъ високото мѣсто, следъ като видѣ, че неговата политика не е въ хармония съ разбиранията на французкия народъ, изразени чрезъ народното събрание.

Г. П. Геновъ (р): Нима мислите, че българскиятъ народъ отрича външната политика на сегашното правителство?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Отрича я категорично.

Г. П. Геновъ (р): Сигуренъ ли сте?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Сигуренъ съмъ.

Г. П. Геновъ (р): Ние имаме декларациитѣ на всички партийни шефове въ комисията по Министерството на външнитѣ работи, които единодушно одобриха политиката на г. Мушанова.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Вие знаете какво застъпи г. Сакъзовъ въ тая конференция, и бѣше обвиненъ въ предателство.

В. Василевъ (мак): Не е вѣрно. Никой не е нарекулъ Янко Сакъзовъ предателъ.

Г. П. Геновъ (р): Какво е застъпилъ той? Комисията по Министерството на външнитѣ работи — включително и г. Петко Стайновъ — единодушно одобри политиката на правителството.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Не може съ максимализъмъ никѣде да се отиде — вие това го знаете много добре, вие го разбирате. Само че не мога да си обясня защо по таквъ начинъ ще трѣбва да се процедира, за да не се признае правото на една политика, защото тя се поддържа отъ хора, вънъ отъ партията, къмъ която принадлежимъ!

Г. П. Геновъ (р): Вие бѣхте ли преди малко, когато г. Пастуховъ каза: „Не одобряваме вътрешната политика на правителството, но одобряваме напълно неговата външна политика“! И Боянъ Смиловъ същото каза. Две крайности: Боянъ Смиловъ — Пастуховъ!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Ние ясно и категорично сме опредѣлили нашето разбиране по външната политика.

Нѣкой отъ мнозинството: Вашитѣ разбираня сѣ югославянски.

Г. П. Геновъ (р): Има една истина, която трѣбва да признаете.

Нѣкой отъ мнозинството: Но д-ръ Димитровъ не е способенъ да направи това.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): И азъ казвамъ: не сме ние, които дойдохме при васъ, или които ще дойдемъ на вашето становище — вие дойдохте на нашето становище. Животътъ ви накара, животътъ ви наложи това.

Г. П. Геновъ (р): Ние стоимъ на нашето становище.

И. Ингилизовъ (мак): Никой не е дошълъ на вашето становище, никой не е пригърналъ вашата политика. Интереситѣ на племето диктуватъ политиката.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Интереситѣ на племето диктуватъ да се трѣгне по-скоро по пътя на Александъръ Стамболийски, който бѣше насѣченъ на парчета, защото водѣше въ миналото именно такава политика.

И. Ингилизовъ (мак): Много си малкъ, за да се сравнявашъ съ Александъръ Стамболийски!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Ясно е, че и външната и вътрешната политика на правителството сѣ отречени отъ цѣлия български народъ.

К. Кирковъ (д): Съвсемъ не е ясно.

Г. П. Геновъ (р): За насъ не е ясно; и за цѣлия български народъ не е ясно.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Елате тогава да отидемъ при българския народъ, за да го питаемъ, съ кого е, коя политика одобрява — одобрява ли политиката на Народния блокъ, или той отдавна е станалъ неговъ врагъ? Защото, ако вие не виждате, че той е противъ васъ, вие нѣмаше да употребите драконовски мѣрки, вие нѣмаше да си послужите съ закона за защита на държавата така, както най-големата, най-черната реакция — Демократическиятъ сговоръ — не си послужи съ него. Съ едно сѣдебно решение по отношение на Софийската община, а тукъ съ едно решение на Парламента незаконно, явно партизанско, вие си осигурихте болшинство. Нѣмате куражъ да отидете по-нататъкъ.

Говорите за връзки въ чужбина, а тукъ никой досега, нито отговорниятъ министъръ стана да каже, какво е неговото мнение по връзките съ Свѣтска Русия — трѣбва ли, не трѣбва ли да се възстановятъ.

Г. П. Геновъ (р): Каза го въ комисията по Министерството на външнитѣ работи. Да сте дошли тамъ да го чуете! Тамъ се разискватъ такива работи, а не тукъ, въ пленума. Има комисия — елате тамъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Въ комисията по Министерството на външнитѣ работи г. Мушановъ вика когото му хрумне.

Г. П. Геновъ (р): Не е вѣрно. Всѣки народенъ представител може да присѣдствува тамъ и да си каже мнението. Тамъ говориха мнозина народни представители, които не сѣ членове на комисията.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Но тогава народното представителство бѣше въ ваканция.

Г. П. Геновъ (р): Не въ ваканция, а завчера — миналата недѣля. Три дена заседавахме, четири заседания направихме.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Азъ много се радвамъ, че вие сте такъвъ ревностенъ защитникъ на политиката на г. Мушановъ.

Г. П. Геновъ (р): Въпроситѣ отъ външната политика не могатъ да се разискватъ въ публично заседание, а се разискватъ тамъ, защото има работи, които не могатъ да се изнасятъ публично.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Това е Парламентъ — тукъ трѣбва да се разискватъ всички въпроси.

Г. П. Геновъ (р): Това е елементарно. Вие нѣмате хабъръ какъ се води външна политика.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Да, стариятъ навикъ — политика на свършени факти! Тя погребва България и тя ще я погребве, щомъ сте тръгнали по този пътъ. На добъръ часъ!

Г. П. Геновъ (р): Тамъ се разисква открито. Можете да дойдете и вие.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Противъ тази политика ние сме се борили въ миналото; ще се боримъ и сега срещу тази тайна външна политика.

Г. П. Геновъ (р): Тайна политика! Присѣдствуваха 50 души народни представители. Отгдето накѣде да е тайна?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Не напраздно Жоресъ казваше, че външната политика обикновено остава закрита за народитѣ.

Г. П. Геновъ (р): Въ този случай не бѣше закрита за народитѣ, защото народнитѣ представители бѣха тамъ и слушаха.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): И днесъ външната политика все още се развива и се прокарва извънъ законитѣ на истинския парламентаризмъ. Това не е парламен-

таризмъ. Ако предъ насъ не може да се каже всичко, предъ кого може да се каже?

Г. П. Геновъ (р): Трѣбва да ти кажа, че нѣмашъ хабѣръ отъ външна политика; не знаешъ какъ се води външна политика.

С. Ризовъ (з. Ст. В): Професоръ Геновъ сега апострофира, а нѣма куража да излѣзе да каже неговото гледище като радикалъ.

Г. П. Геновъ (р): Той не знае какъ се води външна политика.

С. Ризовъ (з. Ст. В): На единъ професоръ не му прави честъ да прави такива долни пререкания.

З. Димитровъ (д): Ти разбирашъ ли отъ външна политика?

С. Ризовъ (з. Ст. В): Колкото ти разбирашъ. Ти си голѣмъ дипломатъ! Не те е срамъ! Азъ съмъ ходилъ да се бия на Чаталджа, до Егейско море, на Дунава, на Тулча. Ти това не си направилъ, дуракъ! Ше ми казвашъ, че не разбирамъ! Цѣлиятъ Балкански полуостровъ обиколихъ съ раница на грѣбъ. Азъ не разбирамъ външна политика — ти я разбирашъ! Препени себе си, какво си ти предъ менъ! Азъ мога да ти бѣда баща.

З. Димитровъ (д): Какво отъ това?

С. Ризовъ (з. Ст. В): Нищо не разбирашъ. Животътъ още не те е научилъ. Това е то! Ше ми казва, че азъ не разбирамъ отъ външна политика, а той разбира! Голѣмъ дипломатъ!

Моля Ви се, г. Димитровъ, отминете къмъ другитѣ въпроси. Не имъ уйдисвай!

Г. П. Геновъ (р): Значи, споредъ Васъ, цѣлата дипломатическа преписка трѣбва да я изкараме тукъ!

С. Ризовъ (з. Ст. В): Единъ професоръ, който систематически прекъсва, се унижава като професоръ. Възпитание ще давате на цѣлия български народъ!

Г. П. Геновъ (р): Тайнитѣ дипломатически документи не могатъ да се четатъ въ Народното събрание. И въ Патагония го нѣма това.

К. Кирковъ (д): Тѣ ги четатъ въ Джюлюница по кръчмитѣ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): За Джюлюница недейте говори.

К. Кирковъ (д): Ние Ви запазихме тамъ живота.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Аслѣжъ вашата политика и вашитѣ принципи не сѣ нищо друго, освенъ Джюлюница, Брѣзникъ, начело съ Йосифъ Любеновъ и Чаиръ съ приставитѣ и стражаритѣ.

К. Кирковъ (д): Приставитѣ и стражаритѣ ви спасиха живота.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Слава Богу, че между приставитѣ има по-добри българи, отколкото има тукъ на тия министерски столове — за голѣмо съжаление. Ние трѣбва да разчитаме на приставитѣ и на селскитѣ стражари!

К. Кирковъ (д): Въ цѣла Сърбия го знаеха, че Коста Тодоровъ е битъ. Орѣдие на сръбската пропаганда!

С. Ризовъ (з. Ст. В): Има сѣдилища, има конституция, сѣдете го, но не го убивайте.

К. Кирковъ (д): Народътъ го би. Вие, които викаете „Да живѣе Югославия!“ Какъ не ви е срамъ!

С. Ризовъ (з. Ст. В): Срамъ да те е тебъ, че носишъ очила. Сѣдете го, има сѣдилища.

К. Кирковъ (д): Сѣно на две магарета не можешъ да раздѣлишъ, а ще се занимавашъ съ външна политика! Мълчи, простакъ!

С. Ризовъ (з. Ст. В): Ти си простакъ, че носишъ очила.

И. Ненчевъ (р): (Къмъ С. Ризовъ) Колко души сж убити?

С. Ризовъ (з. Ст. В): 30 хиляди сж убити и сега убивате.

И. Ненчевъ (р): Кой ги уби?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Не истината, която се изнася тукъ, а тия пререкания убиватъ парламентаризма. Ето на единъ фронтъ професорътъ и ония, които наричатъ хората простаци и не знамъ какво. Това ли е парламентаризъмъ?

Г. П. Геновъ (р): Всѣки защитава своята теза.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Това ли е толерантностъ, това ли е вашата теза? Излѣзте съ аргументи, недейте се смѣ, недейте нарича простаци българскитѣ селяни. Тѣ сж такива, но тия простаци сж спасявали не веднѣжъ България, която вие погромихте, разсипахте въ нѣколко катастрофи. И вие ще се надсмивате надъ българския селянинъ! Той е много по-здравъ.

И. Ненчевъ (р): То не е казано за българския селянинъ, а за Стойне Ризовъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Никой не е осмѣлъ българския селянинъ, г. Димитровъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Г. г. народни представители! Азъ съжалявамъ, но по тия въпроси трѣбва да се разисква съ по-малко чувства, съ по-малко страсть. На насъ е повече позволено — ние сме оппозиция. Но правителството трѣбва да бѣде мѣдро. Властѣта, която трѣбва да знае мѣрка, тя излиза да предизвиква своя политически противникъ по единъ недостоенъ начинъ. Това показва още веднѣжъ, че вие нѣмате идейна основа, че вие

нѣмате идеи, съ които да се борите. Вие излизате да се борите съ сила, вие излизате съ орѣжие срещу нашитѣ идеи!

Г. П. Геновъ (р): Да прощавашъ! Това сж приказки!

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Никога това сръдство не е побеждавало. То и днесъ нѣма до победи. България и българскиятъ народъ иматъ нужда отъ нѣщо ново — нова политика. Новото време ви отрича васъ, то иска новъ пѣтъ, то иска нови идеи, то иска нова система.

З. Димитровъ (д): Не сръбски пѣтъ.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): То иска нова вътрешна и външна политика.

Г. П. Геновъ (р): Не си знаете пѣтя.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): То иска нова творческа властъ. (Рѣжкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ — крило „Стамболийски — Врабча“)

В. Василевъ (мак): Г. Димитровъ! Щомъ Югославия и България станатъ едно, диктатурата ще се пренесе ли въ България?

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з. Ст. В): Питайте вашия шефъ. Ние сме противъ диктатурата. Вие управлявате съ диктатура.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Следващото заседание ще бѣде утре следъ пладне, съ сжщия дневенъ редъ.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 21 ч. и 30 м.)

Председателъ: А. МАЛИНОВЪ

Подпредседателъ: Н. ШОПОВЪ

Секретаръ: ИВ. ВЕЛЧЕВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ